

Tartalom

REDIVIVUS – Sinka István

SINKA ISTVÁN: Különös utazók; Boldogtalan csillagok; Bóbiskoló asszonyok; Kendőtlen leányok; Dal esti síkságról; Kinn a világegyetemben	5
TORNAI JÓZSEF: Sinka István költészete ma (<i>esszé</i>).....	11
JÁNOSI ZOLTÁN: Szárnyak a mélyből – Sinka István archaikus poétikájáról (<i>tanulmány</i>)	20
KISS BENEDEK: Sinka zsákja	24
ÁGH ISTVÁN: Az én örök Sinka-versem (<i>esszé</i>)	27
VASADI PÉTER: Jöttem, láttam, égtem, szerettem (<i>esszé</i>)	29
SINKA ISTVÁN: Csúnya csillag száraz égen; Legyőzhetetlen menekülő; Csendes vers merengő csónakosoknak; Két vers a hajnalban; Bivalyok tavaszi vízben	31
POMOGÁTS BÉLA: Sinka István és a balladahagyomány (<i>tanulmány</i>)	36
VÖRÖS ISTVÁN: Közmunkások	43
SINKA ISTVÁN levelezéséből (1953–1960) Féja Gézával, Erdei Sándorral, Veres Péterrel, László Gyulával	45
BÍRÓ-BALOGH TAMÁS: Sinka István-dedikáció	53
KABDEBŐ LÓRÁNT: „Mesterek uccája” (<i>esszé</i>)	62
TAMÁS MENYHÉRT: Sinkáról öt strófában	67
SINKA ZOLTÁN: Keresem őszám udvarát (<i>esszé</i>)	68
LÉKA GÉZA: Az én Sinkám (<i>esszé</i>)	79
SINKA ISTVÁN: Büntetések könyve – részletek	87
IANCU LAURA: Fegyverszünetben, ahogy illik (<i>esszé</i>)	97
FALUSI MÁRTON: Pitaval	99
SZALAI ZSOLT: Nagy kör	103
PÓSA ZOLTÁN: Az utolsó ázsiai magyar – 120 éve született Sinka István (<i>esszé</i>)	105
MEDVIGY ENDRE: Sinka Istvánról – négy tételben: I. A balladás fekete bojtár; Két részlet a Fekete bojtár című önéletrajzi írásból; II. A Magyar Hatodosok hitvallása; Sinka István Magyar Hatodosok című verse; Egy forradalmi verstől a Magyar Hatodosok Társaságáig; III. Sinka István: Szeghalomtól úgy félúton...; Molnár Sándor balladája; IV. A Magyar Közösség vonzásában (<i>tanulmányok, versek, beszéd, interjúrészlet</i>)	110

Lapszámunk kiadatlan vers- és levélkéziratait, valamint fotográfiáit a Sinka-család archívumából származnak, közlésükre az ő engedélyükkel kerül sor.

A belső borítókön ANDRISKA TIBOR munkái láthatók.

KÖVETKEZŐ SZÁMUNKBÓL:

Centrumban a Tokaji Író tábor

REDIVIVUS – Sinka István

SINKA ISTVÁN (Nagyszalonta, 1897. szeptember 24. – Budapest, 1969. június 17.)

Bihari ridegpásztor családban született, maga is bojtár, majd juhász volt Nagyszalonta környékén. 1919-ben házasságot kötött Pap Piroskával. 1920-ban Vésztőn telepedett le. A Magyar Falu című fajvédő újság pályázatára küldte be első verseit. A lapban és irodalmi mellékletében, a Virágoskertben rendszeresen jelentek meg írásai. Féja Géza 1932-ben Bajcsy-Zsilinszky Endre Szabadság című hetilapjában közölte verseit. A szeghalmi gimnázium vállalta első kötetének kiadását. Veres Péterrel, Szabó Pállal és Barsi Dénessel kötött barátságot. 1935-ben Barsi, Szabó és Sinka megalapították a Kelet Népe című folyóiratot. Versei a Szabadságban, a Komádi és Vidéke című lapban, a szlovákiai Magyar Írásban, majd a Válaszban, a Hídban, a Szabad Szóban, a Magyar Életben és a Magyar Útban jelentek meg. 1936-ban Budapestre költözött. Munkát nem talált, nyomorgott, betegen kórházba került. Felesége halála után Péczeli Katalinnal kötött házasságot 1937-ben. 1939-ben Püski Sándor, a Magyar Élet kiadója jelentette meg *Vád* című verseskötetét. 1945 után szembehelyezkedett a szocialista átalakulással, és hosszú időre kívül rekedt az irodalmi életen. Kései szerelmes verseinek Szín Magda, harmadik felesége az ihletője, aki betegségében mellette volt. 1961-ben *Eltűnik a hóri domb* című elbeszélés-kötetével jelentkezett újra.

Művei:

Himnuszok Kelet kapujában (1933)

Pásztorének (1935)

Vád (1939)

Denevérek honfoglalása (1941)

Fütyöri és a hét vadász (1941)

Harmincyolc vadalma (1941)

Balladáskönyv (1943)

Hontalanok útján (1943)

Fekete bojtár vallomásai (1944)

Kadocsa merre vagy? (1944)

Eltűnik a hóri domb (1961)

Végy karodra, idő (1964)

Mesterek utcája (1967)

Szigetek könyve (1972)

Válogatott versei (1977)

Díjai:

Kossuth-díj (1990, posztumusz)

Magyar Örökség díj (2000, posztumusz)

SINKA ISTVÁN

Különös utazók

Korán jöttem. Magam vagyok.
Miért is nem jöttem holnap.
A koránjövők mindenkor
mindig nagyon meglakolnak.

Rágalmazza őket a föld,
országukat víz veti fel;
sorsukat a különös ég
lassú tűzön égeti el.

Magános ős-utazók ők,
kiknek nagy útjaik vannak;
vagy az égért vagy a földért
mindig halálba rohannak.

Idegenek. Életüket
zajongva kéri a tömeg.
Ha közjűk tartoznának,
a bamba nép kit ölne meg?

A nagy világ-Mindenségben
megölik őket mindenütt.
Ki tudja, hogy miért jönnek,
s miért kell megszületniük.

Boldogtalan csillagok

Surran az esti szél,
falombokat ingat,
s széthull az égen egy
boldogtalan csillag.

Náderesz alatt a
vén borzongás kikel,
s a pitarban a csend
hamuban alszik el.

Aludj, te is, szívem,
rejtelmes csillagom;
dobogásodon a
világot ringatom.

Aludj, te is bús éj.
Most születik kint vak
távolodon egy új,
boldogtalan csillag.

Bóbiskoló asszonyok

Hat vén kordé. Régi úton
nyikorognak egymás után.
Hat kis számár topog. Ez a
honfoglaló új karaván.

Itt-ott nagy fák: ritkás erdő.
Dombon járnak. És messze lent,
az égajjáról piros bíbort
vet reájuk a naplemente.

A kordékban rózsakrumpli,
s kóró, zöld kéve legfelül.
És mindegyik kordén egy-egy
almakontyú kis asszony ül.

Hajlonganak, bóbiskolnak.
S ha kottyanót ér a kerék,
felriadnak s bámulnak: ni!
felhőt ringat az esti ég.

A vén kordék nyöszörögnek,
hangjuk a síkságon bolyong.
S a hat asszony bóbiskol, mint
hat szép hajlongó ősi lomb.

Kendőtlen leányok

Két festőruhás lány
kapál túl az éren,
s este megfürödnek
lenn az ér vizében.

Egyiknek sincs zefír
kendője, sem selyem.
Vászon lesz csak. Kéken
virágzik már a len.

S egyiknek sincs szelíd
kedvese, sem magos.
Majd lesz: ád majd az ég.
Azért az csillagos.

Adhat nekik az ég
szeretőt kedveset:
szemükbe az Isten
csillagot temetett.

Rózsakrumplit kapál
két lány túl az éren.
Sorsuk nagy esőcsepp
vadmályvalevélen.

Dal esti síkságról

Herpa tája szűnyogos föld,
nem énekli meg senki se.
Pedig van egy szép folyója:
Emlékeimnek gyors vize.

Ifjúságom kínjaiból
ered az és a ködbe foly;
elenyészik, megissza a
múlt ez a nagy kék hangyaboly.

Herpa földje... Istenem ott
élt nekem egy szép Valakim:
Virág Rebi. A rét mellett
élték Herpától messze. Kinn.

Egyszer hallottam dalolni,
nem is dalolt, tán énekelt.
Mikor az esti síkságról
az én két lábam útra kelt.

... Majd ha egykor földbe ásnak,
egyszerű, szép tiszta nevit,
holt emlékként, velem együtt
roppant síromba temetik.

Kinn a világegyetemben...

Vaskorszakban fahajóval
szállok a világtengeren,
én a megvert magyar Noé,
s galambjaim elengedem.
Hátha enyhet találnának:
vízözönben drága ágat.

E nagy világegyetemben,
jaj, olyan egyedül vagyok.
Mentem az emberi lelket.
Én a hajómon maradok.
S maradok akármi vár rám
a tengerek távolságán.

Ellenségemmé lett a föld,
ássa a sírom a félvilág;
nem tart fiának egyik se,
nem szeret. Még innom se ad.

De én jó hajós vagyok, és
le nem győzhetnek. Senki sem.
Az eljövő korszaknak a
fényes nagy lámpásait viszem.
S kinn a világegyetemben,
az lesz a csillag kezdetben...

TORNAI JÓZSEF

Sinka István költészete ma

Csak jóval a háború után, a negyvenes évek végén olvastam én Sinka-verseket. A nevét talán már hallottam előbb is, de csak ez idő tájt történt, hogy a szomszédunktól kölcsönkaptam a *Balladaskönyvet*, majd egymás után a *Hontalanok* útját, a *Vádat*. Mindhárom máig nem múló, inkább növekvő csodálkozást, magamra ismerést, különös mélységekbe, rejtelmekbe látást okozott. Úgy éreztem, nincs rajta kívül egyetlen magyar költő sem, aki annyira fölsebezte, megmozdította volna bennem paraszti származásomat, a cseléd- és zsellérosök ismeretlen sorát. Nagybátyáméknál, a Tét melletti Szent Imre-pusztán töltött nyaraimra emlékezve, a gulyásgyerekek keserves sorsát ismerve, a feketére égett, mozdulni alig tudó, örökké gondokkal küszködő parasztok arcára és a puszta végén magasba emelkedő, ciprusfás grófi kastélyra gondolva, döbbenet, gyönyörködve, átkokat sziszegve reszkettem végig újra és újra a *Balladaskönyv* mindegyik drámáját, tragédiáját.

*

Sinka egész életműve a népdalokhoz, a népköltészethez való kapcsolódáshoz: közvetlenebbül, életszerűbben, valahogyan gyakorlatibban érint. Rokonok, ősök példáját, lehetőségét látom benne. Keserű pusztai életében, sorsában és mivoltában az én alföldi, síksági szerelmemet, sóvárgásaimat. Hogy ha már én nem szülehettem egy bihari juhász fiának, volt legalább egy Sinka István, aki annak születve, megszenvedte és megmutatta a legmélyebb magyar világ természetét, megváltatlanságát. Vagyis borzasztó szenvedéseivel együtt is irigylem a sorsát.

*

Így olvasom a *Fekete bojtár vallomásait*: Szenvedései és nyelve, képei és a kegyetlen pusztai tél, már szomorúsága úgy sodor magával, olyan erővel avat be egy emberi sors kis és nagy titkaiba, hogy némelyik részt többször is elolvasom. Az olyan bekezdéseket leginkább, ahol látván látom, hogy a szabadságtól, a lehetőségeitől teljesen megfosztott személyiség – egy ismeretlen bojtárgyerek a század első évtizedeiben. Magyarország keleti síkságán – hogyan ismeri föl, s hogyan szeretne megszabadulni a semmi fogságából. Egzisztencialista, emberi és magyar semmi ez. Heidegger vagy Sartre képlete szerint: „A tehén és a ló mellett, az istálló éjjeli langyosságában sokszor hajnalig nem hunytam le a szemem. Meg kellett fejtenem egy rejtélyt, ami önmagam voltam, hogy mi is vagyok hát én a világon? Hogy mit is akarok én?... Rájöttem, hogy már nincs remény, s hogy nem vagyok más, mint a Barabás Ferenc cselédje, akit befogtak a taposómalomba, s ezután csak forgok és darálok... az évek egyhangúságában végig... Hiába suttogtam a deszkaágyon, hogy nem akarom, nem ezt akarom!... S hogy mit akarok én, arra is rájöttem. Azt akartam csak, hogy ki ne hunyjon bennem a remény, hanem táplálja bennem a majdani szárnyra kelés édességét.” Ez az a bizonyos „szituáció”, ráadásul a létből s nem valami-féle filozófiai divatból, kultúrbetegségből megközelítve, ahogyan általában történik. Az az „emberi helyzet”, amit Sinka sohase fogadott el, csak megszenvedett, csak kifejezett, csak személyisége kettős kifejtésére használt. Mert egyszerre növesztette magában a pusztuló, vereséget szenvedő ember, a társaival együtt nyomorúságra, rabszolga robotra, tündővészre ítélt alföldi pásztor és a legyőzhetetlen tanú, a vallomástevő, a vádló, érző, teljes fizikai és szellemi szabadságra jogot tartó lény veszedelmes önérzetét.

*

Sinka méltán csodált érzékenysége ebben a vallomások prózájában is éppolyan lenyűgöző, mint a verseiben vagy kisregényeiben és elbeszéléseiben. A modern költő-e az a finom, szinte már túlfinomult befogadó- és visszhangzó-képesség vagy az éjjel-nappal minden idegszálával figyelő birkapásztoré-e? Nem tudom, nem is akarom eldönteni, egész biztos mindkettő. A pásztor segíthette a költő, a költő a pásztor érzékszerveinek és képzeletének gazdagodását: „Sokszor órák hosszat álltam egy helyben, ha kinn pásztorítottam, s bámultam a ragyogó ősz, az úszó ököryálat. Azon az őszön jöttem rá, hogy a csendnek tulajdonképpen ezerféle hangja van, amit a fül meg nem hallhat. Az ilyen hangokat csak a szív foghatja fel, az ilyen hangok csak az idegek között harangoznak a nagy őszi virágzások idején.” Ugye, ha Baudelaire vagy Rimbaud, sőt a leginkább finom fülű, modern érzékenyséű Bartók írja ezt „pásztor-éveiről”, akkor sem lehetne pontosabb, korszerűbb képletű?

*

A *Fekete bojtár vallomásai* számomra azt bizonyítja, hogy az utóbbi törvényei Szalontán, Vésztőn, Hórindsán, Budapesten vagy Párizsban és New Yorkban ugyanolyan érvényesek és keservesek.

*

Sok paraszt-költőnk van, pásztor csak egyetlenegy: Sinka. Az lett tehát költészetének mindenkiétől megkülönböztető bélyege, amitől legtöbbet, amitől egész életében ember-telenül szenvedett: a szabadégalji, nomád pásztorokodás. De hát nagy irodalom csak nagy fájdalomból, nagy igazságtalanságokból születik, és Sinkát meggyötört, megalázott gyerekkora, pirkadattól pirkadatig robotban-virrasztásban végigszenvedett ifjú- és férfikora képessé tette arra, hogy egymaga megváltoztassa mindazt, amit az Alföldről, a pásztor-, csikós-gulyás emberekről tudunk. A módosítást nem fogadta meg el irodalmunk és tudatunk.

*

A Sinka-versekben olyan gyorsan, szinte jeltelenül, születnek betegednek és hálnak meg a gyerekek, lányok, apák, legények, feleségek, nagynyák – hogy ha valaki megemésztetlenül száz és száz halált, születést, betegséget végigszenved a könyveiben, azt is hiheti: ezek csak stílusának kötelező fordulatai. Annál rettenetesebb ráébredni, hogy – amint Veres Péter erősíteti Sinka-tanulmányában – ez a költő a legrealistábbak egyike ebben a században. Az Alföldön, a magyar pusztán az életnek volt az a „stílusa”, hogy gyorsan végzett, hamar a feketeföld alá tette a szegény embert. De az óta nemcsak új század jött, jöttek a bennszülöttek is, köztük Sinka, s ahogy végre a saját hangján szólalt meg, kitént, hogy még Petőfi is csak átutazott az Alföldön, akárcsak Ady vagy Móricz.

*

Sinka tehát nincs egyedül. Az irodalomban vele egy időben jelennek meg a népiek, a zenében Bartók és Kodály, a képzőművészetben Medgyessy, Nagy-Balogh meg a naivok. De azért a pusztának, a pusztai elnyomásnak és a gyors balladái halálnak csak ő maradt az egyedüli énekese. Erdélyi József Petőfi utáni petőfiessége nem lehetett és nem is lett olyan rögeszmésen, látomásosan és magyarázatok nélkül is önmagát értelmező modern líra, mint Sinkáé. Sinkában benne van Ady, Tóth Árpád, Juhász Gyula; az utolsó nagy versei azt mutatják, hogy még Füst Milán is; különben nem lehetett, nem válhatott volna egy meg másfajta – egyoldalúbb, de éppolyan népi és korszerű – József Attilává.

*

Érzékenységéről már beszéltem. Modern festőkéhez hasonló, állandó színvilágáról még nem. Pedig szembetűnő, hogy képeiben ugyanolyan visszatérő, tehát élet- és halálérzést hordozó, egzisztenciálisan mélyről kibukó szín a lila, kék és sárga, mint Jeszeninnél a kék vagy a sárga, García Lorcánál a zöld, Yeatsnél az arany és ezüst, végül Traklnál az ezüst, a kék és a vörös. Ezek a színek e rokon költőkben egyre jobban önállósulnak, végső jelzésrendszerré válnak. Tovább nem elemezető, közvetlen üzenetté. E színek követésével a lét, az egyéni és egyetemes sors helyzetei válnak föltérképezhetőkké, az emberi állapotot kóros elváltozásai – melyek Európa betegségeit leplezik le – fölfoghatókká, lázgörbéként meghúzhatókká. Tartós jelrendszerek ezek, mert csak amit ilyenekben táplálunk, az létezik a kultúra tudatában, az marad meg a műveltség folyamatosságaként. Azóta él bennem, külön Sinka-színként, mióta húsz-huszonöt éve először a szemembe rögződött a *Csengett az ég, pergett a föld* című ballada befejező képe:

Indult volna, de hová is?
Tombolt volna tovább, minek?
Kötelet vett a kezébe...
s néhány lepke elszállott egy
szegről villogva az égbe.
És kelt a nap, hozta a hírt:
két góré közt pár ibolya
kéken, mint a kék menny, kinyílt.

Az ibolyaszín, a kék szín itt éppen úgy a halál jelzése lesz, s éppen úgy őrzi az egész képet és jelentést, mint akármelyik Trakl-versben, csak az utóbbi éppen nem a halált, hanem a születést, a gyerekkort vetíti ki:

Ó, az a fekete angyal mily csendben lépett elő a fatörzsből,
mikor szelíden játszogattunk est idején
a kék kút pereménél.”
(*Egy korán elhalálozotthoz*)
(Kálnoky László fordítása)

De hát Traklnál éppolyan közel van a halál a gyerekkorhoz, mint Sinkánál:

Kis kospásztorlány
élt a Körözs mellett,
s szoknyája vígan a
kék időbe lengett.
.....

Néha ma is látom:
nagy kosai előtt
ködkék szoknyájában
átsírja az időt.
(*Kospásztorlány ködkék szoknyában*)

A Trakl-féle „kék vad”, az eleven lényyé is tett ártatlanság-jelkép az elmúlásban is megjelenhet; összeolvasztva ifjúkort és halált:

Ó, be nagyon elcsöndesült a
zöld nyár, és kongnak ezüstös éjben
az Idegennek léptei. Mintha
ösvényére emlékeznék a kék vad,
tisztá hangjára szellem-korának!
(*Nyárutó*)

(Kálnoky László fordítása)

*

A szín-jelképrendszerből Traklnál látszólag jobban fölépíthető egy következetes, egyéni mitológia, mint Sinkánál. De ez csak látszat, s nem mutat egyéb különbséget, mint a két költő nagyobb, illetve kisebb absztrakciós hajlamát. S érthető, hogy a népköltészetbe gyökerező, közösségi ösztönű Sinkánál ez csekélyebb. De az alapvető léthelyzetet a teljesen egészséges Sinka és a súlyosan beteg, tudathasadással küszködő Trakl ugyanolyan színérzékenységgel, versek százaiban erőteljesen meghízott barnák, sárgák, ezüstök, feketék, ibolyák, kékek és vörösek árulkodó kinyilatkoztatásával „árulja el”. Mindkettőjükre ránehezedik a hirtelen, szinte szükségszerű alkony, az elmúlás, az ősz, a halál tudata; mindennapi fizikai ismerete. Mind a ketten tudatában vannak a törvénynek: Trakl a nyugat-európai ember hanyatlását rettegi végig, Sinka betegsége, nyomorúságra, gyors pusztulásra ítélt szegénytársaiét. A halál, betegség irracionálisága mindkettőjüknél az emberi, a társadalmi valóság korszakosan meghatározott racionalitásából általánosul világképpé. Földelést is csak a megfoghatatlan emlékezetben vagy éppen a látomások jövő idejében találhatnak tapasztalataik, idegrendszerük szorongásaira. S emberi, de legalábbis európai törvénynek érzem, hogy ennek a kétségbeesetten megragadott földelésnek ugyanúgy az opál a színmetaforája Sinkánál és Traklnál. Az egyiknél violával és sárgával, s másiknál kristállyal és sápadt színekkel kísérve (*Lovasok opál mezőkön, Három pillantás egy opálba*). Sinka legmagasabbra jutó verseinek egyikét írja meg ebben a színigézetben:

opál börtönben éltünk körül zárva:
lovat őriztünk s juhok méla tájon
és nap süttött ránk, s néha szép leányszem
villant, mint a messzik titkos violája.
Ó, opálföld és fenn a nagy sárga nap!
És mi örökre s egyre útrakészen,
mint tizenegy lengő felhőrongy-darab!
(*Lovasok opál mezőkön*)

*

Ahogy Sinka juhász- és szolgatársainak sorsát siratja, ahogy életükért és valószínűtlenül szükségszerű halálukért vádolja a felelős világot, abban olyan erős népi összetartozás-érzés van, ami Traklban, az osztrák polgárok gyógyszerész fiában nem lehetett meg. Sinkában, az ősi szegénylegényben, a bennszülöttben ez éppolyan költői hatalom, mint a halálérzékenység; a gyász és fájdalom elleni tiltakozás. Talán nem is fájt volna neki annyira az elmúlás, a reménytelenség, ha csak maga magát ismeri föl benne. De mindenkivel közös sorsként elviselhetetlen, igazságtalan és érthetetlen a megszűnés, az utolsó perc, a sír: A testvérek, apa-anya, bojtárok, lázadó legények, öreg számadók, szeretők, feleségek: végeleáthatatlan nemzedékek és kortársak egyazon végútja. Amiből nincs kitérés, nincs menekülés. A tehetetlenségérzés állandósulása, a reménytelenség ál-

talánosítása nyitja meg Sinka előtt a semmit, a semmibe vetettséget. Csakhogy mivel Sinka egy közösség azonos sorsú tagja is volt, mégpedig elválaszthatatlan tagja, ez a semmibe hullás számára nem csak magára érvényes nihil, ez saját szavaival: magyar semmi. A balladákban, kisebb-nagyobb lírai versekben, olyan elbeszélésiben, mint a *Kadocsa merre vagy?*, a *Három öreg* s főleg az Érpárti történet, így születik meg a világba taszítottságnak és kikerülhetetlen megszűnésnek: halálnak az az egész pusztai népre kiterjesztett semmi-látomása, mit én Sinka nemzeti egzisztencializmusának neveztem el.

Az már a művészet sajátos eszközeinek titka, hogy ebből a közösségvállalásból, mely nem engedte, hogy saját sorsát valaha is elválaszthassa a többiekétől, akikkel együtt gyötördött, dolgozott, és ment a semmi felé, közben megszületett a különleges, titokzatos sinkai szépség. A személynevek és helynevek, falunévek, az egész világirodalomban páratlan költészete. Legföljebb csak az ausztrál bennszülötteknél találtam a homokpusztának, a lakatlan síkságnak ilyen tudatos, nyelvbe, névben kapaszkodó líráját, szinte már mitológiai-átját. És itt megint egybeesik költészet és valóság. Ezek a nevek olyan szépek, különlegesek nyelvileg, ismeretlenségükkel olyan lenyűgözők, hogy az is hihetnénk: a költő saját leleményei. De nem: az első csizmaszárra plajbással írt gyönyörű énektől kezdve (*Tizenkét szilfa alatt*), amikor az utolsó strofa „kilenc varnyú szemé láttán” sorát kijavítja „Ször-Tóth Bálint szemé láttán”-ra, mert megsajnálja az éppen akkor megismert cselédcimboráját – a Fügedi Innrék, Péteres Áronok, Zab Mihályok, Tálás Gergelyek, Dancs Pálok, Eső Virág Andrások, Küllüs Eszterek, Magyar Mihályok, Dé-Nagy Erzsik, Bor-Ökrösnék, Kiss-Papp Perkék, Ács Lajk s a többiek végtelen névvonulatban ott mennek, kínlódnak, halnak Pusztapándon, Hórindzsán, Aranyszigeten, Vakréten, Bajó-Éren, Cséffa szép földjén, Esküllő mezején, Csókáson, Pandován, Veresbárányon, Kőtegyánon, Hódfalván, a Korhány vizinél, Csóklaposton, Csikótanyán, hogy beláthatatlan, kimeríthetetlen legyen a bihari sík: az emberi, népi siralom helye. S ha Petőfiről azt írja Krleža, hogy az európai ember és irodalom számára ő teremtette meg a magyar Alföld egykedvű, síksági vízióját belső lelkiállapotnak is, Sinkáról elmondhatjuk, hogy ezt az elviselhetetlen végtelenségsokkot ő telíti meg jellegzetes 20. századi személyiségsszorongással. Mert az ő egzisztencializmusának, semmijének színtere túlságosan is adva van: gyakorlatkén a mindennap, évekig, negyven évig tartó cselédrobotban, eszméletként a sors visszautasításában, soha el nem fogadásában. S ebben a feszültségben lehetnek rimes, ősi nyolcas ritmusú, népdalszerű énekek a versei, valójában már sohasem hagyományos költemények. Egy vallomásos lázban, harcban égő személyiség töri rajtuk át a nagy, közömbös pusztá halálcsendjét sírásával és kiáltásával vagy kérdéseivel. Az embert, az egész pusztai osztályt önmagában „tetten érve az elmúláson” és a földmagasztaláson. S ráadásul a kis, láttató részletektől a kozmikuság egyetemességéig kitágítva ezt a létezést:

„Mutatófába Piroska
belevéste: Sinka Pista...
Nevem, nevem, szegény nevem!
Mögötte ott a végtelen.”
(*Nevem a végtelenben*)

*

Panaszait a végtelékig feszítve, egy halottól a másikig lépve, gyöngeségében, kiszolgáltatottságában megkapaszkodva, csak így, csak a teljes szembenézés erejével lehetnek versei a kor, a 20. század egyik lehetséges emberi-költői magatartásának költészetévé. Aki még tegnap erős, fiatal, szép volt, mára eltűnik, mint a füst, mint a szél. S mindig ez a végeredmény, s ennek megadja magát, ezzel szembeszegül, s vérzik, fogadkozik, míg érzi: minden szétfoszlik az időben, még maga az idő is. Az idő, amint megszűli

saját ellentétét a nem időt, az életté eleveníthetetlen időt: ezzel a „filozófiában” is Sinka remegteti meg a szívemet:

Kis-Sári Bálinték,
estéjén a napnak,
síró szeleket és
kék füstöt aratnak.

Ezer éve fojtja
búzájukat a köd –
s kaszájuk suhog a
semmiségek között.
(Kék füstök és síró szelek)

Ennek a fölismerésnek jegyében, az állandó eltűnés tapasztalatában, a védekezés-ként, kapaszkodásként, költő egyensúlyként kiküzdött „örök” természetesen nem az idő teljessége, hanem a semmi lelepleződése, lírai szókép, vigasztalónak látszó szépség, üres mágia, ami a mi 21. századunk helyzetében már nem fog senkin, semmin.

Annak, aki hajtja
azt a fehér igát,
nem jut más: annak egy
eltűnt csillagot ad

Isten egy éjszakán,
amikor ráhajol –
s örök sorsa lesz, mint
örök a nyárfasor.”
(Sír a szekértengely)

*

Senki sem élte meg érzékenyebben ezt a csakugyan tisztaviráglétet, és senki sem találta meg kevésbé az ellenszerét, mint ő. Veres Péter, Nagy Imre szükségszerűen a baloldali mozgalomig, a szervezkedésig jut, a „föl kéne szabadulni már” földadatáig, tervéig. Sinka a szerelemig: 1945 után a munka, pusztai társai megdicsőítéséig (*Mesterek utcája, Szigetek könyve*) s a végső, nagy istenmegérzések, bibliai látomások magaslatáig. Saját megéléseim, életbotránnyaim árnyékában a legtermészetesebbnek látom, hogy a halálsejtelemtől annyira szenvedő Sinka a szerelem és kereszténység előtti erotika önkívületeiben találja meg a gyógyírt, az életet, amit annyira sóvárgott, szeretett. Néhány hosszabb szerelmes, erotikus verse alapján egyik legnyíltabb szerelmi költőnk, s ki tudja ezt? Ki tudja, hogy a *Virágbombálás, Bódi Mariska, Óh emlék, óh kék sirályom* és a *Véletlen lesen* ráadásul a lírai elbeszélés föltűjtésével is meglep. Ez a műfaj szinte teljesen kiveszett modern költészetünkől. Sinka az ősi, törzsi és korai görög dalok izzó, könnyed, fűszeres humorával, a műfajtabukkal mit se törődve áll elibénk, hogy férfitürelme fölbolydulását elmesélje:

Talán ezer hímpillangó
mámora piroslott rajtam
s emlékszem: Rojt mezején egy
szélhányta szóke boglyába
Ilont bíz én belecsaltam.”
(Óh emlék, óh kék sirályom)

Még az Éna-dalok korszaka következik, az örök szerelemé, az öreg, beteg költő aranyló lírája, melyben az érzelem, az odaadás, a vér perzselése már a csillagok hűvösének ütközik, mint az öregkori Yeats-versekben:

Keresem Énát és nem találok.
Fény nélkül maradtam, ahogy a völgy maradt.
Ó, jaj, Sinka István bújj át a halálon,
mint madár búvik átal a csipkebokor alatt.
(*Mint madár a csipkebokor alatt*)

Negyven évig éli a ridegpásztorok ősi, szegényes, nyomorult életét. Aztán Pestre költözik. S ekkor kiderül, hogy vele már minden megtörtént: ez a negyven év az őstörténete, archetípusa. Minden odakapcsolódik, mindent onnan lehet felfejteni, megérteni. Tehát neki csak múltja van. A Tamási Áron-i képlet ismétlődik: csak azt írhatja meg, ami negyven esztendő alatt történt, megesezt vele, és sohase azt, ami a még hátralévő harminckettő alatt. Saját életének válik földolgozójává. Saját jelenének semmibe vevőjévé. Azt, hogy írásból élő költő, nem tudja személyisége részévé tenni. Mindit tagadta meglévő helyzetét: míg kapált, szántott, éhezett, juhokat elletett, oltalmazta a birkát, fagyoskodott az „íjjedelmes ég alatt”, költő akart lenni. Mikor írástudó lett, visszakíváncozott a bihari pusztára, fázni, kint telelni, pásztorkodni.

Ő, a szorító osztályellentétek áldozata, kimondja:

Leng a piros paré
– levele mint a vér –
s ezerév könyörög,
lázad, vádol és kér...

Halád-pusztá mélyin
lázadni nem újság:
sötét a mi zászlónk,
mint a nyomorúság.

*

1945 eztán elsöpri az útból a régi urakat, bérlőket; kasznárok, ispánok és intézők gyűlölt, mozdíthatatlan világát. Sinka földet, szőlőt, gyümölcsöst kap Budaörsön, de amikor a támadások megindulnak ellene, lemond új tulajdonáról. Az 1948-ban megjelenő *Négy nemzedék* című antológiában még szerepelhet.

A pásztorból lett költőt hamarosan kiszorítják az irodalomból.

*

Csak miután a társadalom, melyben él, újabb megtisztító megrázkódtatáson esik át, akkor jelenik meg egy kötetre való elbeszélése 1961-ben, majd válogatott verseinek kiadása 1964-ben.

*

Nagy László mesélte nekem, hogy gyötrelmes, hosszú-hosszú betegsége alatt járt Sinkánál. Sinka egy deszkából összetakolt, nagy subával letakart ágyon hevert, órákon át fél könyékre támaszkodva, ahogy pásztorkorában megszokta. Így beszélgettek, néha-néha vitakoztak, természetesen irodalomról, költőkről. Szegény ekkor már nagyon beteg volt, sokat szenvedett, s bizonyára még inkább elviselhetetlenek lettek volna utolsó évei, ha

nincs mellette az az asszony, akihez az Éna-dalokat írta. A szerelem, betegség, öregség három, most már halálíg hú múzsája nyit meg számára olyan világot, képeket, látomásokat, melyek, azt hiszem, a legnagyobb, legtisztább fényel ragyogják körül a testetlenül is pásztor módra subára dőlő alakját.

*

Nemcsak a *Véres Párciumra* gondolok, erre a Vörösmartysan (*Délsziget*), Rilkesen (*Ének Rilke Kristóf kornétás szerelméről és haláláról*) gazdag robajú, képsorú török idők-beli, harcoló szegénylegény-legendára, hanem a *Lovasok opál mezőjén* idejének utolsó nagy látomásaira, amikor megérnek Sinkában a kamaszkora óta olvasott bibliai mítoszok. S megjelennek sorra, mint a földöntúli vezető halottak szellemei, a próféták: Ézsau, Jetró, majd az Istennel találkozó és a víz után kesergő Mózes. Ki énekelhetne közel állóbb szemmel, tökéletesebb szakértelemmel egy ősi pásztor nép istenlátásáról, mint a gyaraki szik télben-vízben a szabad ég alatt elmélkedő pásztor? Ki léphetne vissza bátrabban sok ezer évet a mitikus összefolyó időben, ha nem ő, aki a puszta határtalan terében egyszerre tud élni jelenben és múltban? Így haladja meg önmagát, lesz más idők, más kozmikus remegések hangszere a léte:

A múlt alszik, nagyon álmos. A fák alatt
régen, régen ellobbant ősök
sárga csontjai szundikálnak.
Közeleg az éjféli, földre csillag szalad.
Hallgat a távoli élet. Körülvesznek az isten-árnyak:
Ezékiel vagyok ma Babilonban.
(*Kondul a harangvirág*)

*

A nap, a táj, az ember állatai olyan természetesen jelennek, élednek meg ebben a két időből megálmodott egy időben, mintha mindig is ott szunnyadtak volna Sinka szívében:

A délután öreg-kék volt és málnaszín, a naplement lila;
a kosok aludtak már, és aludtak a juhok,
csak a heves, párzó
szamarak ordítottak s a pásztor
pislogott még, mint az alkonyat csillaga;
istenmámor támadt, és gitárszó...
(*Ézsau éjszakája*)

*

Ez az „istenmámor” Sinka legkeserűbb életfájdalmaiból versek sorozatát érleli ki, a magyar és a világirodalom soha eleget nem olvasható strófáit és képeit. Mózes és a pásztor költő szembenéz a léttel, a megtelt semmivel, amiből érteni alig, inkább csak megsejdtíteni lehet a világ egészét, a teremtés zűrzavarát és rendjét, a mindenség „céltalan célszerűségét”. Az utat, melynek nincs vége sehol semmilyen időben, semmilyen térben, és a hazaérkezést, amely mindig újabb kinyílás még ismeretlenebb ismeretlenek előtt:

érezte, hogy nincsen egyedül,
hogy Valaki a lelkében lépked

Veres Péter, Féja Géza, Asztalos István, Sinka István, Féja háta mögött Sinka Zoltán

s mint mennydörgés, úgy reng a lábnyma;
ibolya-szakállán ős-messzeség fénylett,
szívében egy kimondhatatlan név,
saruján meg a nagy vándorlások pora.

bolya-szakállán ős messzeség fénylett – a modern magyar líra egyik legteltebb sora, verscíme. Akaratlanul is újra és újra elmondom magamban. Úgy érzem, az utolsó réteggig jutottam: ennél jobban nem merülhetek bele Sinka titkába, s még mindig izgatottan, éhesen-szomjasan állok előtte. Az évtizedek óta halott s egyértelműen klasszikussá sűrűsödött költő egyre más és más szembesülésekre kényszerít. Mert a titok, ami életéből, sorsából a verseibe üledett, az én titkom, a mi titkunk is.

*

Elmerültünk, aztán újra földobott az idő, s nem is úgy, mint a víz a belefúltat. Élünk, s nagyon is érezzük: mit jelent a lehúzó időár mégis-földobottjának lenni. Micsoda feladat, szándék, cél, szenvedés! Távlátérzékenység a mélység iszonyatával együtt. Ennek a távlatnak nekiindulni, s remegni, rettegni, nehogy akárcsak egyetlen rossz lépéssel is eltaposuk az előttünk derengő képet: így itatódik belénk, ilyen érzékennyé tesz minden lehetetlenre s lehetőre ma is Sinka István költészete.

JÁNOSI ZOLTÁN

Szárnyak a mélyből

Sinka István archaikus poétikájáról

Sinka István költészete minden elődjét messzemenően meghaladva a legnagyobb feleletlen, a legsokrétűbben, a legtöbb jelrendszeren át (balladák, siratóénekek, hiedelmek, rítusok, táncok, tárgyak) érintkezik a népi kultúrával. Főképpen a balladákhöz és rítusokhoz, hiedelmekhez kapcsolódó pogány kori világképelemek átlényegítése révén a legmélyebb szintjeire is ő hatol be annak. Ha motivációja nem is tisztán belső népi eredetű, mert indulásakor „... a korszellem által determinált irodalmi ízés” „magyar mélységet”, „ősi paraszti népiséget” célzó hangereje is befolyásolta;¹ folklór-mélyi tényismeretét s egy ismeretlen világ atmoszféráját az irodalomba emelő eredményeit ez nem kérdőjelezi meg. Fellépése már-már „etnográfiai”, „kulturális” jelentőségű is: „a pásztorélet tárgyi világa, szokásai, barbár szertartásai, babonás hiedelmei sorra megelevenedtek *Pásztorénekeiben*, epikus „jeleneteiben és balladáiban”.² Sinka a költészetnek a még korántsem csak esztétikai funkciókra redukálódott, hanem a praktikummal és hiedelmekkel együtt élő státusához hátrál vissza. Ezzel lírájában a verbális művészet egy vonulatának szinte „in statu nascendi”³ állapotát eleveníti föl. Arany, majd Ady kísérletei után, József Attila e tárgyú csillogásaival, Tamási Áronnal és (nemzetközi síkon) Federico García Lorccával párhuzamosan vonja be átütően és nagy irodalomteremtő erőként, művei sokaságát érintően a népköltészet klasszikus műfajaihoz nem tartozó „beszédmódokat” és a nem verbális szellemi formákat. A pogány emlékü rítusokat, hiedelmeket és a hozzájuk kötődő szövegeket poétikájának szerves részeivé emeli, s ezzel a magyar folklór legősibb örökségének költői fölfedezését korszakos érvénnyel végzi el. Ő jut vissza legmesszebb a népiek között az objektív idő ellenében haladó úton az alsó mitológia, a folklór archaikus mítosztöredékeihez s a bennük őrzött lételemző normákhoz. Az egész archaikus mítoszi szellemi építmény szerkezetére is rávalló leletekre talál, ha ennek teljes körű jelentőségével és így kivételes poétikai lehetőségeivel nem is volt igazán tisztában.

A zárt kultúrájú „szigetek” között is, ahová a néprajz gyűjtői a leggazdagabb anyag reményében léphettek be, az érdeklődés különleges metszéspontjában állt Sinka szülővidéke. „A régi korok, a magyarság honfoglalás előtti hiedelemvilágának nyomait kereső néprajzosok dokumentumanyaguk legnagyobb részét azoktól a Körös-vidéki pásztoroktól gyűjtötték, akik között Sinka István gyermek- és ifjúkora legnagyobb részét töltötte. Ennek a vidéknek gazdag népmese- és népmondaanyagából merítette 70-80 évvel Sinka előtt Arany János balladatémáit, a Sárret nádasaiban bujdosott az ifjú Toldi, Sinka napszámoskora lakóhelyéről, Vésztőről indult a békési tanyák közé Bartók Béla is 1905-ben első népdalgyűjtő útján.”⁴ Ez a világ azért őrizhette meg viszonylagos kulturális függetlenségét és „archaikus integritását”, mert izoláltságában, a magasabb kultúra központjaitól és hordozó személyiségeitől is (papok, tanítók, orvosok) távol, szellemi önállóságra, a lét- és önértelmező archaikus reflexek konzerválására és föllevenítésére kényszerült. A paraszti kultúra e különös, alásüllyedt világának létezésére Ortutay Gyula hívta fel a figyelmet. „Ha a magyar művelődés történetét vizsgáljuk – írta –, láthatjuk, hogy a paraszti kultúra hosszú századokon át nem volt kapcsolatban a késő középkor óta a fölötté levő társadalmi osztályok szellemi tudatának fejlődésmenetével [...] vélekedése a világ végső dolgairól, életről, halálról s a maga helyéről a világban, századokon át a régi

nyomon haladt.⁷⁵ A paraszti tudatforma legbelsőbb rétegei így azoknak a világgépeknek az erősebb sugallataitól is érintetlenek maradtak, amelyeket a reneszánsz, a felvilágosodás és a tizenkilencedik század racionális, tudományos szemlélete adott.⁶

Sinka pásztorvilága még a legezártaabb falusi parasztkultúráktól is jóval ősbibb, szabadabb, barbárabb és magányosabb volt. A probléma lényegébe vágó magyarázat itt tűnik föl arra, miért éppen az ő líráján tör át „a magasabb kultúra alatt megőrzött archaikus: a mágikus-mitologikus parasztkultúra”⁷⁷ legmélyebb erőrendszere. Ami sokaknak egzotikum, számára a szellemi világ magától értetődő formája volt. Nem könyvből, hangrögzítésekből, fotográfiákból, múzeumokban ismeri meg ezt az értékrendszert s az abba kódolt világmodellét. Nem is az eleven folklórból már csupán „desztillált” szövegeket, szerves létmódjukból kiszakított dalokat, balladákat szívja tudatába, hanem a létezés gyakorlataként átéli, organikus pásztorkultúrát együtt az ott izzó alsó mitológia lépten-nyomon ható világértelmező képleteivel. Helyzete tehát azokhoz a gyarmatokról származó benszülöttekéhez volt e vonatkozásban hasonló, akik az európai néprajzkutatók külső közelítései után elsőként adtak, műveltségük kiemelő erejének szárnyán, *belső* dokumentációt, értékelést és poétikába öntött formát is népük archaikus eredetű kultúrájának.

Szülőföldjén az archaikus mítoszi világgép motívumainak, szemléleti vázának számos erősebb vagy halványabb elemét sugározzák a babonák, kísértethistóriák, kuruzslási szokások, népi siratók, varázslások, ráolvasások, mágikus cselekvések, bájolók,⁸ a népi halottsiratót kísérő halottas tánc szertartása, áldozati rítusok, termékenységváráslások stb. Mindezek eredete „az ősi népi természetvallásban, a népi mágiában volt található, esetenként azok között a bájolók és ráolvasók között, amelyeket még kódexünk vagy Bornemisza Péter híres gyűjteménye: az *Ördögi kísértetek* őriztek meg.”⁹ A rituális és szokásszövegeken túl különösen a balladák maradtak elevenek e tájon. Többféle történeti rétege élt egymás mellett, leginkább a vidék tragikus eseményeihez kötődő, 19. századi típusú bihari-békési, ún. „helyi balladák” voltak gyakoriak, de dokumentálható módon éltek a szájhagyományban a jóval mélyebbre mutató formák is, amelyek a 19. század előtti hagyatékokat sűrítik. „Az az örökség, amelyet Arany János is ismert és használt különösen kései balladáiban”,¹⁰ és amelyek a 16-17. századi magyar balladák helyi változataiban őrződtek meg.¹¹ A *hamis tanú* című Arany-balladában szereplő „vén Márkus”-típusú hazajáró kísértetről „Sinka hazájában, a Sárréten még a 40-es években is egy egész csokorra való kísértethistóriát gyűjtöttek az etnográfusok.”¹² A ballada Sinkának ugyanazt a forrást jelentette ezen a tájon, mint García Lorcanak Andalúziában a *cante jondo*, a románc vagy a népelet véres történetei. S a konkrét nevek és helyszínek is ugyanazokan az erővonalakon (a híradás, a tudatosítás és a verssel történő megörökítés ívén) emelkednek a pásztorelétből Sinka tekintete elé, ahogyan spanyol kortársának a románcok és drámák forrásául szolgáló tragikus, eleven andalúz események. A költészetének karakterét kialakító Sinka számára mind a balladák, mind a rítusok hatása meghatározó lesz, mégis inkább az utóbbinak és a velük együtt élő hiedelmi elemeknek a lírába oltásával hoz gyökeresen újat, hajol a legérintetlenebb szféráig. Arany János zseniális „mélyfúrásokat” adó kezdeményei után Sinka a maga voltaképpen 19. századi típusú ballada-imitációit is ezek felől tölti meg mélyarchaikummal. A hiedelemvilág és a mágikus praktikák övezete a balladánál és bármilyen más „szuverén” szövegnél közvetlenebbül hordozta az archaikus világgépet. Bennük és ráolvasás-elemeikben az archaikus mítosz – és annak létértelmező koncepciója – koncentráltan és nagy erővel, a rekonstrukció bármikor esélyével őrződött meg. E „mikromítoszok”, ősi-világgép-tömörítések az archaizáló költészet legbelső bázisrétegét szolgáltatatták. A mítoszok nyers, vad levegőjének kiáradását a történelmi idő egymásra rakódott tömbjei alól. „Az ő anyja az ajtó előtt még keresztbe tette a seprút a rossz szellemek elleni védekezés gyanánt.

Nagyanyja a nyomorúság ellen valóban termékenységi szertartást végzett, s mint többször megírta, nyomorultul pusztult bajtársát az ősi népi liturgia rendje szerint siratták el.¹³ E rítusokban az emberképnek - a keresztényivel szembeállítható - határozottan samanisztikus és demiurgoszi-kultúrhéroszi aspektusa, modellje tűnik föl az archaikum világgépének kozmosz- és létstratégia-szervező körvonalai között.

Sinka a „mágikus költészet”, „naiv mitologizmus”, „barbár költészetten” nevekkkel illehető¹⁴ poétikája új állomás líratörténetünk „bartóki” vonulatának fejezetében is. Mélyről szövődő folklórdimenziói elhatárolják őt más népi költők egyszerűbb, népdalvagy balladautánzó szemléletétől. Poétikáját az az „archaikus költészetten” alakítja ki, „amely a népballadákban, a paraszti siratókban és ráolvasásokban tanulmányozható.”¹⁵ „Petőfi és Arany, Erdélyi és Illyés után azt az ősi poétikát újította fel, amelyeknek érvényességére már senki sem gondolhatott.”¹⁶ „Népisége még Petőfi előtti, annál barbárabb, keményebb”, „barbárabb, mint Erdélyi harmónia felé törő kísérletezése.”¹⁷ „Népisége”, „mélyvilága” nemcsak sorsérzés, sorslátomás, mint Adyban, „hanem a népi tudat eleven része”; „mitológiája pogányabb, ősi, mint Gulyás Pál tudatos mítoszteremtései.”¹⁸ Ez a líra közvetlenül „az ősi magyar népköltészet”¹⁹ szemléleti formáival tart rokonságot.

Sinka poétikai forrásainak legjellegzetesebb talaja tehát a megőrződött archaikum: „az az ősi naiv gondolkodáson alapuló tudatvilág ..., amelyben a túlvilági hatalmak, a természet és az ember egymásra közvetlenül ható viszonyban álltak egymással.”²⁰ Ez a keresztény létértelmezést és istenkoncepciót kiiktató szellemi közeg ugyanolyan poétika-inspiráló, művészetformálásra alkalmas „telért” rejtett mélyében, mint amilyen „Bartók és Kodály felfedezése előtt a pentaton zene”²¹ volt. Ezt a mélymodellt a líra számára az archaikus mitologikus világgép konstrukciós formája és eszmei tartalma adja. Amilyen végső, benső lényeg, alapelv a Bartók-zene számára a pentatónia, illetve a dualitás, a polaritás és az aranymetszés-komplexum, főbb vonalaiban annak felel meg Sinka archaikus remitológizációs poézisében az archaikus mítosz lét-koncepciója s poétikus természetete. A legpontosabban a Bartóknál – a zeneelmélet részéről többek által feltárt – (s számos vonásában a zeneszerző részéről is e folklór-mélyből fölizított) paramétereket mutatja: a poláris világot, a küzdő embert, a humánusot folytonosan megtörő kozmoszt, a folytonos és közvetlen szembeszegülő erőfeszítést a világ emberi szempontból negatív erői ellen. Bartók és Sinka is ugyanabban a mélyvilágban és hasonló kultúrkörben tapogatott törvényszerűségek, a huszadik század életébe emelhető gondolati és poétikai inspirációk után, és ugyanazon világgép-izotóp sugarait érzékelték és erősítették fel. Bartók e motivációs képletet, antropológiai üzenetekkel telített szellemi organizmust korszerű módon az egyetemes emberi érdekek zenei megszólaltatójává tudta tenni, míg Sinkánál csak kinyílt, de származási gátjai, szegénysége, tanultságának korlátai s ennek révén a sorsútjában megnyilvánuló egyéb hátráltató erők miatt csak a szárnyait tudta kibontani, s csak félig tudott magasba emelkedni ez a nagyszerű poétikai lehetőség. Ám a magyar líratörténet szempontjából ez is igen jelentős eredményt, perspektívái számára fontos költői értékeremtést jelentett.

Sinka István repülésének kivételes szellemi erőfeszítéssel létrehozott íve a maga törésvonaláival együtt is olyan jelzőfény, amelynek forrására és távlataira nézve közeli utódai, különösen Nagy László, Juhász Ferenc, Szilágyi Domokos, Tornai József, Kányádi Sándor, Csoóri Sándor és Kiss Anna már egyetemes értékek közelébe tudták emelni a magyar (és részben a finnugor, a bolgár s az egyes indián és egyéb törzsek által hordozott) folklór kulturális antropológiai ihletettségu költészeti integrációját, illetve az ennek természetére és megértésére irányuló elemző gondolkodást.

Jegyzetek

1. Varga Rózsa: *Mágia és halálmítosz Sinka Istrán verseiben*. Kortárs, 1970. 2. 218.
2. Pomogáts Béla: *Az életképtől a balladáig. – A népi lírai irányzatok poétikájáról*. In: P. B.: *Költészet és népiesség*. 1987. 21.
3. Varga Rózsa i.m. 218.
4. Uo.
5. Ortutay Gyula gondolatait idézi Varga Rózsa i. m. 220.
6. Pomogáts Béla i.m. 20.
7. Uo. 21.
8. Vö.: uo. 25-27.
9. Vö.: uo. 25.
10. Uo. 24.
11. Uo.
12. Varga Rózsa i.m. 225.
13. Görömbei András: *Költészetünk és a népi líra*. Alföld, 1984. 12. 11-12.
14. Pomogáts Béla i.m. 30.
15. Uo. 21-22.
16. Uo. 22.
17. Görömbei András uo.
18. Uo.
19. Uo.
20. Varga Rózsa i.m. 220.
21. Pomogáts Béla i.m. 22.

KISS BENEDEK

Sinka zsákja

Füst és pernye lobogóit
szaggatják az éjszakában,
toporzékolnak a kutyák
füstös égbe szimatolva,
fényes orral megbökődik
a füst gyapjas bárányait:
fölborult egy faggyúcsillag,
s a menny lázverte mezőin
a gyémánthodály kigyulladt.

Szívemet hát megkondítom,
hogy konduljon, meglendítem:
Tűz van! Tűz van! kiáltozok,
ébredjetek, ocsúdjatok!

Szívemet én kondítottam,
belécsendült az éjszaka,
kuvikkolt egy gyárkéményen,
de ráhagyta, elcsendesült.

Jaj de magam kósza baglyát
hogy csitítsam-csendesítsem?
Hogy csitítsam, hogy csituljon,
megnyugodjon, elpihenjen?
Égi tűz vöröse hamvad,
pernyéje hús hózuhatag,
de én, hús-vér kályha, szóltan
loholok, az éjszakából
tépek magamnak kabátot,
szorítom, hogy elfojthassam
magamban e bolygólángot:
cserepet mar ajkaimra
a szittyó láz, kipárállik
a szittyó tűz füstje számon.

Villamosról villamosra,
körutakon, résutcákon,
mint egy árva karácsonyfa,
behavazva, szikrát szórva.
Kiskarácsony, nagykarácsony –
járok karácsonyfa-árván.

De ni: közelget valaki
a sűrű havat lábálván !

Mezítláb jön, csillagot lép,
 bütykös lába havat olvaszt,
 rögről angyalhajat koppaszt,
 lába tűzokcsillagot lép.

Hóba tűzokcsillagot lép,
 de a vállát zsák lapítja.
 Megáll, ledobja a zsákot,
 lekezel komoran: Sinka ...

Most ne hagyj el, Uramisten!
 Megszaladjak? megöleljem?

Néz csak, nem szól, én beszélnék,
 de nem, nem emberé nyelvem:
 szavam vadkácsahápozás,
 magam nászruhás vadkácsa,
 pedig tél van, mind elrepült.
 Kácsahangom, az is néma:
 szám kávájáról a hangok
 nem föl – potyognak befelé.

Ám ő ügyet sem vet arra,
 dögnehez zsákját mutatja,
 s fordul, megy is visszafelé
 nagy hófüstben Sinka István,
 megy havas tallókon vissza.

Most fakadnék ám még sírva!
 most maradok ám csak árván!

Vadkácsaszárnyaim alól
 kiperdül két aranybárány,
 sírdombjára heverednek.
 Szép vadkácsaszemeimből
 kirepül két fehér holló,
 fejfájára telepednek,
 egyik balról, másik jobbról.

Hát a zsákkal mit csináljak?
 de ni – gyapjas kossá váltott!
 pödrött szarva kemény fegyver,
 bundájával fölmelenget –
 nyakamba veszem mint zsákot,
 bízvást én is nekivágok
 kosommal a havazásnak,
 megyek Kadocsát keresni,
 viszem a kost Kadocsának.

Füst és pernye lobogóit
ti meg, pulik, szaggassátok!

Toporzékoljatok: nyíljon
Isten szeme tiszta kéket,
csillaggal pipacsló rétet,
mert azóta már arra jár,
arraféle caplathat már,
hogy végleges supát leljen,
Sinka, a fekete bojtár!

ÁGH ISTVÁN

Az én örök Sinka-versem

Sinka-verseket hallgatok lemezről a költő előadásában. Figyelem megőrzött hangját, ezt a bihari tájszólást, amely csak hangárnyalataiban különbözik a köznyelvtől, a másik nagyszalontai, Arany János is így beszélhetett. Nem patetikus a hanghordozása, pedig, ha kell, országrengető szavakat mond ki. Inkább a ritmusra ügyel, tűnhet kántálónak, ami nekem természetes. Nem veszek észre különbségeket, mert szinte családtagként veszek részt versei hallgatásában egy rejtélyes vonalon, úgy, hogy már öt éves koromban tudtam a *Fillér penészeik a szemén* című versét, melyet bátyám hozott a pápai református kollégiumból József Attilával együtt, s én visszahallhatom a költőtől évtizedekkel később a lakásán, a Keleti Károly utca 50-ben, ahol én is házasként éltem már.

Gyermekhangomat képelem ugyanarra a versre, mely azóta is a költőjéhez köt.

Így van közöm a sors kegyelme folytán Sinka István költészetéhez.

Akkor még csak, és sokáig egyetlen vers szálán.

A mezőn, hol szétfoly a köd
s hosszura nő a vadcsalán:
csókom szegény kis hercege,
messze túl a major mögött,
alszik sárral a homlokán.
Fölötte bodza. Kicsi. Vad.
Fillér penészik a szemén...
Aludj kis herceg, az apád nagy
csavargó lett, eltűnt és nem megy át
többé a róna peremén.

Ez a különösen titokzatos bánat egész kis lényemet betöltötte, mint ahogy éppen a mulandóság megérzésének idejére esett. Akkor szomorított el anyám az árva gyermek Eötvös Józseftől való történetével, megsirattam az elveszett szülőt, ez a vers pedig azzal sajnáltatott, hogy én is meghalhatok. Bár szinte minden szava már kisgyerekként is érhető, részleteiben megtapasztalt, mégis olyan sejtelmes volt nekem, akár a halál. A mező, a szétfolyó köd, a bodza közönséges értelme áttérült valami különös, hihetetlen térbe, ma már azt is mondhatom, opál mezőbe, hiszen birtokolhatom egész lezárt költészetét. S úgy nézek vissza általa magamra, mint valahai világára a költő, az első szülött gyermek halálára, akit Bélmegyeren, a Kárász-uradalom egyik majorja mögött temettek el. A vers rám is vonatkozhatott, s kicsalta könnyeimet. Azóta ez, a dolgokból áradó titokzatosság határozza meg viszonyomat Sinka István költészetéhez. Ez a vers vezetett a Vád kötethez. már érett fejfel. egyetemistaként, mielőtt ez a költészet úgy volt tiltott, hogy elhallgatták.

De még 1956 szeptemberében a Parlamenti Könyvtár zárt anyagából kellett kikérnem könyveit, s némi magyarázkodás, igazoltatás után kaphattam meg. Felejthetetlen, kiteljesedett élménnyé bokrosodott akkor az a régi rövid vers. Sinka nyelve, költői képei, elégikus ballada-melódiája a magyar síkság végtelen terét varázsolta körém, s az ősi múltba vitt.

Áldott természetességgel és szerencsével onnan indulhatott, ahova mások visszamenetek, a líra ősi anyaga felől. Nem Kukorica Jancsi-János vitéz furulyája hallatszik a pusz-

táról, hanem prófétai hang, bibliai pátosz, mítosz és látomás, madárdal és virágének. Őstehetség volt, de úgy, mint a népközösség géniusza a dalaiban, balladáiban, zenéjében. Költő pedig úgy lett, ahogyan megtörténik a csoda. De ha ismerjük az életrajzát, olvassuk a *Fekete bojtar vallomásait*, nem lepődünk meg. Minden úgy alakult, hogy költő legyen, hogy a sejtés formába váltsón, beteljesedjen az ösztön, működjön hajlama az elvegyülés és kiválás értelmében. Aki még a ponyvaregényből is világot tanul, aki Gogolban, Tolsztojban, Csehovban a megidézett sorsra talál biztató mintát, aki agyonolvas minden föllelhetőt, az nem az időt mulató pásztor. Készült a sorsra, és tette ezt olyan figyelemmel és fegyelemmel, akár a kétkezi mesterek, akiket a Nagyszalontán a Kölesér melletti síkatorban megismert, s ahogyan pásztorársai értenek állataikhoz, az időjáráshoz, a növények ízéhez, hozamához.

Az én nagyrabecsülésem, szeretetem pedig elnyervén jutalmát, nemcsak a költészetéhez, de magához a költőhöz is közel kerülhettem. Érzek benne valami sorsszerűt, hiszen poétikai példaképem lett Sinka István, aki feleségével a mennyezetem fölött lakott, vagyis én laktam a családommal alattuk öt éven át. A megismerkedés nehezebbre sikerült, mint elképzelhető. Betegsége miatt alig mozdult ki. A szomszédéknál találkozhattunk, hogy utána rendszeres látogatója beszélgetőtársa lehessen. Versei közönsége lettem, megtudtam, hogy lehet birkahajtás közben aludni, télen a trágyadombban melegedni. De akkor ott a Rózsadomb aljának emelkedőjére nyílt kilátás. Ritkán nézhette már abban az időben, betegsége miatt. Könyökére dőlt ágyán olyan szokásból, akár a puszta fűvén lenne, subának képzeltem takaróját. Megmutatta verseit, örömmel forgatta le Sinkovits Imre előadásában a tilosra állított mondatokat. S amit ő mondott a magnóra, s megőrzött az idő ma is hallhatóvá. Ott találkoztam a híres Kiadóval Püski Sándorral, s feleségével, Ilus néniével, mulattunk is néhányszor, mely Püskiéék pálinkájával kezdődött. Felejthetetlenek Veres Péter látogatásai, aki mindennapi sétája közben meglátogatta barátját. Végighallgattam beszélgetésüket. Péter bácsi is gyerekkorom látványa volt, parasztpárti bátyám hatására. Mindketten mondták a magukét, ki-ki természete szerint a kuruc-labanc ellentétről, a Sinka név eredetéről, indiai mélységeiről. Évődtek szeretettel. És én nem ismertem a nehéz természetű, fiatal Sinkát, aki az igazságaiért, népe emberi életéért küzdött. Nagy lelki tisztítótüzekon volt már túl, nem felejtett, talán meg sem bocsátott mint régi vesztes az idegzsába fájdalmainak kínpadjára feszülve.

VASADI PÉTER

Jöttem, láttam, égtem, szerettem

Sinka István költészetéről

Nagyszalontán született. A puszta bojtárgyereke, majd juhásza volt. Ridegtartó állattenyésztésben dolgozott a családjával. 72 évet élt, költő, író. 1990-ben posztumusz Kosuth-díjat kapott. Egyszer, lehettem 7-9 éves, édesanyammal – aki ugyancsak Biharban született, mint Sinka István –, szóval anyámmal, meg azt Olt-vidéki Sinka Annával – ő csak névrokona volt a költőnek – gyönyörű, kemény, vörös, zöldcsutkás paradicsomot vásároltunk az újpesti piacon, s nagy ruháskosárban cipeltük haza úgy, hogy tíz lépés rogyadozás addig a padig! ott leültünk, aztán megint tíz lépés, s így értünk a Kolozsvári utcába, ott meg az első ház téglakerítés alapjára csücsültünk. Némi lihegés után anyám azt mondta: Az a magas, sovány, kalapos bácsi, aki vállán vitte a botját, rajta lógott a vízhatlan batyuja, a háta mögött megböktelek téged, Pityurkám, az volt a Sinka István bácsi, az ő versét olvastam el neked, emlékszel? – „... pap vagyok én ma, hű, aranysarujú, / napimádó táltos, aki / ... palástomból a szívem kitakarom ...”. Persze beleszóltam: – Anyu, mi az, hogy táltos? Az szálldos? ... Jót nevetett az Édes: – Azt is lehet mondani! Na, még egy hórukk, Annus, és otthon vagyunk.

Néhány év múlva Flatt Zsóka néném-től kaptam egy eléggé megviselt könyvecskét Sinka István verseivel. Olvasgattam, szeretgettem, még énekeltem is hozzá, néhány sort belőle, miközben bohóckodtunk az udvaron az orgonabokrok alatt. Arcképével először az újpesti gimnázium üvegcsarnokában találkoztam, ahol később a Babitséval is. Tetszett a nagylukú, erős orra, vizsgáló, távolba fürkésző tekintete. Ez jellem, ilyesfélét gondolhattam. Később fogtam föl, hogy korábban ezt érthettem igazi tehetségen. Ma is így tartom. Németh László írja róla, hogy Ady óta nem volt költőnk, akiben múltunk ősi hangjai, dallamai, történelmi sorsának, léttudatának föllobbanásai ilyen mélyen keringtek volna. Az élményekben, hitekben, mitológiájában gazdag múltú nép dalaiba, mondókáiba, meséibe menti életismeretét, megmaradásához fontosnak ítélt hiedelmeit, vágyait, reményét. Ezzel a letehetetlen örökséggel, és sok keserű tapasztalattal is érkezett Sinka István, míg Budapesten kötött ki. Itt aztán nem kapott munkát, ha mégis, rövid időre, napszámosként tengődött, „napi néhány fillérből” élt, súlyosan megbetegedett, író barátai segítettek rajta, ahogy tellett tőlük, jelentették meg itt-ott, kézírásban verseit, kisprózáit. Lassan könyvei is kezdtek megjelenni. Püski Sándor 1939-ben kiadta összes versét. Ezután már évenként jelentkezett új kötettel. Pokoljárása, s a nagyon is valós éhhalál többé nem kísértette.

Költészetét magának a paraszti életformának liturgikus lassúsága hatotta át, a föld- és természetszeretet tápláló, emberformáló ereje, az erőfeszítés és a csönd befelé irányuló, termékenyítő ellentmondása; verseiben a küzdelem, a szépség, a közösségben megélt dráma és ünnep, mint az emberi élet kerete és tartalma jelenik meg. Írásain átüt a népdal, ez a kiapadhatatlan forrás új típusú verselése medrében.

Sinka István nem balladásan ír, lát és gondolkodik, nem balladai formában, hanem balladát táncoló anyagát mutatja eleven képekben. Anyja táncolhatnékjában fölugrott,

„kendőjét a gyepre hányta”, férje („öles apám”) „bokázó lábában” gyönyörködött, ahogy asszonya „ringó mozdulattal” mutatta, hívta, búcsúztatta „halálba járó őseit”. És „ugyanaz sírt fel a flótán, / hogy meghaltak azok ima nélkül / nagy szakállal, akasztófán”.

Föl-fölbukkannak verseiben sorstársai, legények, „ifjú szájjal nagyot csókoló” leányok, napestig dolgozó parasztok, kisenmmizettek, becsapottak. „Dús András juhász volt, / már fekete a képe; / leásták pihenni, / le a fák tövébe. – Fiatal volt, mégis / görbe volt a háta - / ... Istenem, magyar volt: / szóljon, aki látta.” Vagy az az öreg summás, aki „Vásárhely rétjein „kaszált” ezelőtt hat évvel / – láttam, harmatban állt.” Hajnalonta „... Jól kaszált jó szóért, / jól kaszált korpáért, kaszált önmagáért, / s kaszált az országért”. Jó lenne tudnunk, miért nem ezt írta: a hazáért. „Ki tudja, szegény, hogy / hány rendet is vágott, / míg az utolsó / örökre megállott.” ... „S azóta kaszája // vén szilvafa-ágon / szélben hintázik, / s ő is, mint gazdája, / elporladni vágyik.” (És elfelejtették) Ennek aztán semmi köze sincs a buklikához.

Elbandukolt ő is, mint a többi bojtár, pásztor, summás a „kastélyba”, hol „nyugtatóvány” ellenében kapott „negyven pengőt”, nyögött „erte fél esztendőt”. Mire volt elég ez az összeg? Akkor, amikor „tizenötöt télre” hagyott, „tízért jobb csizmát varratott”. Mikor pénzével kifelé ballagott, át az úri parkon, rá is „szólt kinn az ispán: / – na, te hogyishínik István!” Honnan is tudhatta az istenadta, hogy – szóban – egy jelentős költővel parolázik, egy későbbi Kossuth-díjjal.

Sinka István a népdal, a magyarság, egy őstörténeti nyomain követhető nyelv szerelme-se, művelője és alázatos szolgálója volt, aki ha ismerte is az emberi nyomorúságot, magát az embert nem vetette meg, hanem rácsodálkozott, akinek volt bátorsága fölismerni, és tudomásul venni az emberléttel járó elsötétüléseket, konok, durva keménységet is, és nem sumákolta el sem a vád, a pörlekedés, sem a lappangó, vagy föl-fölsattanó lázadás kockázatait, veszélyeit sem; szembezállt, ha ezért ki is rekesztette a polgári gőg épp úgy, mint a vörös elnyomás. Nem nehéz költészetének világos, egyszerű, énekes, tisztasághoz, hagyományhoz ragaszkodó és újszerű, belső mozgástól meleg, festő és megszólító verseit szeretni, a rangján becsülni. Úgy alszunk majd ... című versének háttérében az a rajzos, jövőjébe éberrel figyelő férfiarc dereng, amelyet nagyszalontai mellszobrán láthatunk.

Sinka István istenes ember volt. Kívánjuk neki, hogy alábbi óhajta teljessüljön.

Óh én drága anyácskám
ki virág vagy most egy égi fácskán,
ugye jössz majd –
fekete sírodat otthagyd,
s beteg fiadat elringatod;
beleöleled fejemet öledbe
s úgy alszunk majd ketten
örökre, örökre.

SINKA ISTVÁN

Csúnya csillag száraz égen

Nem lobban a villám,
elbújt az égi hang;
porban vergődik, mint
eltört szárnyú galamb.

Ég dőge van, vagy mi?
levegő romlása?
csúnya hajnalcsillag
csúnya elhajlása?

A holdnak csendjében,
ahol az éj rohan,
suttog csak a népem,
s hangja boldogtalan.

Csúnya hajnalcsillag,
csúnya elhajlása,
száraz égnek csúnya,
száraz apadása:

miért törtél reám,
miért vagy vak sejtelem,
s miért vagy szegező
vasszeg a nyelvemen?

Legyőzhetetlen menekülő

Egyik házban mindig bál van
a másikban csak halál van.
Én a másik házban lakom,
s pokolra nyílik ablakom.

Kiszöknöm hát kis reménység,
elnyelne rögtön a mélység.
Ajtómnál, a kapu felől,
bolond országbíró az őr.

Így hát akármerre futok,
mindenképp vesztembe jutok.
Így is halál, úgy is halál:
átal táncol rajtam a bál.

De van mégis menekülés,
hét titok, de megenyhülés.
Míg az ég ajtaját látom,
nem győznek le a világon.

Csendes vers merengő csónakosoknak

Volt nekem is esti tüzem,
napfeljöttöm, naplementem,
s két kezem most íme mégis
lassan az ölembe ejtem.

Elmúlt a múlt? Gyors szárnyakon
elszállt, mint csicseri fecske?
Nem folyó már nagy zúgással
az élet, csak bújt erecske?

Csöpp erecske most az élet,
medriben csak szürke sár foly;
nem a tenger fele szalad,
s ezer csónakosa gyászol.

Mennyi merengő csónakos,
mennyi kettétört sugárzás!
S apadt vizén az életnek
mennyi hős: messzire vágyás.

Hogy öleljem magamhoz mind,
amíg e világon vagyok.
Nagy mozdulataimban ma
csak tört ölelésem ragyog.

Két vers a hajnalban

I.

Hej, ti fiatal hajnali erdők
csak zengjtek,
csak zúgjatok
és altassátok el
véres,
szép szívemet,
ősz –
erejű síppal,
különös hanggal
és azzal, hogy nem lesz itt
soha többé más szín
csak az,
amit tűzsugárú szemem
lát,
vizsgál és meghatároz a roppant egeken.

II.

A tűzpiros fényű
hajnalokba nézek
és látom és tudom:
a por is ezeréves,
a kőszirt is, meg a fa,
a roskadtólú falu,
ahol
hószín ruhájú villázók
emelik,
rakják a magasba.

Bivalyok tavaszi vízben

Nem is volt olyan széles,
nem is volt olyan sebes,
mégis ki-kiáradt
medriből a Gyepes.

Borzoltatta bodrát
tavaszi szelekkel,
s játszadozott fényes,
nagy darab egekkel

S kiáradott víznek
játszadó útját
benne ringatózó
bivalyok bámulták.

Hét bivaly s mind a hét
fekete bálvány volt,
s a víz, s a fénylő ég
szarvuk között átfolyt.

Úgy fürödött mindig
a hét lassú bivaly;
mosogatta őket
édesanyjuk – Bihar.

túl, az időn kívül,
ma is látom őket:
szarvukon hordják a
tündöklő felhőket.

POMOGÁTS BÉLA

Sinka István és a balladahagyomány

A néphagyomány örököseként

Sinka István költészete (a harmincas évek közepén) egy évszázadokon át ismeretlenül szunnyadó világ, szinte egzotikus életforma üzenetét hozta. Az élet és a társadalom, amelyet verseiben felmutatott, mélyen a látható ország alá szorult, a magyar világ artézi mélységeiben, szinte ismeretlenül létezett. Mit sem változott a jobbágyság óta, elfeledett magyar Atlantiszként várakozott a puszták pásztorszállásain, a falvak szélső során, az uradalmak cselédházaiban. A magyar paraszti kultúra hosszú évszázadokon át alig volt szerves kapcsolatban a fölötté élő társadalmi osztályok szellemi fejlődésével. A parasztság nem fejlődhetett együtt sem a birtokos nemességgel, sem a városi polgársággal és az értelmiségi rétegekkel. Földhözkööttsége, a mezőgazdasági munka természete megakadályozta, hogy bekapcsolódhassék a magasabb kultúra életébe, s átvegye ennek a kultúrának tudományos, racionalista szellemét.

A paraszti kultúra világképe független volt attól a világtól, amelyet a reneszánsz, a felvilágosodás, majd a tizenkilencedik század tudományos szemlélete létrehozott. A természetről, az emberi életéről, sőt a társadalomról mitikus-mágikus magyarázatot adott, gondolkodása, mint a neves francia etnológus, Lucien Lévy-Bruhl megállapította, „praelógikus” volt, azaz a megőrzött archaikus, mágikus-mitológikus parasztkultúrából született. Ez a paraszttársadalom és ez a parasztkultúra utolsó pillanatait élte; a szociális átalakulások és a városi tömegkultúra terjedése valójában már behatolt a mélybe, felbontotta a hagyományos paraszti világképet, lassan átjárta a tradicionális műveltséget. Sinka István ilyen módon két egymással érintkező, egymásba sűrűlő világ határán talált helyet. Már átvette a középrétegek tömegkultúrájának népszerű elemeit (és velük a nemzeti és faji mitológiát), de még őrizte az évszázados pusztai és falusi hagyományokat.

A pásztorélet tárgyi világa, szokásai, barbár szertartásai, babonás hiedelmei sorra megelevenedtek első költői művében, az 1933-ban megjelent *Himnuszok Kelet kapujában* epikus „jelenéseiben” és balladáiban, valamint az 1935-ben a felvidéki Tornalján közreadott *Pásztorének* című nagyobb költeményében. Költészete mégsem etnográfiai, kultúrhistoriai „múzeum” volt, hanem valódi művészet, amely emberi sorsok és szenvedélyek életre keltése által állított emléket egy véglegesen elmerült szegényparaszti világnak. Veres Péternek kell igazat adnunk, aki Sinka költészetének mély emberi üzenetére figyelmeztetett: „Nem a pásztorélet tárgyi rajza, nem a pusztai cselédek keserves élete csupán, mert hiszen ezt mások is megírták és megírják, hanem ennek az életnek s ez élet lelki atmoszférájának művészileg eddig egyedülálló és érvényes megjelenítése: „Sinka művészete.”

A paraszti mélyvilág krónikása

A paraszti mélyvilággal történt azonosulás és a költői kiemelkedés kettőssége szabta meg a pásztorénekes helyzetét és poétikáját. Sinka ebben a tekintetben ugyancsak két

világ és két kultúra határára került. A hagyományos paraszti társadalom nem ismerte az alkotó személyiség fogalmát, az egyéni teljesítmény felszívódott a közösség művészetébe, az alkotó tehetség háttérben maradt, és hamarosan feledésbe merült. Névtelensége felett, ahogy Ortutay Gyula, a neves néprajztudós mondta, a dal örökkévalósága lebegett. Sinka is ilyen névtelen pusztai tehetség maradhatott volna, ha nem emeli fel a népi mozgalom és az „őstehetség” kultusz felhajtó ereje. Mint népi költő emelkedett ki a névtelenségből, személyes szerepet talált, egyéni művet teremtett. Kivételes hivatástudattal képviselte és védelmezte az alkotó személyiség jelentőségét. Szemléleti formáiban, költői módszerében és eszközeiben viszont továbbra is a népköltészet hagyományos keretei között maradt, a tradicionális parasztkultúra világképehez és látásmódjához ragaszkodott.

Helyzetét alapvetően kettősség jellemezte, amely alkalmilag feszült ellentmondások forrásává vált: költői szereptudatát a műköltészetben általános és (mondhatni) „kötelező” személyesség, poétikáját pedig a parasztkultúrában hagyományos közösségi jelleg szabta meg. Szereptudatát Ady példája, a magyar líra váteszi-prófétikus hagyományai és a paraszti „őstehetségek” heves önérzete alakították ki. Poétikáját pedig az archaikus költészet, amely a népballadákban, a paraszti siratókban és ráolvasásokban öltött alakot. A népi líra képviselői közül ő jutott legközelebb a népköltészet ősi rétegeihez. Azokhoz a „geológiai” mélységekhez, amelyeknek kiaknázását a népi minták követésének szinte profétikus szószólója: Gulyás Pál kívánta oly hevesen korának magyar költőitől. Sinka István Petőfi és Arany, Erdélyi József és Illyés Gyula után azt az ősi poétikát újította fel, amelynek érvényességére szinte már senki sem gondolhatott. Amely pusztán a népköltészet hivatott kutatóit foglalkoztatta, mint egy régmúlt és befejezett történeti korszak gondolkodásmódja és alkotó módszere. Azokból a forrásokból merített, amelyeket Arany János is keresett valaha, s amelyek csakúgy, mint Bartók és Kodály felfedező munkásságáig a pentaton zene, ismeretlen telér gyanánt bújtak meg a múlt mélyében.

A népi költő természetes kifejezőmódját találta meg a folklór hagyományos műfajaiban: a dalban és a balladában. Költészetében kezdetben a himnusz, a leíró vers és az elbeszélő költemény vitte a vezető szerepet, dalok csak a *Vád* versei között jelentek meg. A *Ki látott*; a *Zendiül kicsi ág*; a *Bölcsum és temetóm*; a *Hontalanok útján*; a *Szállnak a vadlibák* az érzés egyszerűségét és a kifejezés tisztaságát mutatták. Első dala (mint egyik méltatója: Varga Rózsa kimutatta), a *Nem tudják a kék eget által kiáltani* volt 1938 márciusában. „Ács Lajni kankalin nő. / Cibere is halott, - / Ó, szőke pusztá messzeség / de magam is vagyok!” Ahogy e vers mutatja, a dalok ugyanúgy tragikus élmények nyomán születtek, mint később a balladák. A merengő érzés vagy a súlyosabb indulat mélyén már a balladák fojtott és zaklatott drámaisága rejlett. Gyors költői villanásokban idézte fel a természet képeit s a lélek többnyire fájdalmas érzéseit. A természeti kezdőkép a magyar népdal hagyományos kiindulása volt, mint Riedl Frigyes, Vikár Béla, Solymossy Sándor és Ortutay Gyula megállapította, nem önkényesen választott hasonlat, hanem a szöveg szerves része, a költemény hangulatának, fogalmi módon elmondhatatlan érzelmi élményének jelképes kifejezője.

Sinka is ebben az értelemben használta a természeti kezdőképet: „Fekete Körözsnek / hófehér habja, / mikor a szabadság / vágya elragadja. / S fekete éjszakán / igazán csak fehér - / de ez még oly kevés / az én bánatomér” (*Alvó Körözsök*), „Lepke útról ökönyálak / fonódtak reám palástnak. / Megvakultam, hogy ne lássak - / a Duna-völgyben elásnak” (*Kardot, szívet*). A dalok általában a panasznak és az önsiratásnak adtak alakot, a régi bujdosó- és betyárnóták hagyománya szerint szólaltatták meg a költő elesettségét, veszendőség-tudatát. A megfáradt ember panaszos sóvárgását fejezték ki a harcokat feledtető nyugalom, a léleknek gyógyulást hozó béke után.

Emlékezés és verses epika

A daloknak, mint Erdélyi Józsefnél, gyakran az emlékezés adott lírai erőt (*Falu végén; Előhíttam a bojtárokat; Este a tanyán; Szeretőért – szerencséért*). Ezek a dalok epikus motívumokból épültek, az életre keltett emlékeket, anekdotákat, történeteket zárták le meditatív lírai csattanóval. Sinka költészetében nagy szerepet játszott az emlékezés. Kisebb emlékkerseket és hosszabb elbeszélő költeményeket szentelt a betemetett múltnak, messzetűnt ifjúsága boldog és gyötrelmesebb emlékeinek (*Akkor a sajt, kit sors magasztal; Két gyermek szabadságot játszik; Akinek, lám, a lencse szűkös; Emlékezem; Mikor még anyám szamarazott; Valaki a ligetben alszik*). A népköltészet nem adott kész mintát ezeknek a költői elbeszéléseknek, annál inkább a klasszikus népies irodalom: Petőfi és Arany költészete, valamint a nyomukban születő népszerű, akár vásári ponyvára került mesés és komikus verses történetek.

E verses epikát részben idilljei képviselték: a *Virágbomlás*; az *Utam közibe évek múltán...*; a *Csipkefák mögött*; a *De enyém ám a hősiesség*; a *Panasz két kis özvegyért* és mindenekelőtt a *Bódi Mariska*, amely a népies elbeszélő költeményeknek: Petőfi *János vitéz*ének és Illyés *Ifjúságának* tündéri mesélő kedvével keltette életre egy ifjúkori szerelmi kaland harmatos történetét. Veres Péter szerint, „az asszony nélkül élő pásztorok ősi szemérme, nőisztelete, lányok nélkül nőtt kis pásztorgyerekek ábrándozásai” kaptak benne idilli kifejezést, méginkább talán a gyermekkor ártatlan erotikája, amely átszötte a patakban lubickoló bojtár és a falusi lányka évdését. Máskor zaklató és szomorú emlékeiről, ifjúságának érzelmi kudarcairól adott számot elbeszélő költeményeiben (*Ördögpille pürosha száll*). Végül epikus ihlet alakította a látomásokat és jelenéseket is, amelyekben magányos pásztori éjszakáinak lázas révülete, félálomban elképzelt csodás eseményei nyomán dolgozott ki személyes értelmű költői mítoszokat (*Míg a juhaim aludtak; Magyar jelenés; Az angyal bizonyágtétele*). A hosszabb elbeszélő költemények azonban hamar kifulladás, Sinka a zártabb és tömörebb formákban, kivált a balladákban tudott igazán jelentős költői eredményeket teremteni. A tágasabb szerkezetet nem tudta megfelelő költői anyaggal kitölteni, elbeszélő költeményeit gyakran rontotta meg a szószaporító előadás, a „próza” modor.

A ballada poétikája

Sinka István költészetének tengelyében azonban nem a dal vagy az elbeszélő költemény állott, hanem a ballada. Midőn az 1935-ös *Pásztorének* című balladisztikus költeményében önmagára talált, szakított a hamis népiesség táltos-romantikájával és felébresztette ifjúságának szunnyadó népköltészeti kultúráját, a ballada hangján fogalmazta meg vádjait és panaszait. Élmény és kifejezés tökéletes összhangját sikerült megtalálnia. A ballada a középkor végén jelent meg az európai folklór műfajai között a korábbi hősenek hatására. Szerkezete és stílusa különlegesen sűrített kompozícióban és ezen az erőteljes nyelven adott számot sorsélményeiről: a paraszti lázadás merészségéről és gyötrelmes vereségéről, a puszták népének szomorú kálldásáról, a népi tehetség végzetserű pusztulásáról. Költő és forma találkozott, a balladák nyelve komor indulataihoz, tragikus világképéhez illeszkedett, a szenvedés riasztó mélységét, a vád viharzó szenvedélyét érzékeltette, küzdelmet és zaklatottságot látatott a letisztult formák mögött. Tisztaság és erő hatotta át balladáit, a kifejezés tökéletességéhez a költői beszéd barbár ereje járult. Mert ez az erő legalább oly jellegzetessége Sinka balladáinak, mint az arányok épsége, a kifejezés epigrammatikus tömörsége. A szűk és zárt formában nagyszabású lírai érzés, merészen lendülő indulat öltött alakot.

A formát és a stílust szülőföldjének költői hagyományából merítette. A bihari, békési népballadák örökségét vitte tovább. Azt az örökséget, amelyet Arany János is ismert és használt, különösen kései balladáiban. Ebben az örökségben helyet kaptak a régi: tizenhat-tizenhetedik századi magyar balladák helyi változatai is. A *Ballada a Körözs mentén* a *Kádár Kata* ballada alaphelyzetét ismételte meg a bihari élet körülményei között. A gazdag lány és a szegény legény. „Csillag és Hold” szerelmét közös tragédia követte, s a két anya: a szívtelen gazdag és a szerencsétlen szegény a közös gyász martaléka lett. A szülők vagyoni helyzete következtében boldog beteljesülés nélkül maradt szerelem önpusztító következményeit beszélte el a *Három szekér* és a *Ballada hét pusztán* is. A *Bor Ökrösné* pedig már összefoglalta ennek a hagyományos balladatípusnak a motívumait: a boldogtalan szerelmet, az öngyilkosságot, a gyilkos bosszúállást és a kegyetlen bűnhődést: az örületet.

Sinka balladájának nagy része azonban nem azt a régebbi népballadát követte, amely az egész magyar nyelvterületen, sőt a Duna-medence népeinél általánosan elterjedt motívumokból épült, hanem szülőföldjének ún. „helyi” balladáit. Ezek a balladák általában késői termékei a néphagyományoknak, a tizenkilencedik században keletkeztek, valamilyen tragikus végű helyi eseményt örökítettek meg. Ezeket az eseményeket, a bennük szereplő személyeket: bűnösöket és áldozatokat általában ismerte az a falusi közösség, amelyben a ballada, esetleg régebbi balladák mintájára, megszületett. Sinka balladája, a *Simon Virág* maga világította meg a „helyi” ballada keletkezését. „Némikém Simon Virágnak / a könnyeit meg a bánatát / hogy mondjam el a világnak? / Mondhatatlan kúnja helyett / pár szóval szólok felőle. / fekete lett a csizmája, / s fekete lett a kötője” – örökítette meg néjének, a valamikor piros csizmát és piros kötőt viselő Simon Virágnak hervadását, miután vőlegényét elemészttette a világháború.

A pástorköltő azoknak a sorsát fonta balladáiba, akiket személyesen ismert, vagy akiknek hírét és végzetét még őrizte a pusztá, a falu éber emlékezete. A balladák személy- és földrajzi neveinek tárgyi hitele volt, Szór-Tóth Bálint, Nagy-Mátyási Gergely, Bús András, Patala Sándor, Tímár Balog Imre, Mados György, Bozsár András, Zab Mihály, Csósz Julianna, Kis Julis, Farkas Panna, a „hazátlan Sallai” ifjúságának társai voltak, A Pincerét, Csobánhida, Erdőgyarak, Pusztapánd, Cáránföld, Zerind, Csókás, Hórindzsa, Mágor-pusztá, a Kőrös és a Korhány melléke életének jól ismert színterei. E nevek nemcsak az életrajzi valósághoz fűzték a balladákat, hanem barbár mágikus erejüket is növelték. Ahogy Juhász Géza mondotta: „úgy harangoznak [...] mintha Anonymus rég elsüllyedt századából konganának vissza.”

A szülőföldről: Biharból, Nagyszalonta környékéről származó balladás feldolgozása a szegények nyomorúságát ábrázolta, az ellenük elkövetett bűnöket mutatta be. Erős szociális töltése volt a balladának, zárómotívumuk azonban nem a lázadás, hanem a gyász, a megadás. Valójában megszokott falusi tragédiák adták a balladai történet magját: egy szolgálólegény bennégett a gazda istállójában (*Fügedi halálára*), egy napszámos asszonya és gyermeke váratlanul meghalt (*Hazátlan Sallai*), egy vándor citerást megöltek az irigykedő kondások (*Virág-ballada*), egy asszonynak három fiát pusztította el a háború (*Fekete viola*). A balladák hősei sorra pusztulásba hullottak: „véréből nagy piros virág, / szívéből meg búzaföld lett” (*Elesett*), „Nyomát az uraság ökre / betaposta már örökre” (*Zab Mihály varnyudi szélben*), „Vajon hol járhat ma szegény? / Idegen csillagok között, / utas a Göncöl szekérén” (*A Göncöl utasa*).

A „helyi balladák közé tartoztak a betyárballadák is, amelyek híres pusztai útonállók emlékét idézték, s az igazságkereső lázadás kudarcát panaszolták. Hiszen ezek az útonálló, akár a néphagyomány betyáralakjai, nem rablók voltak, hanem igazságtevők, a nyomorba taszítottak igazságát képviselték, a szegény népen segítettek és csak a gonosz urakat fosztogatták. Mint Fábíán Pista, a híres nagyszalontai betyár. „Fábíán Pista betyár volt, / zaklatott nép vére, / – Ha rabolt is, urat rabolt / s nem szonjazott vérre”

(*Fábián Pista*). Pistát aztán törbecsalta Mezidraczky, a hírhedt szalontai csendbiztos, élete az akasztófán ért véget. Hasonló betyárhistóriákat dolgoztak fel a *Hódfalván zokogtak*; a *Ballada egy őszi szekérről*; a *Tálasok balladája*; az *Elfolyt a Kálló vizében*; a *Bozsár András* című balladák. A balladák epikus magját képező valóságos esemény alkalmanként jelképes értelmű kidolgozást kapott.

Mitikus balladák

Költészetének jellegzetes és különös változata Sinka István mitikus balladáiban kapott formát. Ezek a balladák is szülőföldjének néphagyományait őrizték, azokat a kísértethistóriákat, babonákat, kuruzslási szokásokat és mitikus szertartásokat, amelyeket önéletírásának tanúsága szerint még gyermekkorában ismert meg. E hiedelmek és szokások eredete az ősi, népi természetvallásban, a népi mágiákban volt található, esetenként azok között a bájolók és ráolvasások között, amelyeket még kódexeink vagy Bornemissza Péter híres gyűjteménye: az Ördögi kísértetek őriztek meg. Balladáiban a népi varázslás, ráolvasás és mágia archaikus emlékeit örökölte meg. „Sinka nagyanyám, Mados Zsuzsa, / virágszemű kis pástorasszony / elérte vénen, szegényen / Szalontán a hetvenévet. / De hogy álla fel ne asszon / s hogy őszén ne pusztuljon éhen. / szíve porával holt rigónak / bepergetett ezer rügyet / s dalolt halkán a fabimbónak - / így remélte, hogy kosarát / színtig adja a nyári ág” – mutatta be a terménységi varázslás ősi szokását *Sinka nagyanyám* című költeményében.

A *Pástorénekben* a népi halottsiratás szertartását írta le, a fiatalon meghalt Ács Laji halotti torának felidézése során: „Este apám nagy tüzet rakott. / S öt határról / összejött tizenegy pástor, / három juhászné meg a hold. / És furcsa éji szertartás volt: / kettő dalolt, / kettő a halott dolgait számba vette, / egy a kendőjét lángra vetette, / s a többi bortalan, csendes ünnepet ült.” Ez a szertartás megegyezett azzal a halotti liturgiával, amellyel a pár nélkül meghalt legényeket és lányokat búcsúztatták társaik, mintegy jelképesen megülvén lakodalmukat. A halotti búcsúztatót, mint Kálmán Lajos, Lajtha László és Gyórfy István megállapította, gyakran lassú körtánc kísérte.

Ennek a halottas táncnak a szertartását keltette életre Sinka híres balladája, az *Anyám balladát táncol*: „...hajnaltájban, lengő szélben / hogy fény nyílt két nyárszemében, / elébe raktak tíz szál gyertyát, / hat másikat meg karikába - / Közöttük anyám ott sugárzott, / s kis csizmája lángot vert át. [...] A juhászok meg már csak néztek, / hogy az égen hold ballag át / és csudálja nagy, fehér szemmel / anyám lábán a balladát.” Ennek a szertartásnak az élményforrása is bizonyára Ács Laji kultikus halotti tora volt. A tánc és a kísérő liturgia valójában engesztelő áldozatot jelentett a halottakért, akik fiatalon és váratlanul szálltak alá a földre. Vagy akiket bűnök terheltek, amelyeket már nem volt alkalmuk megbánni és jóvátenni; akik „meghaltak [...] ima nélkül / nagy szakállal az akasztófán.” A rokonok és társak ezeknek a halottaknak akartak békét, túlvilági nyugalmat szerezni a földi gyötrelmek után.

Mitikus népi hagyományok kaptak költői alakot a kísértetballadákban is. Sinka borzongató történeteket, boszorkányokat, ördögösöket és kísérteteket idézett olvasói elé, azokat a népi hiedelmeket használta fel, amelyekre Arany János kései mitikus balladái: a *Vörös Rébéknek* és a *Tengerihántásnak* babonás világa épült. A *Látták lúd képében szállni* népi boszorkányhistóriát idézett: „Pokolba járt el Petrányi, / láttuk lúd képében szállni. / Réműlt anyák nagy jajszóval mondták: boszorkányhajóval / ment utána hét kecskéje: / a poklok hét menyecskéje”. A *Jósasszonyok balladája* átkos jóslatok valóra válását hirdette: „Az éjszaka előzuhant / csillaggal és holddal / s új temetőt mért ki lenn a / többenél több halottal [...] minden jérce kukorikolt, / a kút vért bugyogott - / és az új temetők fele / végtelen út futott: / a piros szín elsötétült... [...] a régi holtak / veres lovakon a pallón / át-átlovagoltak”. Hasonló ördögösségek és boszorkányságok szerepeltek a *Vésszót táncoltat a sátán*; a *Bába-kocsi*; a *Tálasok balladája* című verseiben.

A népi mágia és misztika hatotta át a „jelenéseket”. A *Magyar jelenés* zöld lánggal lobogó lidérceit, szakállas angyalát, a *Míg juhaim aludtak* eleven paráztsba lépő kísértetét apokaliptikus látomások keltették életre a János apostolnak tulajdonított *Jelenések könyvéből* jólismert jelképes erejű víziós mítoszok mintájára. Az apokalipszis lázas képei a dalszerű költeményekben is feltetszettek: „meggyulladnak a csillagok, / elfújja a szél a holdat, / párnáikra farkas fekszik / s a kék egék összehajolnak[...] csend volt. S az asszony nézte néma lázzal, / hogy körül a törpe tanyák / viaskodnak a halállal; / látta, hogy messzi vész a táj, / hogy fények nem futnak, csak árnyak: / sötét kendőjét vette hát, / s hogy legyen a tájon lobogó is, / fáradt öt ujjal kivetette... / S lengett a kendő, hullt a tájra, / mint sírba, hogy hull be a lepke.” (*Pest felé*). Sinka költészetét a mágia, a mítosz és a látomás szötte át.

A népi hiedelmek fantasztikumából merítő költői invenció, a látomásos képzelet, a váratlan társítások archaikus, egyszersmind meglepően modern jelleget adnak Sinka verseinek. A népköltészet archaikus poétikája a modern költői alakítás felé mutatott, a „barbár” és a modern poétika között alapvető egybehangzás volt tapasztalható, akár csak Bartók zenéjének nyelve és a pentaton népzene között. Illyés Gyula *Magyarok* című munkájában a népköltészet szimbolista látásmódjáról írt, arról, hogy a népdal természetű képeiben egy modernebb poétika lehetőségei rejlenek. Németh László *Két nemzedék* című könyvében arról beszélt, hogy a népköltészet a képzelet nagyobb szabadságára taníthatja a méltó tehetséget. Később *Szántottam gyöpöt* című írásában Csoóri Sándor faggatta a népköltészet archaikus remekeinek izgalmas modernségét, s állapította meg, hogy a régi népdalok között számos olyan akad, amely nem részletezi az élmény folyamatát, inkább sűrű szerkezetben, villogó képekben utal rá, kihagyásos módszere a modern költők szerkesztéskor bátorásával vetekszik. Következésképpen a népdal nem áll messze a szürrealista költészet vakmerő leleményeitől: „a szürrealisztikus erezet, ha halványan is, de figyelő szemnek nyomon követhetően fut végig az egész népköltészet márványtömbjén. Főként a balladákén. Számátalan olyan szakasz, olyan sor, látomáskép akad bennük, amelyről alig hiszi el az ember, hogy nem a huszadik század képzettársításai nyomán született”. Látomásos képtársítása és leleményes nyelve közelítette Sinka költészetét is a modern líra alakításmódjához, nyelvi vívmányaihoz.

„Népi szürrealizmus”

Sinka költészetének szabad társításait, mágikus igényét és révületét többen is megpróbálták valamiféle „népi szürrealizmus” körébe helyezni, holott véleményem szerint az ő költészetének egészen mások a szemléleti és eszmetörténeti alapjai. A szürrealizmus születésénél nemcsak a modern ember válságélménye volt jelen, hanem a modern irracionális és agnoszticizmus is, amely éppen az újabb tudomány szokatlan eredményein és korábbi összefüggéseket leromboló módszerén nevelkedett. És jelen volt az avantgarde kontinuitása, amely az expresszionizmuson, a futurizmuson és a Dadán át jutott el Bretonék törekvéseihez. Sinka vállalkozása természetesen egészen más alapokra épült és más ideológiai, kultúr- és irodalomtörténeti környezetben jelentkezett. E költészet minősítése során elsősorban tehát az eszme- és formatörténeti források vizsgálatát kell elvégezni. A balladákban és jelenésekben alakot öltő költői szemléletnek és közvetve poétikának két fontosabb forrása volt: a néphagyomány és az alföldi parasztszekták tanítása. Ezekből a forrásokból táplálkozott az a költői módszer is, amelyet „szürrealisztikusnak” nevezhetünk. A népköltészet, ahogy láttuk, egészen más módon hatott Sinkára, mint a nemzeti klasszicizmus költőire, vagy akár Illyés Gyulára és Erdélyi Józsefere.

A népi kultúra archaikus és mitikus rétegeiből merített, felerősítve a néphagyományban rejlő mágikus és mitikus elemeket. A néphagyomány hatását azután a korabeli népszerű folklorisztikai irodalomé egészítette ki, amelynek kutatásait és megállapításait

Móricz Zsigmond, Sinka István, Szabó Pál, Püski Sándor – Könyvnap, 1939

ugyancsak felhasználta a költő, például kísértetballadáiban. Szemléletének másik meghatározója az alföldi parasztszekták babonás tanítása, jövendölésekkel és halálkultusszal átszótt ideológiája, chiliasztikus messianizmusa volt. E szekták a *Bibliából*, különösen János apostol művéből, a *Jelenések könyvéből* s a szektavezetők apokrif irataiból alakították ki tanításaikat, amelyek anarchikus lázadást vagy a társadalomból történő kivonulását hirdettek. E szekták területi bázisát főként a Békés és Bihar megyei falvak és puszták adták, az elviselhetetlen szegénység, a reménytelen nyomorúság kergette karjaikba a paraszti tömegeket. Sinka szülőföldje, ifjúságának és pásztoréletének színhelye volt ez a vidék. Önéletírásában maga is beszámolt arról, hogy miként került kapcsolatba a szekták apostolaival és tanításaival. Látomásos jelenései e tanításokat fejezték ki, a *Magyar jelenésben* képet adott a „reszketősök” önkívületbe menekülő közösségéről is: „az Istent kereső sereg / a holdvilágon járta táncát; / felvonultak a domb mögül / és körbe-körbe reszketősen / fonták az ének rózsaláncát [...] Lásd, olyanok, mint a rozsfajak, / miket szél himbál, tele maggal. / Az egyik: semmit néz úgy forog, / a másik fekete könyve lapját bámulja egyre s tántorog / orrába édes mennyei szaggal”.

Ennek a szorongató képnek tárgyi hitele volt. Mindez arra utal, hogy Sinka költészetének egészen más az irodalomtörténeti forrása és helyzete, mint a szürrealizmusnak; még akkor is, ha bizonyos eljárások vagy technikák analógiát mutatnak is a két forma között. Ezért legfeljebb a magyar népi költő „szürrealisztikus” eszközeiről beszélhetünk, de semmiképpen sem Sinka költészetének szürrealizmusáról. Róla szólván inkább a „mágikus költészet” vagy a „népi mitologizmus” fogalmát kell használnunk. Ezek a fogalmak pontosabban jelölik meg Sinka „barbár” költészettanát, lírájának természetét, illetve huszadik századi költészetünknek, illetve a népi mozgalom irodalmának azt a fejezetét, amelyet Sinka István balladisztikus lírája alkotott.

VÖRÖS ISTVÁN

Közmunkások

Sinka István Magyarországon 2016-ban

Közmunkások jönnek.
Virágos az utca.
Nappal napfényel van
ingyen világítva.

Este tévék fénye
zuhog az árokra,
ott kapálgat nappal
Jancsi és a Julcsa.

Este tévét néznek,
olcsóbb lett az áram.
Elalszanak közben.
Jancsi Julcsánál van.

Felesége otthon
tányér leves mellett
várja, hogy hazajön,
Eddát énekelget.

A közmunkás sorsa,
másokért dolgozzon,
vagy ami nem is kell,
azon fáradozzon.

Polgármester házán
tetőt igazítson,
s hogy az övé lyukas,
azon se morogjon.

Ezt, ha fölemlíti,
demagógnak mondják,
rámordul a rendőr,
nem kap többet munkát.

Hogyha szavazni kell,
nincs is mit töprengjen,
a jó válasz ott áll
kitöltve, kötegtben.

A kezébe nyomják,
úgy lép a fülkébe.
De szép a szabadság,
hogy ezt is megérte.

Már szólnak is kintről,
tegye borítékba,
a tollhoz ne nyúljon,
meg van az már írva.

Aztán a ház mögött
fő a bűdös gulyás.
Nem ugat a kutya,
azt kiáltja: Vivát!

Régi szó ez még a
Petőfi korából.
Bár ő ki nem mondta
csak a szabadságról.

Most a kutyák szórják,
szolga szava lett már.
Szilva dől a fáról,
de nem kell a lekvár.

Ki áll le megfőzni,
hogy is kell, nem tudják.
Műanyagtányérból
a pörköltet falják.

Este a tévében
a híreket nézik.
Már megint mi győztünk!
Így lesz még négy évig.

Egyre jobb már nekünk,
végén olyan jó lesz,
mint a végén lehet.
A ház eladó lesz.

De ki is venné meg,
kinek lesz még pénze?
Feketén bólogat
szilvaánk az égre.

Az ég visszabólint,
fürtös göndör haja
leír az udvarra,
úgy hívják: éjszaka.

Sinka István levelezéséből

Sinka István Féja Géának

Budapest, 1953. dec. 18.

Kedves Gézám!

A napokban itt járt nálam néhány ember a főfők közül. Pál (1) köztük volt. Gondolhatod, hogy mit akartak. Minden jót a számomra. Én azt mondtam nekik, hogy Nélküled, (2) János és Jóska nélkül nem mondok semmi olyat nekik, ami érdemleges volna. Javasoltam, hogy Jánost hozzák fel, Téged hívjanak fel, Jóska és én itt vagyunk, s akkor „összeülünk, s mi megmondjuk mi a kezdete és fundamentuma annak, hogy összeegyeztetők legyenek nézeteink”. Ők bólogattak, hümmögtek, látszott rajtuk, hogy ők csak úgy, külön-külön szeretnének – „meggyőzni” –. Ezzel váltunk el. És azzal, hogy még felkeresnek. Azt hangzottatták többször, hogy Veled már megegyeztek. Természetesen ezt én nem igen hiszem.

Gézám, tehát, ha jössz Pestre – legutóbb, hogy itt voltál, mondtad, hogy karácsony körül jössz – akkor okvetlen keress fel. Meg kell beszélünk, hogy ki mihez tartsa magát. Pár sort előre is küldhetnél. Sok szeretettel ölel: Pista

(Nap kiadó In memoriam Sinka István)

(1) Szabó Pál

(2) Kodolányi János, Erdélyi József

Sinka István Féja Géának

Budapest, 1953. dec. 28.

Édes Gézám!

Még csak az este váltunk el, s íme már írok Neked. Írok pedig azért, mert ma délután Sz. Pali ismét itt volt nálam, s közölte velem a következőket: Darvas és ő megbeszélést folytattak, s ennek alapján üzenté Darvas, hogy nekem 1500 Ft nyugdíjfelét adnak, illetve ajánlanak fel minden ellenszolgáltatás nélkül, azon a címen, hogy beteg vagyok a szívemmel, s azon felül Katinak a feleségemnek állást teremtenek havi 1200-zal – olyan helyen, ahol nem kell neki a mai rabszolgamunkát végeznie –, s ha igaz, e mellé még két havi szanatóriumi üdülést és gyógykezelést biztosítanak, amit most, nem soká, a ránk jövő hetekben már el is kezdhetne.

Az én válaszom a következő volt: a reám vonatkozó részt, az ezerötszázat tegyük félre, hagyjuk függőben mindaddig míg Veled, K. Jánossal, E. Jóskaival (1) nem rendezték az ügyet. Ajánlottam ismét, hogy négyünket hívjon meg Darvas, s úgy folytassunk együtt eszmecsérét, aminek a végkövetkeztetése az lenne, hogy Te megfelelő fizetéssel és állással felkerülnél Pestre. – És János és Jóska is megkapná a nekik megfelelő anyagi és erkölcsi elismerést hasonlóan az enyémhez. Ebben maradtunk. Pali innen tőlem egyenesen Darvashoz ment, hogy „referálja” neki az általam közölteket. Hogy mi lesz az eredménye, nem tudom... Hanem a Katira vonatkozó dolgokat, a szanatóriumot és az állást részére elfogadtam, muszáj, mert már összeroskad. Nem tudom, jól tettem-e?

Nem akartam egész ridegen elzárkózni és kitérni a dolgok elől. Úgy látom ezek komolyan latolgatják a dolgot, tehát ha Darvas elfogadja az ajánlatomat, akkor rövidesen meghívnak Téged, Jánost és Jóskát is. Mert én a Ti dolgokat elintézése nélkül nem vagyok hajlandó a magam részére semmit sem elfogadni.

Édes Gézám, arra kérek, ha nem nagyon terhes Neked, írj nekem ebben az ügyben pár napon belül Arról, hogy mi a Te észrevételed, hozzászólásod: eléggé megfontoltan cselekedtem-e? Pali, amint mondotta, a kormány tudtával jött, tehát komoly a dolog. Már nem csak a levegőben beszélnek, úgy vettem észre. Leveled igen várom.

Sok, sok szeretettel öllelek:

Pista

(Nap kiadó: Anyám balladát táncol)

Féja Géza zöld tintával írt válasz levelének sorai kevésbé édesapámról, inkább Féja békéscsabai körülményeiről nyújtanak tájékoztatást. Édesapám az előzőekben jelzett nyugdíj-félét végül is nem fogadta el és továbbra is teljes létbizonytalanságban élt. Felesége keresetére és fiainak szerény anyagi segítségére szorulva, ő maga ismerőseinek névre szóló kézi írásos verses füzeteket ajándékozott, s azok e ritka becsű kéziratokat szerényebb összegekkel honorálták. Féja Géza aggodása őszinte, levelében felhívja édesapám figyelmét két budapesti barátjára is.

Féja Géza Sinka Istvánnak

Békéscsaba, 1953. december 29.

Édes Pistám

– most jött leveled. Azonnal válaszolok. Nagyon helyesen cselekedtél, s arra kérek, hogy a Neked felajánlott nyugdíjat is fogadd el. A Te egészséged nem áll a legjobb lábon, s szinte az utolsó percben jött az ajánlat, hogy egészséged végre rendbe hozhassd. Köszönöm a szolidaritásodat, de igen kérek, ne tedd függővé ügyedet az enyémtől. Ugyanis nekem mégis van egy állásom, s bár az egész napomat és egész erőmet igénybe veszi, de mégis fedezi a szűk megélhetés költségeit. Így biológiai sorsom pillanatnyilag úgy-ahogy biztosított, a Tied azonban egy nagy kérdőjel. Előbb tehát, az utóbbit kell megoldanunk. Ami engem illet, nekem a következő megoldás kellene:

1. Néhány hónap, hogy egészségem valamiképp rendbe hozzam (gége- és légcsőhurut, törött ujjam, ízületi bajok, tönkrement fogaim stb.)

2. Olyan állás, amely megélhetést ad, s lehetővé teszi, hogy maradjon időm „magasabbra nézni”, tehát alkotó munkát végezni. Erre az Akadémia könyvtára lenne a jó, ha heti három kutatónapot engedélyeznének, s csak a többi napokon kellene hivatali munkát folytatnom. Kerestem az Akadémiai könyvtár vezetőjét, de szabadságon van, nem tudtam vele beszélni. Ez azonban, ismétlem, másodirányú kérdés, első a Te ügyed. Emellett kérek, ne feledkezzetek meg Remenyik Zsigárról sem, akit nemzedékünk legigazabb emberének és tehetségesnek tartok. Jó lenne, ha (1) Áronnal is megbeszelnéd a dolgot, esetleg leveletem is megmutatnád.

Különben megvagyok, csak lakásom, illetve odúm szörnyű hideg, a nyomorult kis vaskályha legfennebb csak langyos fuvallatot ad. Így: állandó influenzával küszködöm, de hát már csak két hónap a szigorú tél.

Remélem, a hó végén feljutok Pestre. A felhívásban ugyanis nem túlságosan bízom.

Boldog újesztendőt Néked, Katinak és fiadnak, erőt, egészséget, örömet és szép verseket. Régi barátsággal öllelek:

Géza

(Sinka István hagyaték)

Sinka István Féja Gézának

Budapest, 1954. jan. 22.

Lezajlottak a lezajlandók. Amint innen-onnan hallani lehet, már csak a pesti pletykapiacian csámcsogják a nagyhangú szájak, a kiskaliberű keblek véleményét: megvehető-e vagy se... És vannak közöttük kárörvendők, vannak közömbösek, vannak rémülők, szomorúiak. S egyben azonban ez a sok fajta mind egyforma. Abban, hogy mind siratnivalóan lapos, szűk szívű és mind egyformán szolgál, a kárörvendő is, a rémülő is, a szomorú is, és mind egyformán nyögné rá síromra ...?cseréjét, ha erre kenyéradó gazdája felszólítaná.

Hát igen: kavarognak a vizek, habos vesszőn nyargalnak a hírnökök, gyávák nyivákolnak: a pletykapiac várandós. Az I. szövetségben (1) suttogás és – csend. Ni, hát nem sikerül? Hogy a fene egye meg! – És még mi lehet, amit én nem hallok és nem tudok. Tisztázom Neked, Gézám, a magam részéről azt, amit a kíváncsiak nem tudnak. Nem azért, mintha tisztáznom kellene előtted, hanem azért, hogy tudd meg. A mai napon úgy áll a dolog, hogy még a Katinak felajánlott gyógykezelést s utána az állást se fogadjuk, illetve fogadom el, a nyugdíjféle pénzről nem is beszélve. Mert arról szó se lehet még az élet utolsó órájában se, nem Gézám, nincs rá eset. Sz. P. még néha eljön hozzám, de már látja a kudarcot. Mert látnia kell. S azt hiszem, félbe is hagy a jövőgetéssel. Ne feddj meg érte kedves Gézám! Isten látja lelkem, így látom jónak. Legújabb hírek szerint Herczög (1) és Csatló kapnak pénzeket, hogy egy kicsit gyógyuljon a polgári vonal. Én meg kellenék a paraszt vonal felé. Úgy tudom, Kodolányival is próbálkoztak. Nincs róla bővebb hír: Ha feljőnnél a hó végén, kicsit többet beszélgetnénk.

Kedves Gézám nagyon sokszor öllelek: Pista

(Féja Géza hagyatéka)

(1) Herczeg Ferenc

Erdei Sándor Sinka Istvánnak

Budapest, 1956. szeptember 18.

Kedves Barátom!

Az Írószövetség új elnöksége megvizsgálta az írőkkel szemben elkövetett régi hibákat, és úgy határozott, hogy Téged az Írószövetség tagjai sorába visszavett.

Szeretettel várlak és kérek, keress fel az Írószövetségben, lehetőleg hozz magaddal egy fényképet, hogy tagsági könyvedet kiállíthassuk. Baráti üdvözléssel:

Erdei Sándor
első titkár

A békegalambos bélyegző felirata: Magyar Írók Szövetsége
(Sinka István hagyatékából)

Sinka István Erdei Sándornak

Budapest, 1956. szeptember 22.

Kedves Sándor!

Aláírással kaptam egy levelet az Írószövetségtől. Az vagyon benne megírva, hogy az új elnökség megvizsgálta az írókkal szemben elkövetett régi hibákat, s úgy határozott, hogy engem az Írószövetség tagjai sorába „visszavett”. Csudálkozom rajta, mert hiszen soha nem voltam az Írószövetség tagja. Az értesítés pedig úgy szól, mintha már lettem volna, de valami ok, bűn vagy hiba miatt egykor kizárt volna tagjai sorából.

Nem jó ez így, kedves Sándor! Lehet, hogy vannak olyan írók vagy írogató emberek, kiket egykor kizártak, s most rehabilitálták őket, s visszavették. Ők is kaptak bizonyosan egy ilyen levelet, szóval ilyen sablonra írtat. Jó, kaptak és kész. De megbocsáss, kedves Sándor, engem ilyen sablonos formával nem lehet kezelni. Nem azért, mintha én valami nagyfene, hórihorgas, égis erő-fejű ember volnék. Hanem azért, mert az Írószövetségben is meg kell már találni az írókkal szemben tanúsított érintkezés figyelmes formáját.

Na, hiszen, eljön majd annak is az ideje. És eljön majd annak is az ideje, amikor az Írószövetség rájön, hogy a ledorongolt és leköpdösött írónak erkölcsi elégtételt adjon a nagy nyilvánosság előtt, ott, ahol leköpdösték és ledorongolták. Ha az Írószövetség nem az a szervezet, aki az ilyen elégtételt ki tudná követelni egy olyan író számára, kit tagjai sorába fel akar venni, akkor miért van? Tudniillik, ha én pár évvel ezelőtt, azokban a lapokban, ahol az Írószövetség tagjai is írtak, fasiszta, reakciós ellenforradalmár voltam, a nép ellensége, akkor az vagyok ma is, mert én nem érzem, hogy változtam volna. Nos, ha egy ilyen mosdatlan fajankót az Írószövetség ma felvesz a tagjai sorába, akkor saját törvényeit sérti meg. Sőt: azonosítja magát a fasiszmussal, a reakcióval és a népellenesség-ellenforradalommal. Nahát, lásd, én ezt nem akarom. Nem akarom, hogy a fent említett mocsokkal terhelt személyem beszennyezze ama szent helyet: az Írószövetséget. Mert tudom ám én, mi a rend, kedves Sándor, és alkalmazkodok hozzá. S azonkívül: minden, pártévvél(?) ezelőtt ledorongolt hordópolitikusnak ma erkölcsi és anyagi (hogy tudjon élni szegény!) rehabilitációt adtak, s ezt teljesen magától értetődőnek vették. Jó, én is úgy veszem. De ugyanakkor bocsáss meg, Sándor, az én zúzdába rúgott könyveim, az én összeköpdösött írói hitelemért is járna tán ilyen kártérítés is (hogy én is tudjak szegény fejem élni). Egyetlen politikusnál se vagyok utolsóbb én se. Az íróembernek írói rangját az Írószövetség tartozik megvédeni. Az nem sokat ér, hogy három-négy hónapban egy-egy verset lehoznának a lapok, s pár száz forint tiszteletdíjat nyújtanának három-négy havonként, mint írószövetségi tagnak. Lemondani és nyomorogni tudok én az Írószövetségen kívül is, mint ahogy eddig lemondtam és nyomorogtam. S nyomorgok ezután is az Írószövetségen kívül, míg a fennebb említett elégtételeket meg nem kapom. Én ráérek várni, én mérhetetlen ázsiai nyugalomú és türelmű ember vagyok.

Kedves Sándor, úgy írtam neked e levelet, mint az Írószövetség újonnan megválasztott első titkárának (amihez külön is gratulálok Neked). S írtam azért is, hogy gondolkodj rajta, s ha úgy gondolsz, egyszer összeülhetünk élőszóval is beszélgetni.

Sok szeretettel köszönt és üdvözl:

Sinka István

(Napóra, 1990. október)

Veres Péter Sinka Istvánhoz a „Mesterek uccájáról”

Kedves István barátom!

Ahogy olvasom a Mesterek uccáját, úgy menet közben mondom el, amit érzek és amit gondolok róla. Azt hiszem ez a legmegbízhatóbb kritikai módszer, mert talán így maradnak legtávolabbra a különféle irodalompolitikai elméletek és taktikák.

Először azonban hadd idézzek egy mondatot a nemrégiben írt Az író és a „helyes” írás című hozzászólásomból (A Magyar Nyelvőr 1958. 1. számában jelent meg).

Az írói nyelv fejlődése az én tapasztalataim és ezekből fakadó gondolataim szerint nem a nyelvészeti értelemben vett „helyes” írás kérdése, hanem az alkotó intelligencia dolga. Ez az alkotó intelligencia pillanatról pillanatra olyat lát meg a világban, az életben, a társadalomban, a természetben, az emberi lélek belsejében és a zavarosan áradó külső valóságban, amit addig még nem látott meg senki, és ezt úgy mondja el, ahogyan még nem mondta el senki.

Ebből persze az egyikből is élélhet egy író, de az igazi mégiscsak az, ha a ’mit’ és ’hogyan’ dialektikus egységbe kerül a ’szintézis’ pedig a mű, legjobb esetben a „remekmű”.

Nos, ezt azért mondtam el, mert mostanában már ez a felismerés vezet engem mint olvasót is, és azt szeretném, ha ez vezérelne mint író is. Sajnos, ez az utóbbi sokkal nehezebb. Az ember sokszor azt hiszi, hogy újat mond, és ezt az újat nagyon fontosnak érzi, de aztán majd az időben kiderül vagy az, hogy újnak új volt, de nem volt eléggé fontos, vagy még az is, hogy az ember csak hitte, hogy új, mert vagy ő maga vagy más – ha más szavakkal és más keretben is, de már ezt is elmondotta.

Nos, ebből a szemléletből kiindulva mondtam én mindig – nem túl sok sikerrel, mert még a barátaink se mindig és nem mindnyájan értették meg –, hogy a Sinka István költészete egyedülállóan eredeti – eredeti és nem eredetieskedő – a nagy és eredeti egyéniségekben pedig igen gazdag magyar lírában is.

Ugyancsak ebből a szemléletből kiindulva teszem most hozzá, hogy a Mesterek uccája ugyancsak el nem mondott új a Sinka István költői világában is.

Hogy új és eredeti, az rendben van, de vajon szép-e, igazságban és költőiségben továbbfejlődés és magasabbra emelkedés-e, ez a következő – és jogos – kérdés.

Erre – egészében – majd csak a végén válaszolhatok. Az első fejezet, a kovácsról sok szép, új, eredeti, soha nem hallott sinkai képet és gondolatot hoz. Ezeket itt felsorolni hosszadalmas volna, de engedelmekkel, könnyen törölhető ceruzával megjegyezgettem. A kérdőjelek viszont a nem egészen tiszta, vagy számomra homályos, esetleg nekem nem tetsző kifejezéseknek szólnak.

Egyébként ez a fejezet a 11. oldal végéig egyenes, világos és tiszta. De, mert nemcsak költészet, hanem történet is, hiányzik az indoklása, hogy két inas és két tűzlegény mellett miért akar elmenni. Rossz hely? Azt érteném, hogy az asszony elvágnyik és ez önmagában is elég indok, mert az asszonyok más helyre vágása nem kíván indoklást, de legutóbb ezt meg kellene kicsit jobban írni. Pár sor mindössze az asszonyi elvágnyakozásról. Ami nem kevés, hozzátenném, hogy milyen zsarnoka ez az asszonyi elvágnyakozás éppen a szerelmes férfinak. Különben a hátralevő öt oldal is nagyon szép, csak rapszodikusabb, mint az első rész, és meg-megtörik a történet menete.

A kerékgyártó: gyönyörű, kerek és nincs benne semmi bőbeszédűség, semmi retorika, semmi kitérő. A ritka-szép részletek mellé ceruzavonást tettem. (Ritkaszép: értsd, ami nekem nagyon tetszik. Másoknak esetleg más részlet tetszik. Engem mindig az a valóság ragad meg, amelyik költészetté emelkedik.)

Az asztalos: Nemcsak az esemény kevesebb, a jellemzés se olyan éles, az ember, a jellem homályban marad. Mintha valahogy fáradt volna itt a költő.

A csizmadia: Friss, nyersebb, erősebb, de kissé zilált, és a nyomorúságról szóló részletek néhol lamentációnak hatnak. A nyomor túl van írva benne, viszont az élet és az emberek homályban maradnak. Az embert alig látjuk. Csak a műhelyét és a ruhája rongyait, az asszony teljesen ismeretlen marad, a gyerekeknek csak számuk van, arcuk és lelkük nincs. Megérné, hogy teljesebbre írld.

A kasárfonó: Az eleje nagyszerű, friss, eredeti. Itt-ott van benne egy kis szegénység-lamentáció, de egészen véve a kovács és a kerékgyártó után – eddig – úgy érzem, ez a legsikerültebb részlet.

A szitakötő: Ez is nagyszerű, különösen az elején, de mert az ember arca világos, tiszta, úgy az egész szakasz szépen sikerült. Legfeljebb, hogy nagy gondolatok, új, eredeti képek ritkásan vannak benne.

A fazekas: Ez is szép, reális és az emberek is élnek – már akik meg vannak írva, de a vége valahogy elsekélyesedik. Az ember úgy érzi, nincs befejezve.

A rézműves: Ezt is olvastam már vagy 9-10 évvel ezelőtt. Valahogy akkor varázso-sabbnak éreztem. Szép ez most is, de valami ziláltságot érzek benne. Megfogalmazni ezután, hogy hol, mi hiányzik belőle, nehezen tudnám. Gondolkodni kéne rajta!

A szűcs-mester: A legjobban közé tartozik, de voltaképpen nincs története: az olvasónak hiányérzete van. Az abszolút reménytelenség, amivel túl sok szakasz befejeződik, csak a költő érzése és kívülről való elképzelés. Maga az egyes ember, még a nyomorúságosan élő is, kis reményekkel táplálja önmagát, ha az csak annyi is, hogyha ezt befejezem, húsz forintot kapok érte, s hozatok egy üveg családit, vagy egy kiló birka aprólékat – ki mire vágyakozik, és így tovább.

Gondolom, értesz engem. A lamentációszerűség árt a költészetnek. Az egyházak ugyan látszólag kibírták, de ez csakugyan látszat. Az egyházi életben is csak a zene és ének a halhatatlan, meg a közös sírás, a lelki megindulás. A lamentáció üres rituálévá vált, pedig ott mindig – és örökké – megvolt és megszűnt az élmény alapja: az emberek a bajaikat – halál, betegség, tűz, jég, disznódög stb. – viszik a templomba.

A kádár: Az egyik legkerekesebb részlet, és az eleje megragadóan életteljes. Később az emlékezésbe hanyatlík, s bár abban is vannak szép sorok, mégis az egész hiányérzetet hagy: kevés az, amit a kádárról megtudunk. Persze lehet, hogy az én nyűgös realitás-érzésem látja ezt így csak, s más olvasók észre se veszik. De éppen az emberi jellemek és sorsok sokszínű és árnyalatos rajza menti meg az egész nagy költeményt a lamentációszerűségtől. Ez nemcsak nyomorrajz, hanem élet, tenyészet, munka, reménység, kis örömök, nagy bánatok: teljes élet. És szép. Emberi közösség.

A kőműves: Ez a szakasz nagynak, eredetinek, változatosnak indul, s van is abból benne valami, de később fáradttá válik az egész. Az az érzésem: nincs megírva. Ha már belekezdted, járj a végére. Hadd lássuk ezt az embert s a nemzetiségét, kicsoda, micsoda? Mit csinál, hova törekszik? Patkány-e vagy csak sors tanította élelmes ember?

A boronakötő: Az egyik legszebb szakasz, talán mindjárt a kerékgyártó és a kovács után, csakhogy mintha ez se volna befejezve. Nem tudjuk, hol lakik, pedig az ipáról sok szó esik. Homályban marad a számar is, s még a mesterségéről sincs minden fontos elmondva. Pl. kinek a halcsőszé? A városé vagy az uraságé? Netán egy halásztársaságé?

Ez nem a realista nyűgösködése, hanem az olvasóé. Ami jól van írva és érdekes, abból az olvasó többet szeretne.

A vitázó közzjáték: Úgy érzem, kevés benne az igazán jó. Uralkodik benne a már itt túl sokat emlegetett nyomor-lamentáció. (Óh, én nagyon tudom mi ez, hiszen az én írásaim egyik fő hibája is ez: túlírtam a szegénységet.)

Ha már itt tartunk, hadd tegyem hozzá: nem gondolkoztál még a szerkezeten. Valahogy az egészbe valami primitív rendet, utcarendet és mondandórendet kellene csinálni. Alcímekkel vagy talán számokkal, mit tudom én.

A kéményseprő egy kissé rosszindulatúan van agyonverve vagy agyonírva, ami egyre megy. Ez a szakasz nekem egy kissé hosszás is. Ha már belekezdted, tisztába kellene tenni az embert is, a dolgait is. (Különben ezt magad is érzed, mert magyarázod, hogy miért keveredett bele a sikátor ügyébe és az emberei közé, hogy voltaképpen mi helye van a költeményben.)

Visszatérek a boronakötőhöz: Amit az előbb hiányoltam, annak egy része tárgyaltan-ná vált ebben a kis utószavamban, de még mindig ott marad néhány kérdés: hol lakik, ki az apó s ha már bejött, lássuk is: ki az? – egyáltalán ez a boronakötő nagyon tetszik nekem. Nem árnyék-lény, amit a költői képzelet a falra vetít, hanem valódi faluszéli szegény ember. Típus is, nemcsak egyén. Emeli a költemény hitelét, ha jobban megírod.

A takács: Azt hiszem, ez a legszebb és legnagyobb – nem csak terjedelemben leghosszabb – szakasz. A szerintem sikerült részeket mind megjegyeztem.

A takácsban – úgy érzem – a költő rejtőzik. De éppen ezért megérdemelné ez a szakasz a teljes rendbetevést. Így még a mondanivaló egy kissé zilált. Valahogy tömörebben újra kellene rendezni és az üresebb strófákat és a szólamosabb sorokat ki kellene belőle hagyni.

A szabó: Szép és hangulatos, de kissé zilált, és valahogy ez is túl van írva. Ismétlés-szerű rímek is vannak benne, és néhol itt is megjelenik a szegénység-lamentáció. Szép szakasz lesz, csak egy kicsit össze kellene szedni.

A befejező ének az én érzésem szerint nem eléggé erőteljes. Nem arra gondolok, hogy a mozgalmi embereket nem elégíti ki, mert hiányzik belőle a „konkrét” utalás az osztályharcra, és hiányzik belőle az ellenség néven nevezése, hanem arra, hogy az olvasó többet vár. Esetleg szavakban kevesebbet, de költői erőben és emberi igazságban többet.

A legutolsó két strófa persze, amely visszaidézi a kezdő sorokat és a kezdő hangulatot, nagyon szép, de a megelőző strófák hiányérzetet keltenek az emberben.

Gondolkozz rajta!

Veres Péter

Ui.: Elnézést, ha valahol ismétlésekbe estem, vagy elszórt ítéleteket mondtam. Olvasás közben írtam, ahogy a gondolatok jöttek.

Sinka István megjegyzése: Ez nem próza, Péter, ez vers, s úgy látszik, soha nem jutsz el odáig, hogy ezt megértsd; a próza és a vers között óriási különbségek vannak.

László Gyula

Sinka Istvának

1960. VI. 24.

Kedves Pista!

Nem szeretem, ha ígéret terhel s ezért, gyorsan – 2 nap alatt! – megkerestem jegyzetemet Sinka mester kincséről s lemásoltam Neked. Halljad tehát a szót: 1876-ban a halasi határ délnyugati részén lévő fehértói tó alsó végén, a „kis itató” mellett Vihánya Antal halász találta a kincset. Alacsony volt a vízállás, s így a tó partjától 7,5 ölnyire a homokos iszapban talált a nevezett halász egy tálat (ezüstből) s abban összesen 21 darab ezüst ékességet.

Köztülük egyet gyorsan lerajzoltam Neked, mert ez lehet számodra a legértékesebb: rajta van a Sinka család címere. Ez korongos ezüstveret s a rajz és írás fordítva van rajta. Én átfordítottam, hogy eredeti állásban lehessen olvasni az írást. De ez csak futó vázlat, ősszel le fogom Neked rajzolni az egész kincset s be is megyünk majd a Nemzeti Múzeumba, hogy kézbe vehessed valamennyi darabját. De tudod, hogy mennyi tennivalója

Muhoray Mihály, Bakó József, Sinka István, Muhoray Elemér – Balatonszárszó, 1943

van az embernek, s ezért arra kérek, hogy őszig elégedjél meg ezzel a futó s nem egészen pontos rajzzal. No, de van még írivalóm. Ugyanis, amikor Hampel József a Nemzeti Múzeum akkori igazgatója leírta a kincset, megkérte Szilády Áront, aki a családfák nagy tudója, hogy mit tud a Sinka családról (közbevetőleg a kincs a XIV. század első feléből való!). Szilády Áron azt válaszolta, hogy talált a Sinka/családról több okleveles adatot 1299-1323 közti időből. Például 1299-ben Simon fia Gergely azon szolgálatokért, amelyet neki M. Sinka Tamásnak s az ő nővéreinek fia mind belül, mind pedig kívül az ország határán gyermekségétől fogva teljesített, ezen öccsét Siván nevű birtokán többeli adományozásban részesíti. Synka mester Trencsén ostromakor (1317 előtt) esett el a csatában. Az utódokról 1388-ig talált okleveleket Szilády, tovább nem is kereste, mert csak a XIV. századot nézte át.

A kincsben van egy szép ezüstitál, több korongos veret, csattöredék, övveret, stb., nyilván igen rangos ember volt a gazdája, mert gazdag ezüst öve s ezüst marhája volt.

Egyelőre ennyi az, amit megtudtam, ősszel majd tovább kutatok. Július elején jelentkezem, viszem magammal Maricának írott versed másolatát, Te pedig ígérted, hogy egy-két versed teljes vázlatanyagát is félreteszéd számomra.

Igaz szeretettel s nekem jóleső tisztelettel – ami nem megy a barátság rovására – ölel:
László Gyula

(Sinka István hagyatéka)

BÍRÓ-BALOGH TAMÁS:

Sinka István 67 dedikációja

Adalék az életműhöz

Aki találkozott már Sinka István jellegzetes dedikációnak egyikével, tudja, hogy nem túlzás: nála a könyvbe írt ajánlás valóban az életmű részét képezi. Nem meglepő tehát, hogy a Vésztőről indult költő az elsők között volt, akinek dedikációit egybegyűjtötték és kiadták.

Balogh Ferencz (1923–1993) békéscsabai fotóművész, a Békés Megyei Könyvtár osztályvezetője kutatta föl és jelentette meg őket az *Ajánlások* című kis könyvben (Vésztő, 1992). Korábban ő állította össze Sinka bibliográfiáját is (Vésztő, 1987). Személyesen érintett volt a kutatásban, mivel maga is címzettje volt a kötetben szereplő egyik ajánlásnak: „Egy ifjú magyarnak, Balogh Ferencnek, mint amikor az öreg tölgy lehajol a fiatal ághoz, hogy elmondja[,] amit odafönt lát...”, dedikálta neki Sinka 1947. könyvnapján Békésen a *Vád* című korábbi verseskötetét.

Az *Ajánlások* 225 dedikációt tartalmaz. A sorozat első eleme 1933. december 11-én keltezett, míg az utolsó 1968. őszén. A köztük lévő darabok kronologikus rendben követik egymást, megrajzolva így egy költői pálya alakulástörténetét és jellegzetességeit. Például azt, hogy Radnóti Miklóssal és sorstársaival éppen ellenkező módon Sinka mindig ott lehetett a könyvnap rendezvényeken, és mindig mentek is hozzá dedikációt kérő olvasók. Hogy a címzettek teljesen mások, mint Radnóti dedikációjánál, Sinka esetében jóval kevesebb a „közismert”, és több a civil olvasó. Az ajánlások megmutatják azt is, hogy a Horthy-korszakbeli sikerei után az ötvenes években történt betiltása évei alatt hogyan kereste a kapcsolatot kéziratok könyvei által a zárt nyilvánossággal, majd a rendszer fölengedésével mikor kezdhettek ismét publikálni és hogyan lettek új olvasói. Sinka nem volt szűkszavú dedikáló, legtöbb dedikációja lírai eszközökkel megfogalmazott vallomás vagy éppen bírálat.

Sajnos a gyűjtemény nélkülöz minden filológiai apparátust, nem tünteti föl a kötetek lelőhelyét, hogy az ajánlott darab hányadik kiadása az adott műnek, nem jelöli a sormetszeteket, és sajnos adós marad – talán sok esetben pótolhatatlanul – a címzettek életrajzával. Mindazonáltal mint szeriális forrás pótolhatatlan alapmű.

A dedikációsorozatok jellegéből adódóan azonban a Balogh Ferencz által kiadott anyag sem teljes, és azóta is bővül. „Az egy szerző által írott valamennyi ajánlás” teljes sorozattá való összeállása „inkább csak elvi, mint gyakorlati lehetőség: a dedikációk ugyanis ilyenkor egy teljes irodalmi – sőt nemritkán nemcsak irodalmi – mezőnyben vannak szétterítve s gyakorlatilag egy sor különböző ember tulajdonát képezik. Összegyűjtésük tehát nemcsak hosszadalmas és fáradtságos feladat, de – a leggondosabb munka esetén is – legfőljebb csak hozzávetőleges lehet. A példányok egy része az idők folyamán már óhatatlanul elveszett, megsemmisült vagy fölkutathatatlan tulajdonosoknál lappang.”¹ Bevallja ezt maga az *Ajánlások* is: „Feltehetően még sok ajánlás lappang ismeretlen helyen” – írja a kis kötet előszava.²

1 Lengyel András: *Gáspár Zoltán irodalmi kapcsolathálózata. Könyvtára dedikált kötetek történeti-szociológiai elemzése*. In: *Irodalom- és művészettörténeti tanulmányok I.* Szerk.: L. A. Szeged, 1997. 23–48.

2 Balogh Ferencz: *Sinka István ajánlások*. 3.

Sinka dedikációból azóta is többen közreadtak több-kevesebb darabot.³

Berza László még a kötet megjelenése előtt közölt cikket *Sinka dedikál* címmel, öt neki szóló ajánlást publikálva, a dedikációk keletkezéstörténetével, de Balogh Ferencz könyve nem ismeri ezeket.⁴ Szilágyi Ferenc *Ismeretlen Sinka-ajánlások* címmel 1995-ben pótlásul a kötethez három újabb darabot adott közre, fotómásolattal,⁵ Lisztóczy László a saját gyűjteményét bemutató könyvében pedig további egyet.⁶

Az ő közléseit is kutatásába integrálja a Balogh Ferencz utáni első szisztematikus gyűjtő, Medvigy Endre, aki hatvanhét dedikációt tett közzé az általa szerkesztett Sinka-kötetben.⁷ „A kutatást ott folytattam, ahol Balogh Ferencz abbahagyta – írja Medvigy a kötet szerkesztői jegyzetében. – Az *Isten őszi csillaga* című Sinka-kötetben az első közzétett dedikáció száma: 226.”⁸ Ő is kronologikus rendben adja közre anyagát, a korábban közölteket is beleértve hatvanhét ajánlást. Viszont sajnos ő is teljesen elhagyja a filológiai apparátust, nem jelzi a korábbi publikációkat, a lelőhelyeket, a kiadásokat, ráadásul vélhetően egységesíti és modernizálja az ajánlások helyesírását. Medvigy Endre közlésében az utolsó dedikáció sorszámja: 292, tehát eddig ennyi Sinka-ajánlást ismertünk. Nem kevés.

A véletlen hozta úgy, hogy jelen közlésben is éppen hatvanhét dedikáció kerül publikálásra. A saját gyűjtésű anyag több darabja árverésen kelt el vagy antikváriumokban cserélt gazdát, ezért legtöbbjük ma magánszemélyeknél található, más részük a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Egy részükre „véletlenül” bukkantam, más daraboknak utána mentem – viszont egy tudatos rágyűjtéssel még többet lehetne találni. Ahol a dedikáció fotómásolata birtokomban van vagy láttam az ajánlást, jelöltem a sormetszéseket és a szöveget betűhív közlésben adom.

Sinka István dedikációi

Himmuszok kelet kapujában: *Gulyás Pálnak szeretettel, meg azért is, hogy az én furcsa dadogásom fénye az ő könnyes, drága szemei elé oda hulljon... Sinka István Vésztő 1934. június hó.*

PIM B 16.757-P

Pásztorének (1935): *Szabó Lőrincnek a város fiának adja szeretettel a bihari puszták fia: Sinka István Budapest 937 szeptember hó.*

SzLK 1230

Pásztorének: *Gulyás Palinak szeretettel: Sinka Pista, akinek a csizmája fénylik. Debrecen 1938 február hó.*

PIM B 16.763

3 Itt kell megjegyezni, hogy létezik „fordított” széria is: az egy írónak szóló dedikációk sorozata. Sinka esetében ilyen is ismeretes: [Miklya Jenő]: *Könyvajánlások Sinka Istvánnak*. Új Auróra, 1987. 3. sz. 107–110. – A közlemény „csak” válogatás a Sinka özvegye által a szeghalmi Sárretyi Múzeumnak ajándékozott írói könyvtár kötetéből.

4 Berza László: *Sinka dedikál*. HiteL, 1991. aug. 21. 14.

5 Szilágyi Ferenc: *Ismeretlen Sinka-ajánlások*. In: *Sokágú életfa. Emlékkönyv a 80 éves Szty Rezső tiszteletére*. Szerk.: Beke Albert et al. Bp., 1995. 195–206.

6 Lisztóczy László: „Ajánlom jó szívvel...” *Dedikált könyveim könyve*. Gyöngyös, 2002.

7 *Sinka István-ajánlások*. In: Sinka István: *Isten őszi csillaga. Versek, újságcikkek, dokumentumok, ajánlások*. Szerk.: Medvigy Endre. Vésztő, 2007. 263–273. – Itt kell köszönetet mondanom Vaszkó Tamásnak, a szeghalmi Péter András Gimnázium volt igazgatójának, amiért fölhívta figyelmem erre a „rejtett” közleményre. E figyelemfelhívás nélkül több spanyolviaszt is felfedeztem volna.

8 M. E. [Medvigy Endre]: *Szerkesztői jegyzet*. In: Sinka István: *Isten őszi csillaga*, 275–277.

Pásztorének: – *Szeretettel ajánlom az énekemet Szakáts Évának, Pesten, egy szép júniusi délutánon...* Sinka István *B-pest 938 június hó*
Dávidházy 2008. dec. 6./236.

Az élők félnek: *Horvay Lajosné úrasszonynak szeretettel ajánlom: Sinka István Debrecen, 1939.*
PIM B 40.900

Vád: – *Szeretettel és öleléssel / ajánlom Dr Saigi Pistának / ezt az énekes könyvet... Bi- / zony nem is tudok egyebet / adni, hacsak nem egy idegen / „urak” előtt bitang, lázadó szívet... / Budapest 939 dec. 16 / Sinka Pista*
Központi 138/392.

Himnuszok kelet kapujában (1934): *Tóth Lajosnak az én igaz paraszt-öcsémnek írom ezt az ajánlást írói munkásságom első zsenyéje elé... Budapest, 941 Január hó.* Sinka István
Studio 14/325.

Denevérek honfoglalása: *Fáy Dezsőnek szeretettel / és öleléssel ajánlom ezt / a dühös, keserű époszt, annál is inkább, mert hozzájárult, hogy / szép legyen... / Sinka István / Budapest, 1941 Május hó*
Fehér Zoltán (Bp.)
Fáy Dezső rajzaival

Denevérek honfoglalása: *Nagy Istvánnak szeretettel ajánlom, mint az „Oltványok unokái” írójának, s mint a jövődő tisztelt magyar regények megalkotójának Sinka István Budapest, 1941. május hó*
PIMA 25.076

Denevérek honfoglalása: *Ajánlom szeretettel: Steffler Sándornak / az első kolozsvári könyv- / napon... / Sinka István / Kolozsvár, 1941. jun 10*
Krisztina 2005. okt. 2./358.

Vád (2. kiad.): *Kont Irénkének szeretettel / ajánlom a „Denevérek” mellé / ezt a verskötetet... / Sinka István / Kolozsvár, 941, Jun. 10*
Laskai 16/386.

Harminyole vadalma: *Az én kedves Gulyás Palkómnak adom szeretettel ezt a kötetet, azért, mert szeretem őt, s azért mert a szeretőm bosszorkány lett, örülök neki, most a holdon táncol... Debrecen, 1941 december 19-én este Sinka István*
PIM B 16.761-P

Harminyole vadalma: – *Fesztbaum Istvánnénak / sok tisztelettel és szeretettel / adom ezt a könyvet a kará- / csonyfa alá... / Sinka István / Budapest, 1941 / Karácsony*
Antiquarium Hungaricum 34/283.

Harminyole vadalma: *Az én kedves Somody Palikám- / nak adom és ajánlom szeretettel / ezt a könyvet, ami mese is, való- / ság is, végsőfokon meg az én ész- / járásom ragyogása is... / Sinka Pista / Budapesten, 1942 / újév napján*
PIM B 78.370

Vád (1939): *Ezt a verseskötetet ajánlom és / írom Pintér József nevére a / térdemen kajsza betűkkel és görbe / sorokkal, de a legnagyobb szeretettel... / Kelt Budapesten 1942 / Április havában Sinka István*
Stud 28/362.

Az élők félnek (1939): *Az én jó cimborámnak Pintér / Jóskának szeretettel ajánlom / ezt a kötetet nem azért, mintha / egy nélkülözhetetlen lenne, hanem / azért, mert ez is megjelent... / Kelt Budapesten 1942 / Április havában / Sinka István*
Krisz 28/437.

Himnuszok kelet kapujában (1934): *Pintér Jóskának szeretettel / írom ezt a pár sort és alá / a nevemet, hadd álljon / itt is ebben a kötetben / valami jel... / Sinka István / Kelt Budapesten 1942 / Április hava*
Stud 28/361.

Pásztorének (1935): *Bonus Ferencnek / sok szeretettel / Sinka István / Budapest, 1942 júni 2.*
Mt.

Fekete bojtár vallomásai: – *Kovács Istvánnak sok szeretettel / ajánlom ezeket a vallomásokat... / Budapest, 1942 Juni 2. Sinka István*
Mt.

Fekete bojtár vallomásai: *Kibédy Lászlónak a- / ajánlom sok szeretettel e- / zeket a vallomásokat / Budapest 1942 Juni. 3 / Sinka István*
Könyv és Társai 9. online/ 53.

Fekete bojtár vallomásai: – *Az én kedves Solymossy Bélámnak / ajánlom sok szeretettel és baráti / öleléssel ezeket a vallomásokat... / Budapest, 1942-ben / a könyvnapon... / Sinka István*
Nyugat 24/414a.

Fekete bojtár vallomásai: – *Hegedüs Pálnak ajánlom / sok szeretettel e vallomások / kat / Budapesten 1942-ben / a könyvnapon / Sinka István*
Fehér Zoltán (Bp.)

Vád (2. kiad. 1940) – *Sziűcs Andrásnak, aki még / szép Bandi korában van, ajánlom sok szeretettel ezt az éne- / keskönyvet... / Sinka István / Balatonszárszó, 1942 Julius 2.*
18. Szegedi/484.

Harmincyolc vadalma (1941) – *Pusztay Irénnek ajánlom / sok szeretettel ezeket a vad- / almákat, amik nem is / olyan fanyarok... Sinka István / Kolozsvár 1942. dec. 12.*
Custos-Zöld 7/263.

Fekete bojtár vallomásai: – *Bánhegyi Józsefnek szeretettel: / Sinka István / Budapest, 1943 Juni. 2.*
Mt.

Hontalanok útján: – *Bihari Sándornak ajánlom / sok szeretettel ezeket a bihari / énekeket / Budapesten a könyvnapon / 1943-ban / Sinka István*
18. Szegedi/483.

Hontalanok útján: – *Sok szeretettel ajánlom / ezeket a balladákat, G. / Molnár Lenkének – Domokos / miatt – ő mondta így!... / Sinka István / B.pest. 1943 / könyvnap*
Dávidházy 2008. dec. 6./ 235.

Hontalanok útján: – *Kerek Gábornak olyan szeretettel, / mint amilyen magyarnak kerek ő – / már kerek és teljes magyar az én / ifju barátom, Gábor – / Sinka István / Budapest, 1943 / könyvnap*
Krisz 2005. okt. 2./ 359.

Hontalanok útján: *Sok szeretettel írom e pár sort egy kedves fiatal barátomnak, Vajda Endrének! – hátha e két név odarepítené őt, ahol azok ragyognak Adynál és Vajdánál. Szép rokonság! Bpest, 944. júni 3. Sinka István*
PIM B 37.450

Hontalanok útján: *Sok szeretettel ajánlom / e verseket, Dr Pásztor Józsefnek / a debreceni könyvnapról / Debrecen 1943. júni. 4 / Sinka István*
Mt.

Hontalanok útján: – *Létay Lajosnak / szeretettel ajánlom ezt a / verseskönyvet / Kolozsváron 943-ban. / Juni. 7-én. / Sinka István*
Szőnyi 25/468

Hontalanok útján: *Egy igazán igaz embernek / és magyarnak ajánlom sok / szeretettel ezt a „Hontalan” könyvet / vet a nővé kalászosok és nővé / magyar sors idején... Vajna / Károlynak húják őt, engem / meg a szegények meghatározó- / sával neveznek: / Sinka Istvánnak. / Kelt Budapest, 1943 / Juni. 16.*
Dávidházi 2009. máj. 7./264.

Hontalanok útján: – *Páll Andrásnak mondom / szeretettel: vigyázzon rá, hacsak / lehet, nehogy Hontalan marad- / jon ez az énekeskönyv... / Bará- / tomnak mondom s bizonyosan / úgy lesz!... / Budapest 1943 / júni. 23 / Sinka István*
Nyugat 24/415.

Hontalanok útján: – *Fülöp Istvánnak / szeretettel: / Sinka István / Budapest 1943 / Juni. 25*
Darabanth 24 Nagy/12118.

Fotólapon (Bérci László felv.): – *Sok szeretettel kül- / döm ezt a pár sort, Fülöp / Istvánnénak, már csak azért / is, mert ime minden betű / az én hátamon van – / Küldöm emlékül is, hogy: / ha majd nyakon ver engem / Kelet vagy Nyugat – ennyi / legalább maradjon meg belő- / lem! / Sinka István / B-szárszó 1943. aug. 27.*
Darabanth D27/11495.

Képslapon: – *Egy fiatal magyar / Asszonynak, ki jöven- / dő életet hordoz a szí- / ve alatt küldöm tiszte- / letem mellé ezt a gó- / lyát vízzel és két / kis buckó gyerekekkel –*

/– Ó, nem azért, hogy / kettő legyen, de ha lesz, / annál jobb lesz! / B-Szárszó 1943 / aug. 27 Sinka István

Darabanth D27/11494

A lap tetején még Kodolányi János aláírása

Vád (3. kiad.): *Sok szeretettel ajánlom ezeket / a vádoló énekeket, Sásdi Jánosnak / az én kedves magyar testvéremnek. / Vádolnak ezek az énekek a mi életünkért, / eltaposott jogainkért, még a csendben hallga- / tó temetőkért is... / Sinka István / Budapest, 1943, nov. 22.*

Ant. Hung. 34/284.

Vád (3. kiad.): *Balogh Bélának / sok szeretettel: / Sinka István / B-pest, 1944 Juni. 1. Szőnyi 38/479.*

Fekete bojtár vallomásai (2. kötet): *Kibédi Lászlónak sok / szeretettel ajánlom e vallo- / másokat: / Sinka István / Budapest 944 Juni 1.*

Könyv és Társai 9. online/ 53.

Fekete bojtár vallomásai (2. kötet): *Sok szeretettel ajánlom / ezeket a vallomáso- / kat ezen / a rossz papíron Thuróczy Gézá- / nak egy rossz idő és korszak-járás- / ban 1944-ben a könyvnapon / B.pest, 944. juni. 1. / Sinka István / Könyvnap*

Mt.

Denevérek honfoglalása: *Papp Oszkár / szeretettel írom ide a / nevem. Ime: / Sin- / ka István / B-pest, 1944 Juni 2.*

Mt.

Hontalanok útján: *Gulyás Gábornak sok / szeretettel ajánlom ezt / a kötetet / Bu- / dapest 1944, Juni. 3. / Sinka István*

Mt.

Vád (3. kiad.): – *Horváth Gizike kisleány- / nak szeretettel ajánlom eze- / ket a / vallomásokat a könyv- / napon / Budapest, 1944, Juni 3. / Sinka István*

Mike 21/584.

Fekete bojtár vallomásai (2. kiad. 5–8000, 1943): *Debreczeny Dánielnek / sok szeretettel ajánlom e / pusztai vallomásokat, / amik ezer évig sírtak alaktalanul / a szélben, míg az én nyelv- / vem el nem dadogta őket... / Budapest, 1944 Juni. 3 / Sinka István*

Közp 118/366.

Fekete bojtár vallomásai (2. kötet): *Sok szeretettel ajánlom / e vallomásokat He- / gedius Pálnak / Budapesten a könyvnapon / 1944-ben / Sinka István*

Fehér Zoltán (Bp.)

Fekete bojtár vallomásai (2. kötet): *Az én kedves Bélámnak öleléssel, / az ő nyo- / morúságában ajánlom és a- / dom a vallomásokat, hogy rígasztalássá / enyhüljön neki az én nagyon régi zász- / lóm lobogása... Hadd lássa és tudja ró- / lam, hogy az élet legyőzi azt, amit az / idők sárral, könnyel és kinnal akarnak / betemetni. Hogy nincs*

út, minek töviseit / meg ne gyógyítaná a felkelő holnap. Gon- / dolkozzon tehát ő is úgy, mint én a régi / Fekete Bojtár, aki im előjött a sárból és / kútból s ezután azért él, hogy az elesettek / éljenek és örüljenek... / Sinka Pista / Budapest, 944. június 10.

Mt.

Fekete bojtár vallomásai (2. kötet): *Solymosy Bélának / ajánlom sok szeretettel és / igaz magyar és emberi öle- / léssel ezeket a fekete vallo- / másokat. És kérem őt, hogy / a lelkében fehéritse meg őket... / Budapest, 944 június. / Sinka István*

Nyugat 24/414b.

Fekete bojtár vallomásai (2. kötet): *Sok szeretettel írom / ide a nevem egy veszé- / lyes nyárban, akkor amikor / azt mondhatjuk csak: még / élünk! / Budapest, 944 Juli. 3. / Sinka István*

Psyché 13/400.

Fekete bojtár vallomásai (2. kiad, 5–8000, 1943): *Az én Frici komámnak, aki nem- / csak Frici, hanem Pecsornák is – ajánlom / sok szeretettel ezeket a vallomásokat a / Napoleon-aranyai mellé – tudniillik ne- / ki aranyai is vannak, ami egész türhe- / tő állapot még ma is. Igaz, ha ő is / ott fűkálta volna a körmit a Kókény- / érben, most nem volnának aranyai, / de viszont tudná: mi az, magyarnak / lenni... No jó, hiszen így is tudja... / Sinka István / Budapest, 1945 / könyvnap.*

Múz onl (2009. nov. 30–dec. 8.)/360

Balladaskönyv: *Sok szeretettel ajánlom / e balladákat Vargha Kál- / mánnak – tudniillik ő is / onnan abból világból való, / ahol a balladák születnek / a magyar nép életében... / Budapest, 1945 / Juli 14 Sinka István*

Abatúj 85/303.

Fekete bojtár vallomásai (2. kiad. 5–6000, 1943): *– Ugy, mint hogy ha a régte- / len puszta adná – ajánlom eze- / ket a vallomásokat, íff. Kandal- / ka Lászlónak a Szabó Dezső sír- / ja közelében a Rákóczi-téren... / B-pest, 1945. okt. 30. / Sinka István*

Mt.

Vád (4. kiad., 1944): *– Egy népszerű, kedves, fiatal bará- / tomnak ajánlom sok szeretettel ezt az / énekeskönyvet játékok között karácsony / közeledtén. Őt Rédey Gábor- / nak hív- / ják, engem meg: / Sinka Istvánnak / B-pest, 946, dec. 9.*

Mike 42/564.

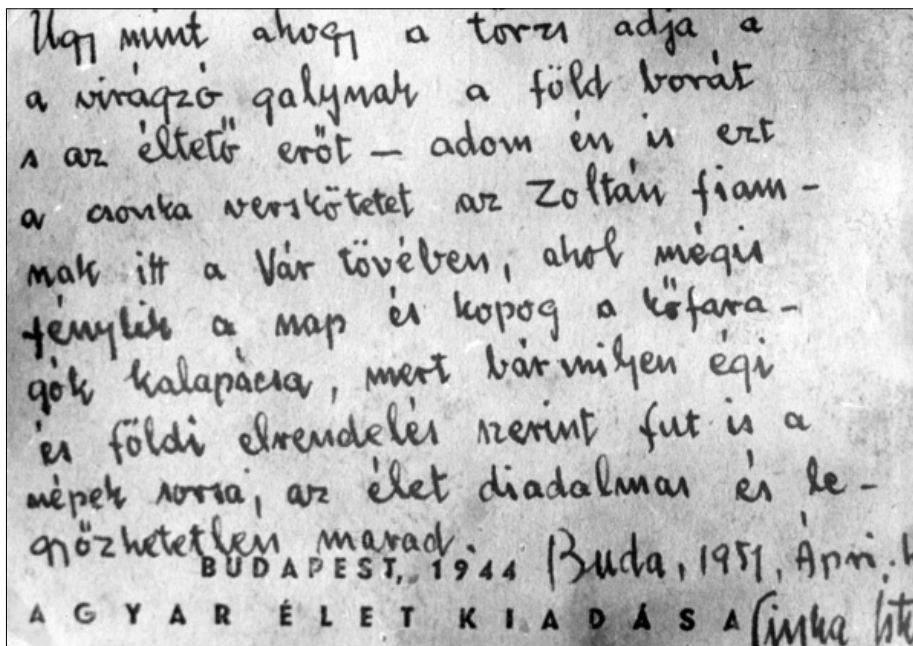
Harmincnyolc vadalma (2. kiad., 1941): *– Dénes Mihálynak ajánlom / szeretettel ezeket az almákat. Ezek / bizony magyar almafán termettek. Ha / izleli az ember, rá is jön azonnal. / B-pest, 1947 nov 26. / Sinka István*

Szónyi 21/480.

Tallóvirág (verskézirat): *... Az én kedves Kálmánkámnak adom ezt / a verset a világ nagy útjai mellé pihenőnek, matba- / röppenő sóhajnak, ami fáj és mégis megbékélten / mosolyog; falevélnék, ami az idők szárnyain sárgúl, / de nem hull le addig, ameddig az élet tart... / Sinka Pista / B-pest, 950, szept.*

C: Tompa Kálmán

Kriszt 32/316.

Domboldalon mennyi fehér... (verskézirat): *Dr Tompa Kálmánnak, az kedves Kálmánkámnak, / lassan, lassan már elfáradó szívem gyógyítójának / adom ezt a múltból utánam hajoló verset sok / szeretettel: / Sinka Pista / 1952 februárius hava.*

Kriszt 32/315.

Vád (3. kiad., 1942): *Az én kedves Remenyik Zsigám- / nak szeretettel és öleléssel / ajánlom ezt a verseskönyvet, mint régi magyar / és tiszta emberi sírást, mint olyan szót, / mi valami póri mélységből szól / minden időkre... B-pest 1954 Márc. hó. Sinka István Nyug22/435.*

A címlapon Sinka további rájegyzései találhatók: a III. kiadás megjelölésének III-as számát bekarikázta, s alá írta: „1942. telén.”, a „kiadás” mellé pedig ezt: „[1. kiad. 1939.]”.

Hontalanok utján (1943): *Remenyik Zsigának szeretettel / irom ide a nevem, mint olyan / ember, ki szeretni tud és ölelni / akar... B-pest 1954 Márc hó / Sinka István Nyug 22/434.*

Ugyanott még egy bejegyzés: „A kiadó is hosszú évek / mulva szeretettel / Püski Sándor / Bp. 1985. okt 11.

Vád (4. kiad. 1944): *Sok szeretettel ajánlom ezt az énekes- / könyvet annak a kedves magyar Asszony- / nak, Sz. Tompa Mártának, ki annak- / idején Erdélyben szószólója volt és / beköltöztette a székely szívekbe, mint / messziről jött magyar madarat... / Sinka István / Budapest, 1957. febr. 20*

Mt.

Denevérek honfoglalása (1941): *Pál Gyulának sok szeretettel / ajánlom e kis kötetet, amit / épp most napjainkban / sokan, igen vitatnak. / Budapest, 1955 Március 17 / Sinka István*

Mt.

Verskönyv-kézirat: Szabó Sándornak szeretettel / adom e pár verset ebben nagy / magyar kánikulában / Sinka István / 1957. Júliusa
Hont 78/300.

Balladáskönyv (1943): Jó kis páromnak, az én szép Magdikámnak adom ezt a balladáskönyvet. Neki, ki szintén a balladák népéhez tartozik; onnan jött, és nem is tud más-hová tartozni, mert hisz egy velem, és mellettem járja hűséggel a balladák mai útját, ahol neki is jut, a közöny mellett is, egy hervadhatatlan szál virág. Budapest, 1957. karácsonya Pista

C: Szín Magdolna
B 62.420

Vád (4. kiad. 1944): Sok szeretettel ajánlom ezt / az énekeskönyvet Dr. Bába József- / nek egy ködös januári estén kicsit keser- / nyésen dallamos magyar világban / Budán, 1959-ben. / Sinka István
Darabanth 253/13569.

Eltűnik a hóri domb: Sórágó Mihálynak ajánlom / sok szeretettel / Buda 1961 Május 11. Sinka István
Nyugat 18/332.

Pandovai gyalogos (verskézirat): Bajor-Nagy Ernőnek szeretettel / kézirat-gyűjteménye számára – / Sinka István / 1961
Közp 108/170.

Fekete bojtár vallomásai (2. kiadás, 5–8000. 1943): Heinz Ervinnek sok szeretettel ajánlom / e vallomásokat; ilyen megbecsülése / mellett e kötetnek még sok, sok üdvöz- / letet is érdemel... / Sinka István / Buda, 1962. dec. 16.
Bedó 125/420.

Eltűnik a hóri domb (1961): Sok szeretettel írom ez az aján- / lást, Heinz Ervinnek, s miután / Karácsony táján járunk, ezt a pár / sor írást ünnepi betűknek is szánom. / Buda, 1962, dec. 16.
Bedó 131/532.

Végy karodra idő: Kund Jenőnek ajánlom sok / szeretettel ezeket az énekeket / és írom ide a nevemet, ami- / nek nem sokára már annyi ér- / telme lesz csak, mint az emlék- / nek: jó, ha van, de, ha megeszik / az évek és elfújja a szél, az se / megrendítő valami... / Sinka István / Buda, 1964 V. hó 20.
Hess 2002. dec. 7./322.

KABDEBÓ LÓRÁNT

„Mesterek uccája”

(Beszélgetés az ember balladás sorsáról)

Távolabb egymástól, mint Sinka István és Nemes Nagy Ágnes? Mégis a negyvenes évek és a hatvanas évek vége között mindketten azt a felfedezést tették, kiszorítottágukban, világtól elzártságukban, amit velük egy időben fiatal magam is érzektem, mint kezdő kritikus és szerkesztő. Amikor mindnyájan érteni kezdtük, hogy mit is jelenthet „a múltat végképp eltörölni” szlogen. Amikor megértettük, hogy az emberiség léte megkérdőjeleződött a maga folyamatosságában. Megszűnt a nemzedékek és az emberek egymáshoz kapcsolódó összetartozás-érzése.

Régi tervem ehhez a gondolatkörhöz kapcsolódóan, hogy alaposabban átgondoljam Sinka István két eposzi formáltságú látomását, a *Mesterek uccáját* és a *Szigetek könyvét*. Jelenleg persze csak annyit vállalhatok, hogy felvessem: két költő, egymástól függetlenül egy véletlenül adódó, egymáshoz oly annyira hasonlatos díszletek bemutatásával – felfedezik a maguk számára létezésünk különleges veszélyeztetettségét. Pontosabban: amint e két, egymással kortárs, nagyformátumú költőszemélyiség világra tekintésében megjelenő bizonyos hagyományörző-mentő kötődés milyen kétségbeesítő gondolatokra hívja fel figyelmemet. Egy jegyzet erejéig. Amint ennek egyik megjelenési formájába a véletlen – nevezem: balladás szerencse – valaha belekapcsolt.

Amint beleolvastam, és retorikája tovább sodort Sinka műveinek világában, hirtelen felvillant közben Nemes Nagy Ágnes életének egy érintőleges, mégis megrázó, velem is véletlenül kapcsolódó epizódja. Nagy ívű életműinterjújának során ugyanis elmesélte nekem valahai lakásuknak, a forradalom idején lakhatatlanná vált otthonnak az emlékezetét, és annak egyik legjellegzetesebb mozzanataként felidézte a régi Városmajor eltüntetett emlékeként a még általuk testközelből ismert „mesterek utcáját”.

NNÁ: – Aztán ott volt található a mi házunkban a Márcisz nevű cukrászda. Pontosan alattunk, csak három emelettel mélyebben, beosztása teljesen megfelelt és ma is megfelel a mi lakásunknak. Mintha a mi régi lakásunkban egy cukrászdát rendeztek volna be. Ott a Márciszban lehetett néha kapni marcipángyümölcsöt. És mi, behunyt szemű könnyelműséggel, olykor vettünk is marcipángyümölcsöt. Parancsoljon a mézesből.

KL: – Nem azt nézem, csak ezt a nyulat. Vajon annak a réGINEK az utóda ez a marcipánnuszki itt az asztalon?

NNÁ: – Valami rokonság van köztük, de csak oldalági. Kedvem se volna egy nyusziformát megenni. Gyümölcsöt igen. Be volt vonva szép színes mázzal az a gyümölcs, rózsaszínnel, zölddel, sárgával, nem lehetett ellenállni neki. Könnyelműség volt, elmondhatatlan léhaság tőlünk, hogy ilyen drága luxuscsemegét vettünk olykor, szégyelltük is magunkat. A Márcisszal szemben pedig ott állt az a bizonyos öt ház, egy földszintes majorság, ami a régi Városmajorból maradt meg, vastag, XVIII. századi kőkerítéssel körberakva. Ebben az öt házban csakis mesteremberek laktak. Középen lakott a patkoló- és kocsikovács, Polgár Ferenc, aki mindig szívesen látott, amikor lejártam hozzá lópatkolást nézni. Kárpitos lakott benne, asztalos, és benne

volt a Kékgolyó kocsmája is. Ennek az utóda a helyén álló hatalmas ház, illetőleg a ház előtt a Kékgolyó vendéglő. Azt mondják, hogy a házcsoport még műszaki műemlék is volt, hogy állítólag a Ganznak az első telepe működött benne. Örültem volna, ha ez kiderül róla, akkor talán, mint ipari műemléket megtartják ezt a kicsi foltot, a volt Városmajornak ezt az utolsó mesteremberes darabját.

KL: – Én sajnos már nem láttam. Ahogy maga leírta, kedvem támadt megnézni, és akkor kiderült, hogy nincs. (*Látkép gesztenyefával* – részlet)

Majd pedig utolsó írását amikor készítette, futárszolgálatot teljesítettem kézírata véglegesítését segítőként. Ennek történetét éppen a Parnasszus tavalyi év végi Újhold-számában írtam meg, innen idézem, mert mostani elgondolkozásomat ezzel kell indítanom: „Amikor Ágnes már nagyon beteg volt, Polcz Alaine kitalálta, hogy megoldoztatja. A forradalom idején Ágnesék lakását belövés érte, ezért Ágnes és Balázs odaköltöztek a városmajori Nyugat-házba, Basch Lóránt jóvoltából. Ott laktak Mészöly Miklósék is. Alain megszervezte, hogy négyen külön-külön írják meg emlékeiket együttlakásuk idejéből. Ő, Miklós, Balázs és hát Ágnes. Akkor ez volt a legfontosabb. De Ágnes kézírását még egészséges korában sem igazán tudta senki követni. Baranczó Katalin, a Kortárs akkori titkárnője ellenben nem egyszer gépelt Ágnesnek. Ő gépelt beszélgetéseinket is, meg az Ágnes javításait is, amivel ékesítette a gépelt szöveget. Így sikerült Ágnes utolsó művét tető alá hozni, és egyben elterelni figyelmét a már nemcsak közelgő vésről. Róla tényleg elmondható, hogy írva halt meg.”

A Kékgolyóban közvetlenül alattunk egy 18. századi udvar, amelynek négyszögletes U betűjében csakis kisiparosok laktak: a kovács (ezt több ízben megírtam), akihez lejártam lópatkolást nézni (Polgár Ferenc patkoló- és kocsikovács, hirdette a felirat), kárpatos, szenesember. Ennek a szenesembernek a tizennégy éves fia állítólag meghalt a Kékgolyó utcai barikádon a lövésektől. Így igaz vagy legenda? – Az öt földszintes házból álló kis épületkomplexumot, közepén az udvarral, az utca felé vastag kőfal zárta; maradvány a régi Városmajorból. Állítólag a Ganz első műhelye itt volt; amikor bontani kezdték, megpróbáltuk „ipari műemlék” címen megmenteni. Nevetséges vállalkozás akkor: persze hogy nem sikerült. A Kékgolyó kocsmát, mély boltozatú pincéjével, régi címerével, ami a sarkon volt, legelőször szüntették meg. (Nemes Nagy Ágnes utolsó írása, 1991. június 29. Négyen – 1956-ban, megjelent az Újhold-Évkönyv 1991/2. utolsó számában. Interneten, mindkét szöveg: <http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?offset=1&origOffset=-1&docId=2577&secd=438505&limit=10&pageSet=1> – letöltés: 2017. 03. 18.)

Pályakezdő fiatalként, szerkesztőként, a családi léttel feszélyezetten szembenéző emberként kerestem a költészet válaszát erre az akkor nyilvánvalóan szinte mindenki számára láthatóvá váló összeomlásra. Azóta tudatosan félelemben élek, mint aki kiesett valamilyen biztos fészekből, de visszavágyik az emberlét folyamatosságába és egyfajta, az időn kívüli, attól mégsem függetlenül létező megnyugtató összefüggésrendbe. Visszaidézem valahai, akkor leírt kétségbeejtő mondatomat: „megszűnt a természeti ciklusokat követő emberi generációk folytonossága, az egyes embernek kell megkeresnie a saját helyét, majd biztosítani is azt ismét és ismét, nemcsak saját gyermekei sorsa iránti kétségtől úzve, de már saját öregkora miatt is bizonytalanságban.” Összeomlott falu és város, közösség és kulturált magány. Az összetartozás érzése vált bizonytalanná. Költőink ekkorra már pusztá létükben is megélték az egyes emberre osztódó balladás sorsaikat.

A szellemtipró, hagyományt rontó pusztítást Nemes Nagy Ágnes minden kommentár nélkül, a maga tárgyilagos modorában többször is előadja. Mert fontosnak találta hangsúlyozni: valami elpusztult, nincs többé. Menthetetlen. A „mesterek utcájával” minden

eltűnt. A romokat számba véve már csak a morális tartás emléke maradt? Költészetét erre a szembenézésre alapozta.

Megfordítható-e a kétségbeesés? Ellenében a morális tartás kiegészítéseként a „tragic joy” elégiáját keresem magam is, és találom meg a világlíra válaszaiban. Melynek csak hiányát ohajtva sejtették a pusztulással szembenézők, akik egyként át kellett éljék a nem is egy oldalról pusztító viharokat, a sokszoros „fronthatásban”. Közülük most éppen Sinka István költészetébe döbbenhettem bele, a Parnasszus szerkesztőjének hívására. Így egy másik költő szemével is elém tűnik ugyanaz a táj (ugyanaz? tárgyilag talán nem azonosan, de ugyanúgy konkrétan elbeszélve, beledöbbenve, a pusztulását nyomon követve!). Megörültem a talált közös költői tárgynak, a végletek tárgyilagos találkozásának. A továbbiakban – túllépve a véletlen adta összecsengésen – figyeljek Sinka István költői megoldásának megszenvedett alakítására, és a téma költészetét megújítva összegezõ megjelenésére. És keressem a teljes pályaképével összekötõ poétikai jellemzőit.

Ez a vers nem lesz dal,
ennek súlyos az anyaga,
a szó, mint mikor
zokogást hall
az ember, de
nem tudja, hogy ki sír.

Csak fáj a hang
és oda ragad a
szívre... A vízbe
zuhant harang
vasnyelve
koppan így.
Míntha az dobná vissza hangjait,
az ember miértjére felelve,
mielőtt hallgatni súlyosan alámerül.

Sinka génjeiben hordozta a pásztoréletet körülölelõ paraszti rend egész múltját, és mellé szenvedte világa, népe és a maga felgyült legújabb kétségbeesését is. És ehhez társította ekkor az emlékezetében megelevenedõ „mesterek uccáját”, „szigetek” eseményességét. A rend ebben a társításban egyben a magyar parasztság múltját jeleníthette meg számára, és átértzethette a minden népben mindenkor benne lévõ életigényt. Ezt a rendet meggondolva lehet az egyéni sorsban is gondolkodni, de egyben a mintát az évezredes hagyomány nyomvonalán kellett kiokoskodni. Örülnie és szenvednie. És ez a mindent elpusztító forgószelet ezt az emberi rendet söpörte el mellõle. Nem egy politikai nemzetet, vagy valamely nemzeti hagyományt, hanem a természetes rendet. Érzékelhetõvé tette magát a fenyegetõ idõt. Mit talált meg Sinka István a magára maradó ember a létezés rendjében? Ellenében? A tények mellett a költészetet.

És ebbõl merre, hová tekinthetett, a magára maradt politikai hagyatékával? Hogyan lehet egyszerre kilépni az idõ pusztító tapasztalataiból, és benne élni továbbra is a végtelenség idõtlen teljességében? A világ milyen rendjére tudott találni a kétségbeejtõ szenvedtetõ világvégi kívül-belül perzselõ hangulat ellenében? A dikciónak és a ritmusnak, az érzelmek kibeszélésének sodró erejü összefogó erejét kereste. A költészetet, amit nem lehet helyettesíteni. De feladni sem szabad. A világ mágiikus terét kell egyszerre érzékelni, amikor a pusztító sérelmeket mondja. Ha kell a maga konkrét tárgyiaságában. Egyben túlfolyva azon, és visszafolyva a teremtés idõtlenységébe: „az örök dalok titkok

és csudák, / dallamuk, lelkük halhatatlan; / ha nem zengik őket a nyelvek, / zengik a fák; / egy se halhat meg, újra éled / mindig, míg fák és emberek élnek, / mindig, amíg a nap ragyog...”

Lásd a napot:
a megfoghatatlan
térben forog és ragyog,
és játéka az éjszakák
s örömei a nappalok,
mik úgy születnek, mint az örök dalok.

Mert a mi leélt huszadik századunkat a világvége pusztításaihoz szoktuk mérni. Pedig a világ, amióta létezik, hasonló kataklizmákat ért és fog átélni, amint azt maga a Teremtője az idők előtt már véglegesen elgondolta. És egyben szabadon is engedte az embert, hogy élje ki, akárha pusztítási ösztöneit is. Mérje meg szabadságát és annak korlátait is. Sinka költőként mindezt beleépíti elbeszélésébe, költői dikciójában pedig figyeli ő maga is alkotását alakulása közben, amint elszabadul a verse, formálva benne és általa a szenvedés és az esély tényeit, terveit, sikereit és bukásait. És közben figyeli: az emberlét miként beszélgeti végig mindezt ő általa (is!). Ezzel költészete erejével visszaköt a létezés időnkívüli teljességébe. Ezt kimondani, és ezzel felülemelkedni az alkalmi kiszolgáltatottságon – ez a költészet legnagyobb erőpróbája. „Ím, én elnevezem szép beszélgetésnek.” Ezzel a beszélgetéssel lebegtetni a „szigeteket” – az atomoktól a tejútrendszerkéig, átvezetni az emberi létet a világ pillangó létének – ki tudja honnan, és meddig vezető – időtlen hullámzásába. Ebben eszközei a nyelvek, a „mi dalunknak” pedig hordozójaként maga a magyar nyelv. Melynek dikciója belefolyik a maga sors-hordozó balladáival „a szép beszélgetésbe”.

Ezt tudta Sinka István a maga *Mesterek uccája* világába belezárva, megsimogatva, életre keltve, a szenvedéseken túlvezetve összefogni. De hogyan lesz ebből a pontosan végigélt sorsvonalakból, tervekből, sikerekből, csalódásokból összeszővődött világ a mélységek panaszait, vádjait megjárva a méltóság emlékezetévé, sőt az emberlétben benne rejlő értelem megjelenésévé? Költői alkotásá?

Át kellett éreznie „az ember tragédiáját”. Az ember mint Ádám az Édentől Keletre száműzött származéka mindegyik egyedében ugyanazzal a törekvő reménykedéssel lép az emberlét bármelyik jelenetébe, tervez, remél, csalódik, újrakezd, mint egy-egy ballada hőse, és mint az életbe, balladás sorsával lép bele maga a költő is a műalkotásába. Egy „beszélgetés” részeseként, a létezés egészéért felelősséggel tartozó rész az egészben alakul, formálódik, viseli emberléte következményeit. Még a legnehezebb pillanatokban is. Még a világvége pusztulásával is szembenézve. Minél tovább figyelem Sinka ember-sorsokat összefonó remekeit, annál inkább tudatosítja, velem olvasójával: megbeszélni valóan tervező lényként vállalja benne létét az emberi sorsban, sőt a világ egészében.

Honnét jön, hová jut? Mítoszban, lebegésben fogant, és ezt méltósággal a maga drámai kétségbeesésével el is fogadja. Örüli és szenvedti egyszerre. Miért éppen ebben a viharban, és miért válhatott Sinka István képessé arra, hogy mindezt átérezze a változás idején? Aminek kimenetelét sem tudhatja senki sem előre. Kivonva magát a világból, emlékeinek balladákká formált csodáit mint egy kaleidoszkópot forgatja dikciójában. Nem valamilyen nem tudott céllal teljesen, de a létezés folyamatát vállaló bizalom pátoszával. A magány, az üldözöttség a betegség nyomorító kínjai éppúgy száműzik az alkotásba, mint az elveszettség biztonsága. Nos, ezt a kiismerhetetlen biztonságot beszéli meg népe, sorstársai, de a világ összes megnyomorítottjai nevében is. Pontos ismeretet a bizonytalan kiútban. Ennél vonzóbb kétségbeesés nem övezheti. És ebben a létezésben

megérzi, hogy az emberi sors nem más, mint a kibeszélhető benne lét, ebben az eleje sincs, vége sincs, a végzetével viaskodó létezésben. Bizalommal néz vele szembe, verses beszélgetésébe vonja az egyes sorsok balladás kimondását. Nem tudós képviselő, nem magát mutogató próféta, küldetése csak addig vezet, amíg kimondja, sokakkal együtt, a vétót. Beleburkolózik a bibliai Jób sorsába, és bizalommal áttáncol a műbe, az örök, idő-nincs létformába. Bizalommal, beletörődéssel, hogy semmit nem tehet. Semmit nem tudhat előre. És mégis biztosan él benne, mert beleszületett, mint a pille szállt valahonnan, és tart valahová. Akarattal vállalja ezt a bizonytalanságot, a biztonság embert életető erejével. Miként még hozzám is eltalált ez a nagyszerűen kibeszélt költői létmód. Az egyénekre osztódó balladás sors. Miként a *Mesterek uccájának* záró epizódjában, az özvegy szabómester félelmetesen megélt családtörténetében. Széthullásban? A sors mutathat efelé is. De a beszélgetés szála itt megszakad. Valami olyan érzelmekkel telített bizalom sugárzik belőle, mint mondjuk a *Szondi két apródjából*. A tisztelen megszolgált létezés életető sugárzása. Sinka István balladás sorsú (és melyik ember nem viseli magában ezt a sorsot?!) embereinek mindennapi vergődése évezredek át a létezés rendjét teljesítette be, táplálta, pusztulásával a kétségbeesés apokalipszisének vizionálta. Sinka belehal minden szereplő (és mindegyik fel és lemenőinek) boldogságra készülő, gyászba forduló, világot sirató, az életet tovább szolgáló létezésébe, magára véve az általuk vállalt életformációt versei balladáiban megbeszélgetve. Kivel? Magával, Teremtőjével? A létezés teljes egészébe vágyva, mégis a részleteket vállalva minden felsorolt és átélt külön esetben. A Sinka-balladát, amely ezzel a két nagy művel benne lélegzik a létezés egészében. A pusztulás ellenében a versben beszélés létezésének felvállalásával. Ekként lebeg bele korai sikeres műveinek lehetséges összegezéséhez, a pusztuláson mégis felülemelkedve, a balladás sorsok mindenkori továbbviteléhez.

Mintha egy walesi bárd a shakespeare-i királydrámák ezerszínű, változatos származású és sorsú szereplőinek balladás létét beszélné tovább.

Köszöntés vadrosahajnalon

Legyetek örökre igazak, élők
 futó útaimban útfélen merélők:
 véres ujjú öreg kévekötők,
 porban gyalogoló elbágyadt angyalok,
 nyártól megszökült búzafuvarosok,
 eltűntek seregek, kocsikból üdülők,
 kéknek csatátára karszaktól villogó —
 Halgassatok velem, néktek köszönök most,
 szép kemény emberek, vadrosahajnalon.

TAMÁS MENYHÉRT

Sinkáról öt strófában

I.

Sinkáról írok, magamról is szólok.

Rögbe született, úgy tetszik, ott is marad; futása addig tart, ameddig a szél viszi, vagy pusztasorsára ejti – porladjon, sohase eszméljen rögebresztő erejére.

II.

Keletről hoztam én eget, fényt, hangot, csillagot, formát, csírázik elő a mélyből. Kevesen hallják, akik hallják, ünnepét ünneplik a szónak. Értő füllel? Olyannyira, hogy sajtó áradása a Nyugat kapujáig hullámzik...

III.

A köztes idő: a szenvedő ember, a szenvedő, perlekedő költő szépítetlen számadása, a tájba örökített rögtársak végtelen siratása – országnyi éjszín a lepel, nappalával sem tudja a kék eget által kiáltani...

IV.

Vádat szól a tánc is, ha éppen balladát bokázik, vádol a napszám, a Senki bárós tengeri, úriszékig hangosul a néma kiáltás, a lét alá ásott; halódó ének.

V.

Rög, rögöm, a Föld kiásott csillaga!
kezdetétől féltett, ma ezeregyszer az,
drótozzon ajult, napszállati ábránd –
ne írj új himnuszt, míg jelentart a reggel!

SINKA ZOLTÁN

Keresem őszám udvarát

Apámra emlékezem

*Keresem őszám udvarát,
mit laboda és csend takar.
– Én nem mennék tán, de végtelen
útakon a lelkem zavar.*

Sinka István

Amikor édesapámról Sinka Istvánról emlékeziünk, fontosnak tartom, hogy küzdelmeiből megértsük, verseiből meghalljuk azt a népéért, a magyarság sorsáért aggódó hangot, amit sem az embertelen nélkülözések, sem az igazság feltárása miatt az elszenvedett mellőzések, a síron túl is tartó üldözések sem tudtak eltompítani. Sinka István élete tükröt tart a magyar emberek elé, számvetésre szólít fel bennünket, burkoltan, vagy nyíltan figyelmünket a múltra irányítja, hogy a jövő tragédiáit elkerüljük.

A negyvenes évek elején Gombos Gyulának *Álom az országról* címmel egy szerény, de figyelemre méltó könyve jelent meg. Ebben a népi írókról a következőket írja: „A népi íróknak és költőknek két típusa van. Azok, akik a kiöregedő kultúrából a források felé mennek magukat benne megmeríteni s megszépülni, és azok akiket a forrás hoz a világ megújítására. Az egyik artézi fúrás új erők után, a másik az új erők tódulása az öregező tájakra. Az egyik forradalom meghirdetése, a másik maga a forradalom. Az egyik Erdélyi József, a másik Sinka István. Erdélyi József költészetében és másokéban is, és épp mert a nép mellé állás tudatos, az igazságérzet és az erkölcs diktálta kiállás, van benne a szó legjobb értelmében vett agitálás. Ügyvédek ők egy ősi pörben és csak fele részben a nép, a másikéban az igazság a gazdájuk.

A nagy perben megjelent az, kinek a lelkéért és kenyeréért annyi emberöltőn át zúg a per. Szamárháton jött, furulyával, arca kicsi és fakó, a háta rossz. És a világ pulpitusá előtt azt mondja: én vagyok a nép, az örök kárvalló; testem százezer vak és millió néma porából lett; ne azért hallgassatok meg, mert van igazság, de mert kibíratatlan már a szenvedés. (...) Ez Sinka István, ez az idő és a nép poros mélyéből számarháton előporoszkáló szomorú furulyás kárvalló. Ő már nem visszakanyarodás, hazatérés, mellette szegülés, kiállás a szegény népért. Ő maga a mélyből felszálló panasz, az ősi kárvalló panasz, a nagy pert eldöntő tanúság.”

De Sinka István nemcsak a panaszt, a kúnt, a vádat hozta fel a mélyből, vele a tájnak és népek egy olyan mély rétege került a magyar irodalomba, mely mint jelenség páratlan, ami más nemzetek irodalmában még sohasem fordult elő. Ő nem a magyar népköltészethez nyúlt és emelte be a magas irodalomba, mint költő társai, hanem a humuszt, a tájnak és a rajta való élésnek azt az őstelevényt, amiből a népköltészet is kivirágzott.

Édesapám életére visszatekintve el szoktam mindig mondani, hogy egy olyan sokat szenvedett ember volt, aki Móricz Zsigmond szavaival élve „a nemzetet túli szegény parasztságból indult, a sárban élt és népe szabadságára vágott”.

Igen ő azok közül való volt, akik a magyar nép sorsát személyes keresztként hordozták. Olyan ember volt, aki egyéni létében is gyöttrődött a magyarságot már akkor is fojtogató diftéria lepedék alatt.

Az egyik meg nem jelent könyvének előszavában önmagáról írta: „A földkerekségen minden népnek van egy külön sajátos arca. A szellemi arca. Ez ami örök, ami nem múlik el, mert dallamokban, énekekben mindig él, ameddig idő lesz. Egy ilyen örök arcnak, a magyar nép szellemi arcának vagyok én a szerény és alázatos atomja. Ő teremtett engem, benne élek, egy vagyok vele, onnan belülről éneklek kifele, a világ fele, jól vagy rosszul, ha rémület fut át rajta, ha borongós, ha fagyos mosoly, vagy ha öröm önti el. Tér ez az arc, hol a történelem pillanatai átrobognak. Igen ez a múlhatatlan arc, az elnyomott magyarok örök szellemi arca teremtett engem. Én csak őt tudom énekelni, más soha senkit. Ha jól, vagy rosszul is, de mindig az ő törvényei szerint.”

Sinka István költőként nagyon mélyről indult. A talaj, ahonnan a költészete sarjadt, az ország népének legelnyomottabb és legkilátástalanabb rétege, a gazdasági cselédség volt. Ez a társadalmi réteg a nehéz sorsával, kegyetlennek is mondható életkörülményeivel a szegénysori parasztságnál is hátrább volt. Ki volt téve az urak, az ispánok és egyéb kutyaitűk kegyeinek, állandó félelem volt az életük. Félelem attól, hogy gyarló kis komenciójukkal szélnek eresztik őket, nyakukban azzal a végzettel, hogy hányódhatnak birtokról birtokra. Édesapám ennek a világnak volt a hírhozója, az övéit ölelte mindig magához. Verseiben és elbeszéléseiben velük beszélgetett. Azt mondta, amit ők mondtak, azt gondolta amit ők gondoltak.

Édesapám soha nem vesztette el a magyar népi azonosságát. Ő nem volt megteveszthető, mint egynémely magukat népinek valló poeta doctusok, akik bamba hasért, vagy fonnyadó koszorúért meglopták önmagukat, nem látták hogy nevük olyan csak, mint a vasbillog, amit a bika szarvaira rásütnek. Sinka Istvánnak a mindenkori üzenete azt tartalmazza, hogy az a társadalom ahol a lakosság többsége fokozottan a szegénység útjára terelődik, az a társadalom önmagát tereli a megsemmisülés útjára.

Sinka István mint a kisenmizettek, a kitagadottak hírhozója a szó legjobb és legnemesebb értelmében népköltő volt. Bárhova is vetette az élet sodra népétől soha sem szakadt el.

A magyar szegényparasztság hánytatott sorsú énekese 1897. szeptember 24-én Nagyszalontán, Arany János szülőházának szomszédságában született. A korai árvaság, a nincstelenség gyermekkorát megrövidítette. Iskolába járásból csak négy elemre futotta, pedig kitűnő tanuló volt. A szegénység azonban a további tanulását nem tette lehetővé, ennek okán szegődötték juhászbojtárnak.

Élete mérhetetlen nyomorúság volt, sorsa semmivel sem volt különb az általa őrzött állatokénál. Dacolt a természet viszontagságaival, és ha kellett hitvány gazdáival is.

Napbarnított, szinte fekete bőre és fekete öltözeke miatt a gányó lányok (dohánytermelő) elnevezték Fekete Bojtárnak. Ez a ragadványnév élete végéig elkísérte.

Tizenhárom éves volt, amikor egyetlen vagytonát, az általa meggyógyított kisbárányt elcserélte egy Petőfi kötetért. A versek olyan nagy hatással voltak rá, hogy fogadalmat tett: „ha az életem is rámegy akkor is költő leszek.” Ez a Petőfi kötet és egy nagyanyámtól kapott biblia kísérte pusztai életét, ezeket mindig a bakójában hordozta.

A balladás Biharban férfiasodott meg és 1919 őszén házasságot kötött egy kis kospásztor lánnyal, édesanyámmal, Papp Piroskával.

Egy idő után aztán az igazságkereső, lázadó, immáron tollforgató és az elnyomott pusztai emberként való politizálás által is megérintett Sinka István, az uradalmak embertelen kötöttségeit és a sorozatos megaláztatásokat egyre nehezebben és türelmetlenebbül viselte. Akkortájt érlelődött meg benne, hogy „nem lehet, nem szabad már tovább fájni és pusztulni, ki kell törni a nincstelen és reménytelen szolgasorból. Valami olyat kell tenni, valami olyanokat kell írni ami maga a valóságos élet.”

A kitörés, a változtatás szándéka egyre gyakrabban a tollat is a kezébe adta. Már elmúlt harminc éves is, amikor a mérhetetlen sok szenvedés és megaláztatás után 1929-

ben búcsút mondott a pusztai életnek és az akkor már szívbeteg édesanyámmal és ve-lünk, három fiával Vésztőre költözött. Ott a család megélhetését napszámosként, alkalmi munkával igyekezett biztosítani. Az iskolai tanulmányokat önműveléssel, nagyon sok olvasással pótolta. Erre azonban és az írásra csak munka után, éjszakánként volt lehetősége.

Első versét a Magyar Falu című néplap még a harmincas évek legelején adta közre, de verseit nemsokára már az országosan is ismert hetilap, Bajcsy-Zsilinszky Endre lapja, a Szabadság is rendszeresen közölte. Az első verseskötete *Himnuszok Kelet kapujában* címmel 1933-ban, a Szeghalmi Péter András Református Gimnázium kiadásában jelent meg.

Édesanyám 1935-ben bekövetkezett halála után édesapám eladta a vésztői házat és Püski Sándor rábeszélésére 1937-ben felutazott Budapestre. Itt újabb sok nehézségek és megaláztatások érték, ezek ellenére költészetét egyre többen megismerték. Iszonyú küzdelmet folytatott azért, hogy a nyomor tengerének mélyéről felverekedje magát, hogy fejét kiemelhesse a tiszta ég alá. Az irodalmi élettől azonban nem kapott más mint embertelen nélkülözéseket. A nélkülözések mellé kapta még az irigykedő, az alulso Magyarországból jött paraszt költőket lenéző, úgynevezett „népies” írók, valamint az idegenlelkületű polgárság felkentjeinek, tizedrangú tollnokainak a gyalázkodásait is.

A harmincas évek elején a több mint 700 éves magyar költészet gazdag hangszerén olyan húr zendült fel, amilyen még sohasem szólt e tájon. Ekkor lépett nyilvánosság elé Sinka István. Jelentkezése irodalomtörténeti jelentőségű. A *Himnuszok Kelet kapujában* címmel megjelent verseskötetének előszavában írta Féja Géza: „Sinka István minden verse egy nagy belső kultúráról beszél. Arról az eredeti kultúráról, mely a népművészetben s népzeneben már jelentkezett, melyről a nép nagy egyetemes szükségleteinek kifejezésekor már hírt adott. Sinkában (...) a földműves magyar esztétikai és etikai értelmet ad sorsának; az életnek; fölfedezi a sorsában rejlő egyetemes emberi szépséget. Nagy fölfedezés ez és természetszerűsége a himnusz méreteit követeli.

Így szól ez a költő: (...) Én a delejt hozom, mely előhív mindent e föld és nép mélyéből és gyönyörű menetben, szárnyas seregként, himnuszba tisztuló életként az emberiség elé vonultatom. (...) Bennem újra kinyújtóztak a népvándorlás útjai s keletről nyugatra érő léptei és kinyilatkozást hirdet a történelem is.

Óh, más történelem ez, mint a tietek. Ti megfélemlítettetek az ezeréves paraszti élet csöndes pihégéséről, megijedtetek darócruhájától, nem ástátok ki a földből az elsüllyedt Árpád-kori falvak drága lelkét. Nem vettétek észre, hogy mi történik az egyik búzaka-lásztól a másikig, a földtől a kenyérig.” Megkérdezi Féja Géza:

„Vajon mit felelsz Sinka Istvánnak és társainak, a néppel sorsközösséget valló s népi ihletben fogant ifjú magyar irodalomnak óh magyar társadalom? A jövő nevében kérlek, hogy érintsen meg egyszer végre a Géniusz lehelete, verd a melled és valljad Adyval:

Leveszem úri süvegem
A paraszt Nyár előtt.”

Hiába hivatkozott azonban Féja Géza Ady csodálatos soraira, mert a harmincas évek úri-polgári társadalmánál süket fülekre talált. Hiszen akkor a szegény embereket csak harmadrendű polgárnak tartották, s hogy a nyomorukat ne lássák, még a szemüket is behunyták. Nem csoda hát, hogy a parasztszármazású költők és írók jelentkezését az irodalmi életben a legnagyobb ellenszennel, gúnyos megjegyzésekkel fogadták.

Voltak olyanok is, akik a felháborodásukat nyíltan is hangoztatták. Ezt nem csak a parasztságot lenéző, Márai Sándor félek tették, hanem olyanok is, akik évek múlva a népi írók barátainak tartották magukat. Édesapámat is rúgták, marták és gúnyolták.

Ebből nagy részt vállalt Szabó Lőrinc, Az Est Lapok koszorús költője is. Könnyen tehetett ezt a húsos fazék mellől, hiszen veje volt Mikes Lajosnak, Az Est Lapok mindenható urának. Szabó Lőrinc édesapámnak még az íráshoz való jogát is vitatva, a következőket mondta:

„Mi lesz a magyar irodalommal ha már néhány elemin átvergődött paraszt is írni merészel!”

Illyés Gyula a harmincas évek közepén még arra sem volt hajlandó, hogy egy irodalmi esten édesapámmal együtt szerepeljen. Ezt az irodalmi estet egy magyarérelműi, Vésztőn élő zsidó házaspár rendezte Békéscsabán. Édesapám már akkor tudta, hogy Illyés Gyula részéről semmit sem várhat. Néhány év múlva ugyan már egymás mellett álltak, de szoros kapcsolat közöttük sohasem alakult ki. Illyés mindig Párizst álmodta és London felé kacsingatott. Édesapám inkább az Alföldnek, főleg Békésnek és Biharnak sottogott örökké, ő álmaival keletre vágott. Édesapám a kelő nap világát szerette, míg Illyés Gyula a száötvenes villanyégőkét. Kettőjük között az is különbség volt, hogy Illyés az írói nagysága mellett érdekesember volt, akít a hatalom bizony nagyon jól megfizetett. Édesapám pedig makacs, egyenes szilajpásztor lévén, megalkuvásra soha senkivel, semmiért sem volt hajlandó. A magyar nép és a maga igaza mellett mindenkor kitartott. Kettőjük között meghatározó volt elsősorban az a különbség, hogy Illyés Lukács Györgyöt, a kommun közoktatási népbiztosát tanítómesterének tartotta, édesapám pedig Jézust, Petőfit és Tolsztojt.

A parasztszármazású költőket Németh László is gúnyosan, feltűnő rosszindulattal fogadta. Ez akkor derült ki, amikor Kecskeméten kíváncsiak voltak a nincstelenek küldötteire, s ezért Szabó Pált, Sértő Kálmánt és édesapámat meghívták, hogy tartsanak előadást. Édesapám válaszelevelében azt találta írni, hogy ő bizony kíváncsi arra, hogy miként nézi majd Kecskemét, ha három ilyen paraszti istenállat együtt lesz. Ezt a levelet valaki megmutatta Németh Lászlónak, aki nosza, kapott az alkalmon és a Magyarország című újságban *Sznobok és parasztlak* címmel írt egy cikket, amiben azt hangoztatta, hogy a parasztlángész azt írja magáról és társáról, hogy ők istenállatok, s ezt a fogalmat ő el is fogadja, mert az helyénvaló. A végén azzal fejezte be a cikket, hogy azok a parasztlak, akik tintához és papírhoz mertek nyúlni a sznoboknál is rosszabbak.

Németh László cikkéről édesapám az önéletrajzi regényében is megemlékezett és a következőket írta: „...név szerint nem említett ott Németh engem, mert annyi elismerést is sokallott még akkor tőlem. Úgy írta csak, hogy „parasztlángész” Ebbe a megnevezésbe sűrítette össze lemosolygását. Nyilvánvaló, hogy rossz volt a szándéka Németh Lászlónak, én azért megértem őt. Olyan világban és olyan felfogásban nevelkedett, ahol azt vélték és vélik ma is, hogy az irodalom csak akkor irodalom, ha csak üvegbúra alatt megyen végbe a növekedése. Ő akkor még úgy tekintett engem, mintha a föld hirtelen kivetett volna magából valami nagyon rozsdás patkót, s valaki arra rámondta volna, hogy nézzed Laci ez egy régi vasfurulya új lyukakkal. Azonban ő már nagyon sokat változott. Lassanként csakugyan elhiszi, ha az Isten akarja, a rozsdás patkóból is támadhat furulya.” Pár hónappal később Féja Géának válaszolva Németh László ismét, most a Válaszban tett közé egy gúnyolódó írást. A himnuszokról írt, és írásában lenézően Sinka Istvánt csak mint „szerzőnket” említette. Valami rossz ócska kazánhoz hasonlította, amiből minden pillanatban, minden oldalról kifú a gőz. Majd így folytatta: verseiben a szavakat inkább a szusz és a szándék tartja össze. Féja Géa szerint Sinka István költészetéből a népzeneből, népköltészetből ismert ősi parasztkultúra szól.

Németh László akkori véleménye szerint: „Sinka István verseinek semmi közük az ősi népkultúrához; himnuszaí az utóbbi évtized szabadversirodalmának jellegzetes termékei, a földműves magyart Pesten költött formulákon át látja, ha a parasztságból származik is, nem a felfedezője a parasztságnak.”

Voltak szép számmal olyan írók is, akiket igenis bántotta, hogy a népből jött hírhozókat vállonveregetik, egyesek kigúnyolják és közönybe fullasztják. Így többek között Gulyás Pál is közéjük tartozott, aki édesapámhoz írt levelében elsősorban Németh Lászlót mentegette. Azt írta, hogy kritikái mellett is Németh László édesapám iránt jó szívvel van és a megjelent verseit figyelemmel kíséri.

Válaszlevelében édesapám Gulyásnak a következőket írta: „Ha verseimnek nincs köze a népkultúrához, akkor bizony Kodály is mehet zenéjével a fenébe. Úgy látszik, hogy ő csak libavirágos mezőn mezőtláb futkosó parasztot akar szeretni és ismerni. Pedig téved! Ha ismerné a parasztság titokzatos és hatalmas erejét, akkor másképp beszélne. Hiába! Az ember csak akkor válik igazán emberré és valóvá, amikor minden korlátot túl bír nézni, s a lelke mélységeket söpör.”

Még Németh Lászlónak ugyanannyit kell tanulnia, mint amennyit nekem kíván. Majd amikor százszor lehull oda a földre én már rég lehullottam, és amikor feljön ebből a mélyvilágból, csak akkor lehetnek igazán tiszták szeme tükrei, mivel még nem egész tisztán látja a sorsokat, az embereket és írásokat. Én azonban az maradok vele szemben mint eddig is voltam, embert és írókat szeretem és nagyon sokra becsülöm.

Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Németh László és mások is igazából akkor döbbsen meg, amikor Móricz Zsigmond véleményét megismerték. Ő, aki az irodalmat soha nem az egyes írók, vagy írócsoportok kiváltságának, hanem a nemzet, a nép vagyonának tartotta Sinka István költészetéről és kötetéről, a Vádról és a következőket írta: „Ebben a könyvben a Pásztorének ciklusa a legmagasabb, amit Sinka eddig hozott, s a legegységesebb is. Ez a Pásztorének lírai önéletrajza. Mindenestre olyan életnek a rajza, melyet csak Sinka István hozott magával a pusztáról. Ennyire őszintén, ennyire diadallal még senki sem mondta ki, hogy indult el s érkezett a túlsó partra. Így még nem dalolt az esti szélben senki angyalfaragta furulyán. (...) Nem idézhetem az egész hetvenhét oldalas verset. Pedig ugyanígy idézhetném, mint költői remeket, amire pillanatonként azt kiáltjuk: szép.”

Németh László aki kigúnyolta, elmarasztalta édesapám költészetét, rövidesen nyíltan beismerte egykori igazságtalanságát, sőt az író világ igaztalanságát is. Emberi és írói módon igyekezett elégtételt adni, ezeket írta édesapámról: „Itt él köztünk, de Pesttől nem kapott semmit, csak műveit itt-ott el-elszennyező haragot, sérelmet. (...) Ady óta nem volt költőnk, akiben ilyen mély távoli dallamok jártak vissza. Olvassák el az életrajzát, a Fekete bojtár vallomását, csupa dallam az is. Rajta tanulhatjuk meg újra: milyen a lélek, amely csak balladában tud földélni. Ő nem kerekíti ki az emléket, belőle fölszakad. Ha azt, ami a hálójában van ki is bírja húzni: kortársai között nem volna nagyobb költő nála. Arra, hogy egy lelkes olvasótömeg mennyivel jobban megéri a költőt, mint az íróvilág: így is megdöbbenő példa.”

Veres Péter több tanulmányában is hangoztatta: „Sinka nagy költő. Népi klasszikus. Nem volt még itt a magyar földön senki az aluljöttök között, aki tisztább és eredetibb hangon szólalt volna meg, mint ő.” Számára a vers nem téma volt, a költészet nem is foglalkozás, hanem kifejezésre és formába törő élmény. Ez a költészet nem csupán a pásztor élet tárgyi rajza, nem is csak az alulsó magyarok élete, mert hiszen azt mások megírták, hanem annak az életnek, s az élet lelki atmoszférájának művészileg eddig egyedülálló és érvényes megjelenítése Sinka erős egyéniség, nem szerepet játszik, hanem önmagát adja. Versei meg azt bizonyítják, hogy önmagát meg a szegény magyar népet. Ennyi elég. Költőtől nem követelhet a népe többet. De kevesebbet sem! Ez a mérték!

Veres Péter édesapámról írt egyik tanulmányát így fejezte be: „Abban a nem túlnagy névsorban, amely a magyar irodalomban Janus Pannonius-szal kezdődik, Balassi Bálinttal folytatódik s amelyben már keveset számít, hogy ki volt a gróf, a nemesúr s ki a paraszt, vagy ki a polgár, ki a munkás, ott lesz Sinka István is, amíg magyarok élnek a földön. A viták elmúlnak, de a költészet megmarad.”

Még sokáig sorolhatnám a kortárs írók, a későbbi írónemzedék és irodalmárok véleményét, ettől azonban most eltekintek.

Egy irodalomtörténész nevét azért mégis csak megemlítem. Ő pedig Czine Mihály, aki kedves jó barátom volt. Az édesapámról alkotott véleményeket szinte összegezve írta:

„Sinka Istvánt költészete körül máig ütköznek a vélemények, vallják egyedülvalóan eredetinek, irodalmi érdekességnek, sőt a magyar irodalom vadhajtságának is. Azonban vitathatatlan, hogy Sinka István költőként egy világot fedezett fel, amelyről eddig az irodalom nem beszélt, olyan eredeti, minden mástól különböző hangon szólt, amely a legnagyobb irodalmakban is ritkaság.”

Amit egyesek romantikusnak és misztikusnak tartottak költészetében, voltaképpen az volt az ő nagy többlete; kis embereire és mindennapi életükre a művészi emlékezés és forró együttérzés szépség fátyolát tudta borítani. Úgy szólt, olyan természetesen, ahogy a virágok nyílnak, ahogy a madarak énekelnek. Mély, ősi, kristálytisza dallamok fakadtak fel belőle, az ősi magyar fohászok és balladák, a virágénekek huszadik századi folytatásai. Aki minden szellemi fertőzést kikapcsolva, egy csendes szobában csak két órát tölt el Sinka István bármelyik könyvével, az Bartóki élményben részesül, tiszta forrásból iszik. Verseskötettel ritkán esik meg, hogy nem lehet letenni. Sinka Istvánnak minden könyve ilyen. A klasszikus műköltészet színvonalán – úgy bugyog, szökell és árad az ének, mint havas telek elmúltával – valaha a Bükkben a Vöröskő-forrás kristálytisza vize.

A II. világháború után édesapám meleg hangon köszöntötte az eljöttnek vélt szabadságot. Az események súlya alatt azonban kétségek gyötörték, hátha mégsem a szabadság és a demokrácia lesz a magyarság sorsa, hanem egy újabb diktatúra. Hogy aggodalmának alapos oka volt, arra választ adtak az 1945 utáni évek. A háború még véget sem ért, de az ördöggel cimborálók már támadásba lendültek. Bűnösnek kiáltottak ki mindenkit, aki valaha is magyar szívvel és ésszel, magyar akarattal mert cselekedni. A népi írók többségét becsmérelték, közülük többeket végleg el is hallgattattak.

Az írók közül aki a kritika tollával valaha is rájuk mert lőni, annak bizony Magyarországon az íráshoz nem jutott többé papiros.

A visszazálingózó tizedrangú tollnokok Németh Lászlót, Féja Gézát, Kodolányi Jánost és édesapámat is elkezdtek pocskondiázni, ellenük igaztalan vádakot hoztak fel. Édesapámat kikiáltották fasisztának, nacionalistának, nép- és zsidóellenesnek meg az Isten tudja, hogy még minek. Amikor pedig ezeket a vádakot nem volt hajlandó nyilvánosan elismerni, véglegessé vált, hogy az irodalomból kizárják. Könyveit tiltó listára tették, zúzdába vitték, nevét és munkásságát a tankönyvekből törölték, valósággal élve eltemették.

Egyébként édesapám elhallgattatását Bóka László, Gergely Sándor, Haraszi Sándor, Márkus László, Zsolt Béla, Gábor Andor, Aczél Tamás, majd minden idők legnagyobb kultúrgengsztere, Aczél György is szorgalmazta. A Szovjetunióból visszatért Gábor Andor úgy kezdte el a gyalázkodását, hogy addig édesapámnak még egyetlen sorát sem olvasta el. Édesapám sokkal keményebb, makacsabb ember volt, annál, hogy igaztalan vádak alapján meghunyászkodjon és bocsánatot kérjen, mint tette azt néhány író társa.

Egyszer egyik beszélgetésünk során azt mondta nekem: „Tudod fiam, soha el nem követett bűnökért bocsánatot kérni az ám az igazi megalázkodás.”

Az irodalomból való kirekesztésének a végső lökést Aczél Tamás, a Sztálin-díj akkori várományosa a Társadalmi Szemlében írt cikkével adta meg. Aczél édesapám egyik versére hivatkozva a következőket írta:

„Sinka István szemérmetlen nyíltsággal, a népdalok hangján igyekszik megfékezni a magyar népi demokrácia, a dolgozó magyar nép építő lendületét. Állítólag a tengericsőszöktől tanulja bölcsességét. Valószínűbb azonban, hogy a demokrácia görcsös tagadása hozza benne létre ezt a magatartást. Sinka versében a következőket mondja:

Azóta tudom, hogy / égi és földi vétség / nem rendül hogyha / kiált a szegénység. / Tőlük tudom azt is: / türelemben élni / olyan boldogság, hogy / nem lehet lemérni. / És még azt is tudom / a világ ezüstje / nem ér annyit mint / egy boldog pipa füstje.

Sinka versében türelmet prédikál a magyar népnek, igyekszik elszigetelni a mozgó építő élettől. Nem vitás, hogy az ilyen, azt kell mondanunk nyílt ellenforradalmi magatartásnak el kell tűnnie magyar irodalomból, mielőtt veszélyesebbé nem válik.” És a kommunista társutasságot is elutasító költőt, amint már azt említettem az irodalomból teljesen kizárták. Évekig tilos volt nevének még az említése is.

1954-ben, Nagy Imre miniszterelnökségének idején a publikálási lehetőséget ugyan felajánlották neki, ő azonban a parasztság és a saját sérelmeire hivatkozva a felajánlott lehetőséget visszautasította.

Édesapám kezéből az írószerszámot kivenni sohasem tudták. Ameddig élt, ameddig a kezét mozdítani tudta, állandóan alkotott, mindig írt.

Az ellene felhozott vádakról szólva, mindig felmerül bennem, hogyan is lehetett őt fasisztának tekinteni, őt, aki a nyilasok küldötte, Kiss Ferenc színművész által közvetített nyilas közeledést visszautasította. Vagy az volt talán a bűne, hogy a nyilas uralom idején lemerte írni:

„Nem értek egyet a [nyilas] párttal, annak zöld jegyeivel, szemléletével, vezetőit nem tartom alkalmasnak arra, hogy a száz bajú magyar problémát megoldhatnák, szel-
leme nem a magyar ösztönökből táplálkozik, népi szólamai műrostosak, főleg rémít az idegensége. A Hűség Házát a néptől távolinak érzem. Nincs otthona benne a magyar sorsnak.”

Kétlem, hogy a múltban és a jelenleg is vádaskodók közül abban az időben csak egy is lemerte volna ezt írni. Kérdem én, fasiszta az aki az 1943-as szárszói találkozón az antifasiszta izzás nagylélegzetű élesztője volt. Az, aki a *Német áfium*, a *Riadj megmentő rianás* és a többi hasonló tartalmú verseket és cikkeket írta? Ám az is lehet, hogy a Sinka Istvánra szórt hazug jelzőket már 1945 után is részben a magyar nép elleni tudatos szurkálódásnak lehet tekinteni.

A nyilasokról, a Hűség Házáról említett Sinka-írás a nemzetiszocialisták és szimpatizánsai körében élénk zsvajgást keltett. Többek között A Nép című nyilas lapban, az 1943. június 17-i számban ifjú Illés László, édesapám harmadikutas, nyilasellenes világlátásán háborgott. Gellért Vilmos szerkesztő és költőcske a Virradat című nyilas újságban azt írta, hogy „Sinka vagy félrevezetve, vagy tudat nélkül, de első vonalba küldött felderítője annak a világnak, amely a legszívósabb ellensége a nemzetiszocializmusnak. A baloldalon dobot vernek, szaxafont fújnak és erre a lipótvárosi zenére bánatos bihari balladát táncol Sinka István.” Nos két év után ezek a zenészek Sinka Istvánt antiszemitanak, nácinak kiáltották ki.

Hát hogy is van ez? Kérdezem. A nyilasoknak kommunista, az idegenlelkületűeknek meg fasiszta és antiszemita? Az említett dallamra ugyan édesapám sohasem lejtett táncot, de a német pénzen náci, majd a szovjet fegyverek védelme alatt bolsevik mintára szerveződő pártoktól valóban idegenkedett.

A hazugságokkal, rosszindulatú félremagyarázásokkal, irodalomtörténeti hamisításokkal szemben leszögezem, hogy édesapám mindig is a nemzeti megmaradásnak volt a híve. Verseiben is a Kárpát-medence népeinek a testvériségét hirdette és az összefogásukat sürgette. Édesapámat népellenességgel vádolni pedig egy olyan bornírt, azaz szűk látókörű ostoba vád, amire az embernek már szava sincsen.

Zsidóellenessége pedig főleg annyi volt, hogy a puszták mélyének megdöbbenő regényében, a *Fekete bojtár vallomásaiban* a kizsákmányolók, a népnomorítók között származásra, vallásra nézve nem tett különbséget. Merte megírni, hogy abban a pusztai mélységben ahol élt, bizony a német, osztrák, sváb, szerb, román és magyar elnyomók,

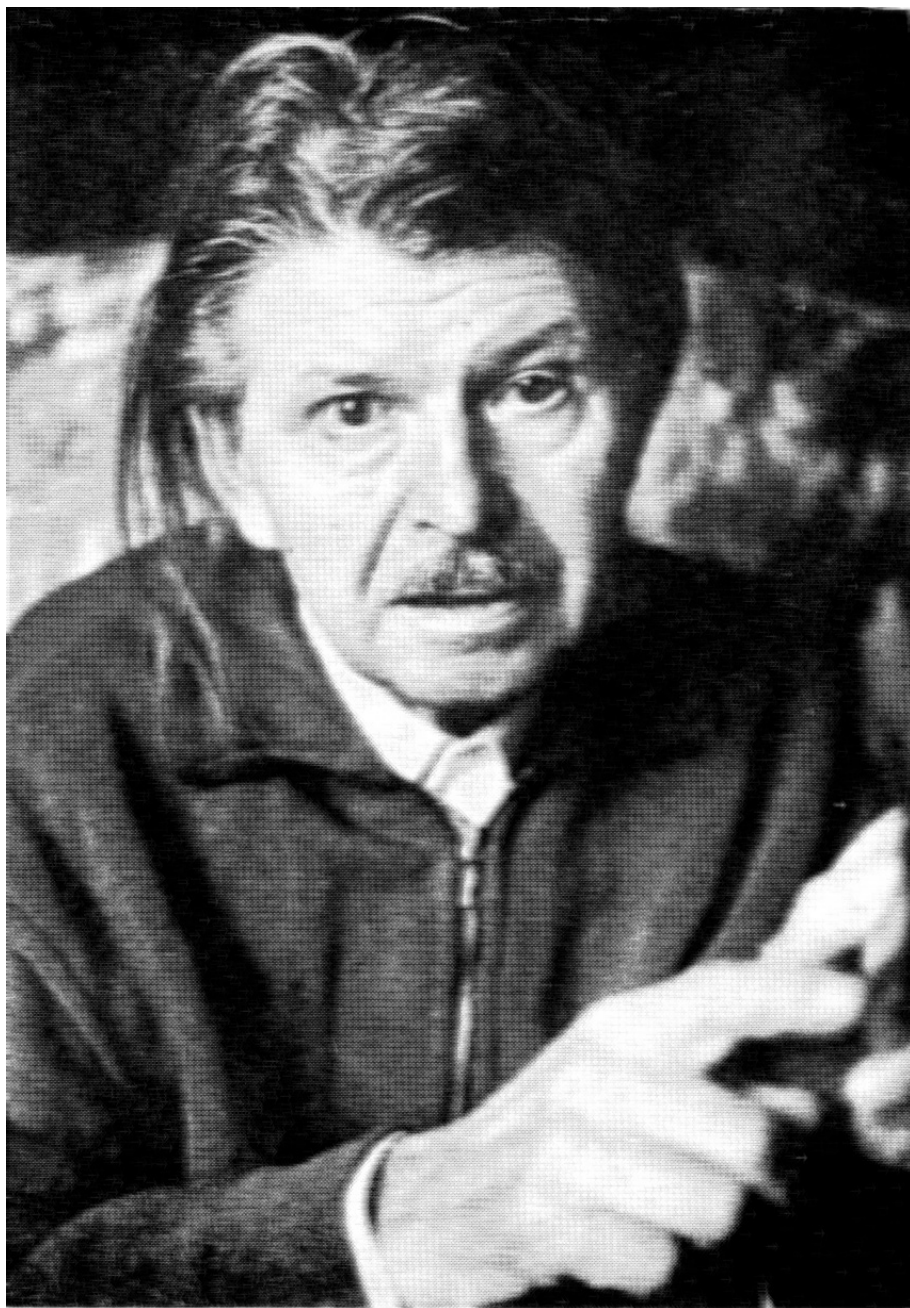
népnymorítók között sok zsidóbirtokos és nagybérló is volt. Az ispánok és a többi kutyautó is az volt. Csak az éhbérért, embertelen munkát végzők többsége volt magyar.

Ám vigyázzunk, ki mondja Adyt zsidóellenesnek ezért a három soráért:

*„Gőgös gazdag grófra s gazdagult zsidóra
Haragszunk és vagyunk egyazon haraggal,
Tán ki sem mondható gyilkos indulattal.”*

A valóság megírása, az igazság kimondása tehát nem Ady és nem Sinka István hibája, legkevésbé bűne volt, hanem a bűn kivétel nélkül azoké, akik olyanok voltak amilyeneknek, ők az életük során tapasztalták.

Sinka István az írók közül elsőként üdvözölte és lelkesítette a zsnokságot magáról lerázó magyar népet. A forradalmi sajtóban később megjelent verseivel pedig hitet tett a nemzeti felkelés mellett. Majd 1956 novemberének elején bevásztották a Magyar Írók

Szövetsége megújult elnökségébe, pár nappal korábban pedig a Petőfi Párt (volt Nemzeti Parasztpárt) eszmei irányító testületébe.

Édesapám szerint a nemzeti felkelés leverése után és a „konszolidációt”, a börtönajtóknak megnyílását követően a kommunista politikai hatalom részéről Kádár János, Aczél György, az irodalmi élet szereplői közül Németh László, Déry Tibor, Illyés Gyula és Veres Péter között egy olyan kompromisszum jött létre, amely sok nemzeti szellemű író, köztük édesapámat is kiszolgáltatottá tette. Arról már nem is szólva, hogy emiatt sok értékes írás meg sem jelenhetett. Édesapám ezt a kompromisszumot helytelenítette, a nevezett írók történelmi hibájának tartotta. A *Szigetek könyve* eposznak utolsó énekét abban az időben írta át, amely elején szemrehányást tesz a behódolt íróársaknak.

Húsz évi kényszerhallgatás és különböző zaklatások után, csak az 1969-ben bekövetkezett halála előtt öt évvel jelenhetett meg újra verseskötete. Akkor is a keresetnél jóval kevesebb, mindössze 1500 példányszámban. Büntetése, amit kettős bűnéért, magyar és parasztszármazásáért kapott, sorsverésnek is letaglózó volt. A kommunistákkal társutasságot vállaló egykori népi írók többségétől elszigetelődve, 72 éves korában, hosszú és gyötrelmes betegségben 1969. június 14-én halt meg.

Röviden, bár eléggé időigényes téma, arról is említést teszek, hogy a magyar irodalom, azon belül is a költészet, századokon át a magyar nemzet lelkiismerete tudott lenni. A magyar föld olyan költőket és írókat adott, akik műveik révén az élet, az igazság és a magyar nemzet életető elemei tudtak lenni.

Napjainkban azonban – tisztelet a kevés kivételnek – ezt nem nagyon lehet tapasztalni.

Sinka István költészetét ismételt elhallgatása ellenére még mindig sokan ismerik. Azok az emberek, akik a költészetét tisztelik és meg is értik, méltán hitték és várták, hogy 1990 után az irodalomtörténészek majd egyetértésben áttekintik azt, és a magyar irodalomban a megillető helyére sorolják. Ez azonban mintha nem történt volna meg, jóllehet édesapám 1990-ben Kossuth-díjat kapott. Az újabb kritikai és irodalomelméleti irányzatok már elavultnak tartják Sinka István költészetével együtt a Nagy Lászlóét, sőt már Aranyét és Petőfiét is. Természetesen a követőkkel együtt. Ez a posztmodern és a magát polgárinak tituláló irodalom másfajta ízlés és értékvilágot közvetít és helyez előtérbe.

Az előzőekben említett írók mellőzését sugallják bizonyos csoportok valótlan, hazug állításai alapján szerkesztett és még jelenleg is érvényben lévő irodalomtörténeti lexikonok is. Pedig hát Sinka Istvánról szólva a XX. század magyar költői közül ő az egyetlen, aki az alulsó Magyarország nincstelenjeinek sorsáról a személyes átélés kínkeserve alapján számol be. Mindenki más csak közlések, megfigyelések alapján tud közvetíteni és beszámolni, de ő azt adja, amit átélt. Az utóbbi években a Sinka Istvánról szóló írásokban a fasisztázást már kevésbé használták, helyette a költő paraszt származása és kevés iskolázottsága miatt szinte lenézően csak vadóc őstehetségnek titulálják még napjainkban is. Műveiben homályt, romantikát és miszticizmust vélnek felfedezni.

Ezek az írógató tollnokok nem tudják, vagy nem is akarják tudni, hogy csak az lehet az igazi írói realitás, amelyben a képzelet és valóság, ember és világ sajátos teremtő kölcsönhatásban van együtt, amelyben nem csak a dolgokat látjuk, hanem a dolgok lelkét, hangulatát is érzékeljük. Nos Sinka István költészetének ez a legfőbb sajátossága.

A romantikáról szóló vádat nem lehet komolyan venni, s csak jobb híján éri Sinka István világát, amely az egyoldalú racionalista műveltségű civilizált ember számára furcsa, szokatlan, idegen, altruista gondolkodásból és a nyomor naturalista irodalmából, sőt a nyomor szociológiájából azt szívta fel, hogy odalent az alulsó Magyarország vegetatív szintjén a lélek elsorvad. Kiben – kiben, igen, de nem mindenkiben. Mert még most is akadnak olyan alkotók, akikben nem sorvad el, hanem lázad is, igazságért kiált és szépen kiált.

Ha valaki romantikus, az legtöbbször azt jelenti, hogy nincs benne egyensúlyban az élmény és a képzelet. Már pedig, ha a képzelet valóságos élmények nélkül alkot, úgy mesterségesen állít elő személyeket. Sinka István művei azonban elsősorban személyes élményekre alapulnak. Hősei a szó szokásos értelmében nem hősök, hanem béresek, juhászok, napszámosok, ezek asszonyai és gyermekei és semmi különös nincs bennük. Nem tárgyak és nem témák, hanem emberek a versben is, mint a valóságban.

Igen ám, de ezekre a közönséges emberekre és eseményekre a művészi emlékezés, a forró együttérzés szépségfátyla borul a sajátos sinkai zengésű sorokban. Ezt érzik a racionalista kritikusok romantikusnak és miszticizmusnak.

Egyetértek azokkal a véleményekkel, hogy ezeknek a nézetüket gyakran váltogató hangadó kritikusoknál magával a miszticizmus fogalmával van baj.

Igaz az az állítás, amely szerint „Misztikum nincs, csak a kívülről nézők számára, mert belülről minden reális, még a vademberek sámánisztikus szertartásai is azok, amíg hisznek bennük. Csak kívülről, vagy a késő távolból, idegen észjárás, idegen vérmérséklet és másforma ízlésvilág tűnik fel némely jelenség misztikusnak. Itt a baj Sinka István körül. Akik őt nagyon távolról és messze kívülről, vagy magas felülről nézik, misztikus homályt látnak terjengeni a nagyon is reális Sinka-versek fölött. De ez nem a költő hibája, hanem az övék. (...) Sinka István alakjai nem a szellem lombikjában főttek, hanem a magyar valóságban, a bihari pusztákon.” (Veres Péter)

Visszatérve a Sinka Istvánra szórt vádakra megemlítem, hogy néhány, a magyarságot fitogtató tollnok elmarasztalja, bírálja Sinka István politikai magatartását, mondván, hogy a múltban írásai és versei szélsőséges irányzatot képviselő újságokban és folyóiratokban is megjelentek. Ezek a tollnokok minden mérlegelés, a költő életútjának és helyzetének, az adott kor ismerete és átgondolása nélkül, ezt tévesen, esetenként rosszindulatból is Sinka István politikai magatartásának tekintik. Ezek alaptalan vádaskodások.

Ugyanis egy író, vagy költő politikai állásfoglalását írásainak, verseinek tárgya és tartalma adja, nem pedig az, hogy először hol és milyen körülmények között jelent meg. Édesapám versei között pedig még véletlenül sem lehet olyat találni, amelyik ne a magyar szegényparasztsághoz való hűség jegyében fogant volna meg. Ezt még a legkritikusabb, tárgyilagos szemlélőnek is látnia kellene.

Édesapámnak juhász korában legtöbbször az uradalmak nagybérelőivel gyűlt meg a baja. A háború után ebből a szembeállásból honosult rá az antiszemitizmus vádja. Sértő Kálmánnal és Erdélyi Józseffel emlegették és emlegetik még most is a nevét, holott ő sohasem húzott a szélsőjobb oldalhoz, sőt ahogy már említettem, írásaiban támadta is azt.

Nézeteit, állásfoglalását legvilágosabban az 1943-ban a *Két kő között* címmel megjelent cikkében fejtette ki. Ebben elhatárolta magát a nyilasoktól, de leszögezte fönntartásait a szélsőbaloldallal szemben is.

„Nekem nem kell se a nyugati, se a keleti szocializmus, mert mind a kettő odavaló ahol termett. Az általános emberséges részét megszívlelem, de a más fajtákra szabott túlzásait nem veszi be a gyomrom egyiknél se. Legelőször is: ember vagyok, egy a magyar milliók közül. (...) Költő vagyok, nem politikus. Nem tartozok egyetlen politikai párthoz sem. Olyan párt, amelyiknek én tiszta lélekkel tagja lehetnék, nincs. Én a magyar világszemléletű és ösztönű népi magyar szocializmus híve vagyok, ami itt teremhet csak ezen a földön a magyar gondolkodásból és sorsból gyökerezve. Ennek a magyar politikai fogalomnak ez idő szerint még pártja nincs, tömegei, lapjai nincsenek, párthelyisége a közelgő történelmi pillanatban kell hogy megnyíljon, a cselekvésben, az igazságos népi jogok jegyében, a magyar nép javára és minden magyar munka és alkotás felszabadítására.”

Ez a cikk egy harmadikutas folyóiratban, a Magyar Életben jelent meg. A háború után *Kis cikk a szocializmusról* címmel édesapám e felfogását ismét kifejtette:

„Igen, nekem olyan szocializmus kell, ami nem szorít és nem is lötyög, amiben jól érzem magam és szabadnak érzem magam, s amiben megmelengethetem az én emberi vágyaimat, s reménységeimet, és a születésemből eredő magyar voltomat.”

Ez a cikk egy demokratikus újságban, a Független Ifjúságban jelent meg, amiért is két másik demokratikusnak mondott lapban édesapámat durván megtámadták.

Mit is felelhetnék ezekre a vádaskodásokra? Talán édesapám hozzám intézett okításából idézek néhány gondolatot.

A háború után a Nemzeti Parasztpárt ifjúsági szervezetének voltam az egyik titkára, amikor a Rajk-per idején egy nyilvánosság előtt megfogalmazott őszinte mondatom miatt a zöldsapkások meghívtak vendégségbe. Körülményes kiszabadulásom után a kirohánásaim csillapítására édesapám a következőket mondta:

„Vésd fiam jól az eszedbe, hogy mi magyarok egyetlen nációnak sem vagyunk az ellenségei. Ennek a nemzetnek mindenki tagja lehetett, aki tiszta szívvel, igazából hozzáink akart tartozni. Aki hajlandó volt az ország boldogulásáért is munkálkodni. Az ilyen embert mindig elfogadta, elfogadja ma is a magyar nép. Gyakorolhatja hitét, anyanyelvét, ápolhatja, gazdagíthatja népe kultúráját és hagyományait is.” Majd így folytatta: „Mi magyarok természetesnek vettük mindig, hogy olyanok is élnek közöttünk, akik füleinek kedvesebb a Jordán vagy a Rajna folyó csobogása, mint mondjuk a Dunáé, Tiszáé vagy a Körösöké. Ez nem baj. De itt élnek, esetleg itt is születtek és a magyar föld áldásait eszik és isszák, ne gyalázzák hát országunkat és népiünket, ellene ellenségesen ne viselkedjenek, hanem amikor szükség van rá, hallják és értsék is meg a magyar vizek zúgását is és segítsék országunk boldogulását.”

Édesapám szavait jól az eszembe véstem és bizony most 88 éves koromban gyakran eszembe is jutnak.

Édesapám már a hetvenedik évében járt, amikor egy újságíró véleményét kérte a zsidóságról. S kételkedhetik-e valaki az őszinteségében, mert ha valamit nem tudott, hát hazudni sohasem tudott. Az újságíró kérdésére a következőket válaszolta: „Megrázónak és fenségesnek érzem a bibliai zsidóság történetét s erről néhány verset írtam.” A magyar egyházak, az Isten-féltő magyar emberek leveszik előttük a kalapjukat. De nem a Jézust kereszthalálra küldő Kajafás és Annás előtt, és nem a mai, velük rokonlelkűletűek előtt.

Édesapám ha tévedett vagy hibázott is, de a műveit sohasem tagadta meg. Nem bocsátott meg és nem kért bocsánatot, mint Erdélyi József és más irodalmi nagyságok. Ennél sokkal többet tett! Öregkori költészete újra kiteljesedett egy varázslatos fényben újra költött zsidó pásztor-poézisben. Aki olvasta a biblikus verseit (*Mózes víz után kesereg; Lót és leányai; Ézsau éjszakája* és a többi), az felismerheti, hogy ő a maga portája elől elsöpörte a port, mégpedig a szépség teremtésének költői módján. Jó lenne már, ha a maguk portája elől mások is igyekeznének a szemetet eltakarítani.

LÉKA GÉZA

Az én Sinkám

Sokáig azt hittem, hogy az idő előrehaladtával éppen fordítva lesz majd, de tévedtem: ma már csak alig néhány lírai márkanév él és uralkodik a közvetlen környezetemben, amelyek, ha itt-ott megemlégtetnek vagy leírattatnak, még mindig képesek a legjobb énem azonnali és teljes körű mozgósítására. Természetesen nem a mindenki által elismert nagy klasszikusokra, az egyetemesség világméretű óriásaira gondolok, akikkel nem különösebben megerőltető az egyoldalú kapcsolattartás, hanem sokkal inkább azokra, akik akarva és akaratlan, ám tértől és időtől egyáltalán nem függetlenül, olyan magával ragadó erővel lépnek be egy-egy ifjú életébe, személyiségfejlődésének folyamatába, hogy hatásukat nem ritkán egész életpályájukra is kiterjesztik. Azokra a kevesekre gondolok, akik életműveikkel éppúgy vadásznak a tizenévesek grabancaira, hogy megrázhassák őket, mint Krisztus a vargát, miként a már valóban önazonos, közösségi vonzalmaikat mindenkor büszkén vállaló *örzökre*, hogy méltóságukban megerősíthessék magukat.

E vonatkozásban rám kétségtelenül Sinka István volt a legnagyobb hatással.

Ezzel persze nem mondok semmi újat, akik ismernek, mind tudják rólam, meg aztán szóltam én erről nagyobb nyilvánosság előtt is, ám be kell valljam, egy valamit eddig sosem tudtam elkerülni: minden megszólalásom után maradt bennem néhány döntő fontosságú részlet, amelyről – nyilván a leküzdhetetlen nagyot markolás következtében – már nem volt érkezésem szót ejteni. Azt azért nem állítanám, hogy nélkülük öncélú és üres tetszelgésnek tűnhetett föl minden, de azt igen, hogy majdnem teljes egészében hiányzott belőlük a szerves egymásra épülés, az ösztönvilággal búvópatak módján keveredő pedagógiai célzat, nem különben a talán egyetlen, de mindenképpen a leghatásosabb nevelési tényező, a szárnyakat adó személyes példa fölmutatása. Egyszóval az út, amely engem Sinka Istvánhoz elvezetett. Elérkezett hát az idő, hogy megkerülhetetlen stációt egyfajta családörténeti kronológiába illesztve próbáljam meg összefoglalni.

Az „ősmotívumhoz” egészen az 1940-es évek elejéig, s a gömöri Bánrévére kell visszamenni. Ez idő tájt és ott, a Sajó völgyében köt életre szóló barátságot apám, és a Losoncra nemrég áttelepült, nála hét évvel idősebb Szeberényi Gabi, a később Lehel néven országosan is ismertté vált háromszoros József Attila-díjas író. Polgári származása, neveltetése, csillogó műveltsége révén cserkészvezetőként ő tépdesi föl apám körül az egészségtelenül leszűkült horizontot, ő beszél neki először Sinkáról, a népi mozgalomról, az országos gondokról és feladatokról. S amikor Gabi a bánrévei községhez tartozó két évet követően, 1946-tól a Miskolci Szabad Szó munkatársa lesz, már mi sem természetesebb, mint hogy éppen apám követi őt a Nemzeti Paraszt Párt putnoki járásának titkári posztján, akiről szintén nem mondhatni, hogy parasztivadék lenne, lévén, hogy iparos családban nő föl, hiszen apja egy ideig még cipésmesterként is a maga ura a faluban. Esztendőre rá azonban még nagyobbat fordul vele a világ, nyáron részt vesz az alig két év alatt az ország szabadművelődési központjává emelkedő Balatoni Népfőiskolán, Siófokon. A több mint egy héten át tartó, komoly tantárgyszerkezetbe ágyazott együttlét alatt leginkább a magyar színpadi néptánc atyjától, a táncmozdulatokon túl Sinka-rajongását is átadni képes Molnár Istvántól kap életre szóló útmutatást, olyan, később jeles táncfolkloristákká lett hallgatóság társaságában, mint Falvay Károly, Martin György, a Pesovár testvérek, Ferenc és Ernő, vagy éppen Vásárhelyi László. Ősszel már a vasgyár néptáncegyüttesében találni Ózdon, s míg tart a lendület, sokadszorra is átrágmagát az otthoni Sinka-készleten (*Vád; Harmincnyolc vadalma; Hontalanok útján;*

SINKA ISTVÁN

HARMINCNYOLC
VADALMA

Sor meretével ajánlom ezeket
a vadalmátat egy olyan magyar fiú-
nak, ki igen messziről jött el a
Duna mellé, hogy ismerkedjen tőlem,
ízzel és magyar románsággal,
Szekesváradon, 1948, Jan. 31-én
G. Léka Géza, és Sinka István
vagyok... és a kiadó:
BUDAPEST Püski Kiadó
MAGYAR ÉLETKIADÁSA
Pop. 484. sz. 12.

Törszobán, 948, Juli. 16
Kedves Géza öcsém!
Valóban tisztelem emlékeztet rólad, ahogy Szekesváradon éjjel egy-
szer oda jöttél hozzám, s mondtad, hogy te vagy, s hogy honnan
s miért jöttél. Emlétkemben úgy maradtál meg, mint egy csis-
mas, bajnos, fekete ruhás fiú. Ugye, jól emlékszel?... A leve-
led megkaptam, s kíváncsi vagyok, hogy milyen volt a leve-
led tartalma, s a címe, amit az akkori cenzúra kihagyott
pótlóban. Ha azóta más baj is van. Még pedig az, hogy a
nyomtatásban nem tudtál megjelenni. Mindegyik meg is magyarázom,
hogy miért, csak vedd elő a "Vadalmak és lapok" a 137. al-
dalra. Azon az oldalon az utolsó sor így szól:
"Igy van... De mind máris: ugyan hova mennék?"
Mert pedig vedd elő, az a kéziratos, amit a levél-
ben mellékeltem küldött és olvasd utána. Ennek utolsó sora
így szól: "Egy kézművesnek se látna soha semmi titkát ilyen tépen".
Nézd ezt elválasztva, fordítsd a kétszer, s a nyomtatott olda-
lon, ami 138-on oldalszám alatt van, majd fölül egy vonal alatt,
ami így kezdődik: "En indultam a sörét utána? Na, ez a
folytatása az én általam küldött kéziratomnak. Amikor a kézil-
lő vonalra értem, az az utolsó sora hogy: "már bizonyos jelként
a jánost? Ennek a folytatása a 139. oldalra így kezdődik:
"Hé, áldozom! -- intél felém?.. s a többi végig jó."
Hát így vagyunk! Azt hiszem megérted. A másik kéz-
red, hogy egy fényképet is küldj, rajna nem tudom teljesí-
te ni, mert bizony nekem nincs időm. Hacsak még Püskinél
a kiadónál elő nem tudnál pár fényképet. Majd utána mé-
re, s ha lesz, vagy ha újat csinálnánk, külddör Neked
egyet.
Hogy és miért vagyunk ott Szekesváradon? Miért a ter-
ményes? Volt-e ott fa? Van-e művészetek? S ami a
legfontosabb van-e életmód? Jóllel lesz-e már az ide-
entendő, mint a tavalyi volt?
Sor meretével üdvözöllek és ölellek: Sinka István

Fekete bojtár vallomásai; Kadocsa merre vagy? Sőt, Gabi hathatós segítségével folyamatosan kémleri az országos sajtót a költőről szóló hírekért, s újabb és újabb versekért szimatolva. Egyikükben, talán éppen a már járatott Paraszt Újságban – az NPP lapjában, amelyet Szabó Pál szerkeszt – aztán olyasmire bukkan, ami azonnali elhatározásra készíti. Két hónappal a huszadik születésnapja előtt, 1948. január 31-én, szombaton hajnalban fölkerekedik, s a fél országot átszelve meg sem áll Szekesvárdig, ahol az újságban meghirdetett, Szabó Pállal közös irodalmi estet követően végre személyesen is megismerkedik Sinka Istvánnal.

A régen várt, s minden bizonnyal különleges energiákat is fölszabadító öröm, s a belőle fakadó bujtogató büszkeség ellenére se venne a lelkére, hogy tolokodónak tűnjék, ezért csak fél esztendő múltán, ám annál nagyobb várakozással szánja el magát a levélírára. Postafordultával jön is a válasz, amely ugyan sajnálatos módon a remélt Sinka-fotót nem tartalmazza, de így is határtalan örömmel tölti el. Az ominózus vers, a még 1938-ban született *De enyém ám a hősiesség* illetően való kiegészítése pedig minden bizonnyal egyfajta bizalmas irodalomtörténeti mozzanatként tűnhet föl a szemében, amelynek immár sem filológiai, sem morális értékét nem fitymálhatja senki.

1950-re Bánrévén és Ózdon is szinte elfogy körülötte a levegő, a megyeszékhelyet pedig már rég nem említheti előtte senki azok után, hogy a félbehagyott Miskolci Felső Kereskedelmiből egyedül a fekete bársony diáksapka marad meg keserű hírneműnek. Egyértelműen a fővárosba vágyik, hiszen gyönyörűen énekel és egyre figyelemre méltóbban táncol (ez utóbbi minőségben nevét már a legszűkebb országos lajstromba is bejegyzik), sőt, lélekben már el is kötelezte magát, de hogy egészen pontosan mi mellett, azt ekkor még nehezen tudná megmondani, egyelőre csak a napról-napra feszítőbb elvágódást érzi magában. Március 13-án a neves operaénekes és énektanár, Kerényi Miklós György levélben értesíti, hogy nem hiába fordult meg nála oly sokszor Budapesten, mert fölvette őt a Magyar Rádió énekes növendékei közé. Jelentkezzen be mielőbb, hogy be tudja osztani, ám szinte ezzel egy időben nevezik ki a MÁV Bánrévei Fűtőházának irodaellenőrévé. A helyzet meglehetősen világos és egyértelmű, ugyan miből tartaná fenn magát a fővárosban? 28-án aztán váratlanul és minden előzmény nélkül a következőket jegyzi föl a naplójába: „Ma küldtem a Fekete Bojtárnak 40 forintot. Szegény Fekete Bojtár! Hová lett a nyájad? Igaz, nem sok volt soha, de most még annyi sincs. Fekete felhő ült a mezőre és eltévedtek benne. Ki tudja, megkerülnek-e még?” A címzett se sokat késlekedik a válaszal.

Hogy valójában mi lett a 40 forint sorsa, arról már nincs tudomásom, bár sejteni vélem. Sokkal érdekesebb viszont, hogy ez az aprócska epizód szinte megágyaz egy néhány esztendővel későbbi, Sinka jelleméről, nyakasságáról, morális tartásáról árulkodó történetnek, amelyben már nem egy rajongó vasúti irodaellenőr, hanem a Kossuth-díjjal frissen kitüntetett Tamási Áron kanyarít ki egy minden bizonnyal jóval jelentősebb összeget a jövedelméből, hogy nélkülöző barátja segítségére siethessen. A bankjegyekkel párhuzamosan két távirat váltja egymást gyors egymásutánban.

Hogy más is van?... De zavaró,
az is zavaró... s aki látod,
már unatkozik is... de lehet,
már itt: kihányják az egészről a szelvé,
s bámulhat, mint tyúk a torzra.
— az ilyenek sok megökösi,
vergődési és halál a sorsa.

Így bevált a vén bivalyos
s zavaróval a vérem forró,
és látottam: egész fel,
egyfelre fel az egész megökösi.
Vessen rá üssék, s nyomorúan
nézze, hogy a tanya lobog.
Szép volna e lán, vad játék!
Mint mikor a gyermek tolog,
olyan lenne: könnyű és harag.
— A földön tartó lábcselnek
a minden öpöi nyoma marad.
Ez oly nehéz e fekete nyom,
hogy mikor ismét a nyomor
nyomok bele egy száradon.

Látottam a bivalyos
s így láttam bele a lábat,
még a szeme bognarát már
lángoltat a cselédházat.
Lángoltat és porig égtek,
tűzre vezetett sok ócska lán,
s a cselédházak cselédházak
jűttől a póri hájadalom.
Egy kannámra se látom soha szeme tükrin ilyen képet.

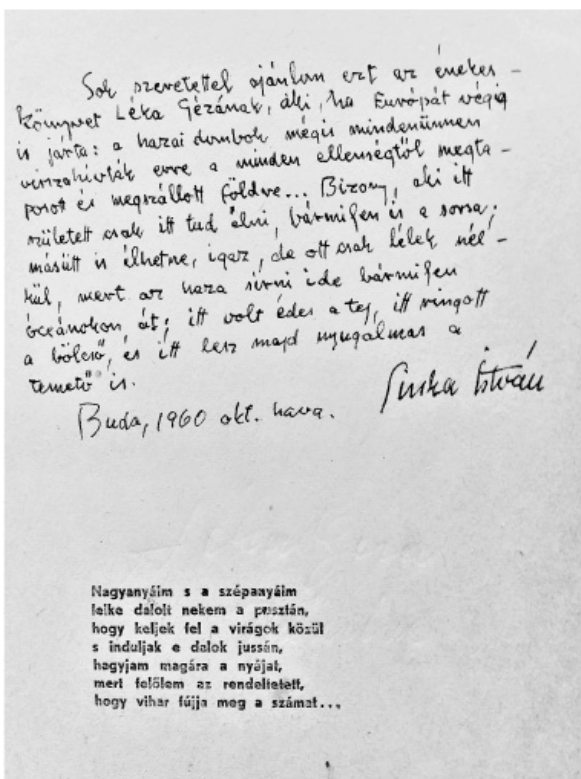
Törőházi, 1948. júli. 16

Sinka István

Kedves Géza!

A múlt héten postautalványon kaptam 40 for-
tót, tehát Teget kérlek, írd meg a pénz célját és rendelkezését.
Hogy vagytok, mi újság felétek? Mikor jössz postre? Ha jössz,
akkor legyen fel. És úgy élek, amint tudod Te is.
Kiszorít várova sok szeretettel köszöntelek.

Sinka István

(az Élet és Irodalomnál még álnéven is próbálkozik, de valószínűleg fölismerik, ezért nem közlik), szinte teljes egészében kiszorul az irodalmi életből. Ennek megfelelően apámmal való viszonya is nyilvánvalóan módosul (kapcsolatuk részleteiről sajnos semmiféle adat nem áll rendelkezésemre), hiszen az Állami Népi Együttes megalakulása óta még mindig "dicsőséges", első korszakát éli, amelynek külföldön is idehaza egyaránt éppen ő az egyik leginkább kirakatban lévő arca, ha úgy tetszik, plakátembere. Amikor a költő 1960 októberében a *Vád* 1944-es, negyedik kiadását dedikálja számára, már e megváltozott pozíciónak megfelelően fogalmaz, mint ahogy azt sem lehet véletlen, hogy sorait nem a címdalton, hanem kettővel mögötte, költészetének, egész lényének mottójául szolgáló elhíresült strófája fölé helyezi el.

Ez az októberi nap azonban még egy, első pillantásra meglepetésnek tűnő, a személyesnél is személyesebb ajándékot tartogat apám számára, bár hajlok rá, szó sincs semmiféle meglepetésről. Előfordulhat, persze, hogy előzetesen nem tudott róla, ám valószínűbbnek tartom, hogy Sinka István már jó előre készült az ajándékkal, sőt, talán meg is beszéltek ők ketten, hogy mikor lesz átvehető a költő Keleti Károly utcai lakásán.

Azért gondolom, hogy mégsem lehetett meglepetés, mert egy ilyen kéziratot füzetet, amely 24 töltőtollal írott verset tartalmaz, még hozzá a különböző méretekben kapható ún. DIPA papíron (magyarul műszaki rajzkartonon), a lapok szélén három helyen kilyukasztva, s egy világoskék, vasalt selyemszalaggal át- meg átfűzve, majd masnira kötve, szóval egy ilyen nem mindennapi műgonddal készített relikviát nem lehet csak úgy spontán előhúzni, s pont akkor, amikor véletlenül éppen az a valaki a vendég, akinek a nevére szól. Az örömben azonban mindjárt nem kevés öröm is vegyül, hiszen nyílt titok, hogy a barátok és a leghívebb olvasók illetően való megbecsülése inkább csak okozat, hiszen ha hozzá illő módon nem hagyják Sinkát megnyilatkozni, nemigen marad más út, csak ez. Arról nem is szólva, hogy mindeközben tényleges jövedelme csupán alig néhány forinttal több, mint amennyit a névre szóló kéziratot füzetekért egyáltalán haj-

Kedves István! – így az első. *Békességgel küldöm neked a pénzmagot. Hasonló esetben te is ezt tennéd. Ölel: Aron.* No hiszen! *Kedves Áron!* – érkezik a válasz. *Szeretettel, békességgel visszaküldtem a pénzmagot. Hasonló esetben te is ezt tennéd. Ölel: Pista.* 1954-et írunk ekkor, apám és anyám pedig, mint a Magyar Állami Népi Együttes 1950. szeptember 1-én megalakult tánckarának alapító tagjai, már egy esztendeje boldog házasság Budapestben.

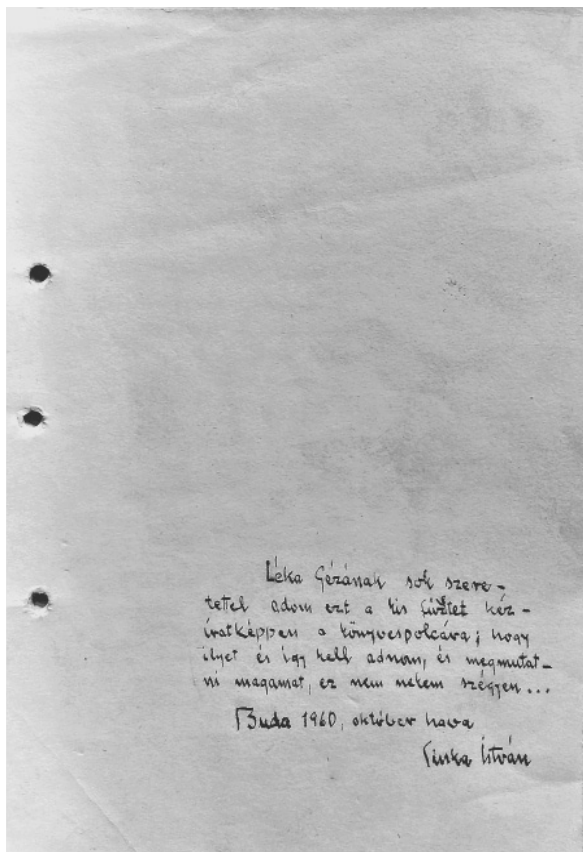
A *Kadocsa merre vagy* (1944) és az *Eltűnik a hóri domb* (1961) megjelenése között tizenhét keserves esztendő telik el Sinka-kötet nélkül, így annak ellenére, hogy hébe-hóba azért megjelenik itt-ott néhány verse

landó elfogadni, amiért persze kritikusai később – sok egyéb ostobasággal egyetemben – még mindenféle ócska szektásnak is elmondják. Ha jól emlékszem, ekkor találkoznak utoljára.

*

Arra a kérdésre, hogy Sinka Istvánról mikor hallottam először, nem tudnék pontosan válaszolni, de az nem lehet kétséges, hogy a családban már 1957 előtt, tehát a születésemet megelőzően is sűrűn elhangzik a neve. A fentiek alapján kézenfekvőnek látszik, hogy természetesen apám említi előttem is, bár, ha jobban utána gondolok, bizony könnyen előfordulhat, hogy nem is ő, hanem egyenesen bánrvevei nagyanyám beszél róla nekem először, mint ahogy Szeberényi Gabiról, aki egy ideig rendszeres kosztosa is Bánrvé-
vén. Nagyanyám ugyanis tudatosan, és rendkívüli gondossággal készül rá, hogy attól a szent pillanattól fogva, amint a birtokába vehet, olyan hiteles képet festhessen számomra a faluról, a fiáról, s az ő huszonkét otthon töltött esztendejének részletes történetéről, hogy ha soha semmi mást, csupán az általa belém plántáltakat tartom szem előtt, akkor se válhassak rongy emberré, még ha Pesten lakom is. S bár hozzájuk képest nekem már csak töredéknyi idő áll a rendelkezésemre, hogy ezt a már halálra ítélt életformát és kultúrát magamévá téve megbirkózzam a nem mindennapi feladattal, olyan életre szóló nyomokat hagy bennem, hogy még ezt a közelmúltban megfogalmazott mondatomat sem tartom túlzásnak, noha azóta is meg-meghökkenek rajta. „Az első évek tavaszait és őszeit is hozzá számítva, nagyjából és elméletileg tizenöt nyár, plusz telente egy-két hét, azaz együttesen alig valamivel több, mint öt esztendő mélyen megélt valósága vár kibeszélésre ma is, mégis úgy érzem, ha valaki megpróbálna határt szabni neki, mondván, csak akkor fogjak bele, ha a pontot is ki tudom tenni a végére, ebben az életben már nem lenne érdemes belevágnom.” Ezt pedig azért fontos rögzíteni, mert vélhetően ez a kulcsa mindennek. E nélkül a személyre szabott autentikus háttér nélkül Sinka István költészete nyilvánvalóan nem *akkor*, nem *úgy*, és nem *ott*, azaz, nem azon a helyrajzi számon telepedik meg a tudatomban. Mindez együtt pedig azt jelenti, hogyha később valamilyen örület folytán ki akarnám törölni magamból, akkor se tudjak tőle szabadulni soha.

Fekete lett csizmája, fekete lett a kötője. – hallom már vagy századszor, és halálosan unom, hogy minden aklommal eddig a pontig, az apám szájából elhangzó utolsó mondatig kell visszacsévélnem a magnószalagot ahhoz, hogy rögzíthessem a Rolling Stones, a Beatles, Alice Cooper vagy éppen Barry Ryan világraszóló dalait (különösen az *Eloise*-ért esz a fene, amelyet egy májusi táncpróba után hallok először Sas Husiéknál a

pasaréti Sövény utcában). Tizenhárom éves röpdöső kamaszként meg vagyok győződve róla, hogy jövő ősztől az Állami Balett Intézet első néptánc tagozatos osztályában folytatom, hiszen nem akárki hív, mint Rábai Miklós, aki születésemtől ismer, szóval alig pár esztendő választ el attól, hogy vágyaimat betetőzve, végre a szüleim nyomdokaiba léphessek az Együttes Corvin téri színpadán. Egy szimplának induló délutánon azonban erőt vesz rajtam a kíváncsiság, vajon mi az ördögöt, miféle hangfelvételt centizgetek én itt hónapok óta (amelybe ha beletörök, megnézhetem magam), és a tekercest első ízben állítom be az elejére. Néhány másodperc után apám első mondata így hangzik: *Régen egy-egy szál virágot a Körözs csörgő vizébe dobtam, hogy magjukat átringatva, s átúsztatva egy félvilágon: szomorúságom tanúiként most kikeljenek és virítsanak.* Azonnal visszatekerem, meghallgatom még egyszer. Aztán még egyszer. Majd az egészet, a közel harminc Sinka-verset, s immár napokon keresztül, és számolatlanul. Persze, ekkor még nem elsősorban a versek ragadnak magukkal, hanem a nyomukban körvonalazódó fölismerés, hogy nincs közöttük egyetlen sor sem, amely ne Bánrévét idézné föl, s jelenítené meg minden korábbinál életszerűbben és erőteljesebben. S hogy ennek alapján szólhatnak bármiről és bárkiről, én mindent és mindenkit, valamennyi Sinka-hóst el tudom helyezni, be tudom helyettesíteni a faluban. *Ág Boristól Zab Mihályig*, s tudom a házakat is, amelyekben laknak, szóval mindent, az utolsó fűszálig, de talán még azon túl is, amire nyilvánvalóan csak egy gyerek lehet képes. Az egyes darabokban akkor próbálok alaposabban elmélyedni, amikor – hónapokkal később – már arra is ráérezek valamiképpen, hogy nemcsak Bánréve teremti és építi föl számomra Sinkát, hanem vele egyidejűleg Sinka meg Bánrévét emeli, süllyeszti, forgatja, rengeti, mikor hogy, de alapjaiban és megállás nélkül. S ami pedig mindennek egyenes következménye, az nem egyéb, mint maga a mindenség-élmény, a legmagasabb rendű lelki tapasztalás fölfedezése és megélése. Ám, aki mindezeknek még nálam is jobban örül, az természetesen ki más is lehetne, mint apám.

Nyolcadikos vagyok, amikor a legapróbb részletekig mindenbe beavat, ami őt a költőhöz fűzi. Aztán néhány napos hetyke és önérzetes szárnyalásomat lezárandó fölnyúl értem, letesz maga elé, majd közli, ne is reménykedjem, most sem mondhat egyebet a továbbtanulásomat illetően, mint amit tavaly, nem enged a Balett Intézet közelébe sem, jobban teszem, ha végleg megbarátkozom a gondolattal, hogy nem lesz belőlem hivatásos néptáncos, és ettől fogva hallani sem akar az egészről. Ide most egy világnagy kérdőjel illenék, semmi más, mert egyszerűen nem létezhetnek olyan észérvek, amelyeket egy tizenégy éves gyerek leghőbb vágyával szemben eredményesen lehetne fölvonultatni. A tanév végére látványosan elfogyok, már nem vagyok azonos önmagammal sem. A bizonyítványom a közepes átlagot sem éri el, így a végén nem is lehetek jó másnak, csak villanyszerelő inasnak az egykori Margit Körúti Fogház hideglelés épületében. Magam választom ugyan, de a miértjére talán csak odafentről tudnának magyarázatot adni. Az első félévet valahogy kihúzó, kínomban még Sinka emblematisz versét, az *Anyám balladát táncolt* is beviszem ebbe az amúgy elviselhetetlen közegbe, egy intézményi szintű szavalóverseny erejéig, de inkább talán csak azért, hogy legalább az irodalomtanárom bedobhassa értem a mentőövet. Nem mondom, fészkelődik egy kicsit, de végül nem találja. Szinte teljes egészében magamba zárkózóm, egyetlen menedékem a Sinkai valóság, gyakorlatilag iskola helyett is. Mert elindulok ugyan reggelente, mintha oda igyekeznék, de amint a szüleim is távoznak otthonról, már lépek vissza a lakásba, és hagyom, hogy mindenestől elnyeljen a versekből áradó archaikus létezésforma, amelyben olyan életforma, hogy villanyszerelő, egyáltalán nem is létezik. Létezik viszont *Ács Laji, Hazátlan Sallai, Dé Nagy Erzsé, Boncos Áron, Bódi Mariska, Dús András, Magyar Mihály vagy Mados Imre* – hogy csupán néhányukat említsem –, nem megfélemlítve a „határszép” *Simon Virágról* sem, akinek élete zenitjén *fekete lett a csizmája, fekete lett a*

kötője. Ők lesznek az én legőszintébb híveim és barátaim hónapokon át. Néhányuk neve már amúgy is ismerősen cseng, hiszen a Fekete Bojtár halálának éjszakáján, 1969. június 17-én apám fájdalmasan és hosszan szavalja verseit nagyanyámnak a bánrévei könyvében, amelyeket még nem érhetek föl igazán, de a szokatlan helyzet következtében – megtudván, hogy a falu híres szülőtte itthon van, futárt szalajtanak hozzá a gyászúrral a postáról – a csukott ajtón túlról is erősen megérintenek. Egy szó, mint száz, mire apám keze által végül kétségbeesetten kipenderülök hermetikusan lezárt önmagamból, már késő: nemcsak riadt, réveteg és végtelenül zavarodott vagyok idekinn, de igazolatlan mulasztásaim miatt év végi bizonyítványt sem kaphatok. Az, hogy közben megtanultam 50-60 Sinka-verset kívülről, momentán senkit sem érdekel, még apámat sem, aki megrendülten együtt zokog velem a Retek utca sarkán, miután megtapasztalja, milyen érzés Peking, Moszkva, Párizs, Brüsszel, Amsterdam, New York, Mexikó City, Buenos Aires, Lima vagy Rio de Janeiro legelőkelőbb pódiumai után belépni a Marit Körúti Fogházba. Igen, ide a Mártírok útja 85-be, úgy egyáltalán is, nem még osztályfőnöki fölszólításra; megszégyenülni, föld alá süllyedni. Mert vagy azonnal eltanácsolnak, tehát fel is út, le is út, s akkor Isten irgalmazzon nekem, vagy a szüleim érdemeire való tekintettel elfogadom az utolsó szalmaszálat: elkezdhetek mindent előlről, és három esztendő múltán az lehet belőlem, ami elől legszívesebben világgá futnék. Micsoda perspektíva, egyik lehetőség csábítóbb, mint a másik! A Sinkába való visszaköltözés tehát – a hátország erős fogadalmakkal tűzdelt, gyökeres átszervezése után – fölöttébb indokoltnak mutatkozik. Aztán persze bekövetkezik, aminek történnie kell, a kisebb-nagyobb hitveszejtő megrázkódtatások és tulajdon akaratom ellenére is azzá leszek, amihez annyit sem értek, mint mielőtt egyáltalán belefogtam. Rémséges következményeit viszont olyan jól viselem, hogy a legközelebbi ismerőseim, barátaim se vesznek észre rajtam semmi különösöt, sőt, leginkább büszkéek rám, hiszen mindeközben előbb serdülő, majd ifjúsági magyar bajnoki címig jutok gerelyhajításban. Mert Sinka István mágnesként vonzó géniuszán kívül Pasarét, a Vásas is szükséges hozzá, hogy apám kirívóan rossz döntése miatt ne tűnjek el végleg, valahol a balfenekén.

1977 viszont már az abszolút áttörés esztendeje mindkét fronton. Az Irodalomtudományi Intézet *Kortársaink* sorozatában megjelenik Görömbei András kisonográfija Sinkáról, s még ugyanebben az évben, Kormos István szerkesztésében és előszavával az igazi szenzáció, a költő válogatott verseit tartalmazó kötet a Kozmosz Kiadónál, *A magyar irodalom gyöngyszemei* sorozatban. Mindkettőt állandóan magammal hordom, mert különleges lelkiezőt és önbizalmat kölcsönöznek, ugyanakkor nem kis büszkeséggel tölt el, hogy végre létezik valami, amihez én is bátran hozzá köthetem a szekereim rúdját, de pironkodom is miatta, mert, hogy jövök én ahhoz, hogy egyfajta lappangó elégtételfélét érezzek a néhai Fekete Bojtárt ért megaláztatásokért. Közben, alig hiszem el, de mintha az út is próbálna egyenesedni előttem. Ekkor már a táncházmozgalom zászlóshajójaként ismert Bartók Táncegyüttes tagja vagyok Tímár Sándor keze alatt, aki arra is megtanít, hogy igazi táncosnak csak akkor vallhatod magad, ha minden figura, pont táncrend, amit eddig elsajátítottál, másodszor is megszületik benned. Ennél bölcsőbb és használhatóbb útmutatást nem is kaphattam volna, erre azonban még várni kell, mert, október 6-án – Kormos István halálának napján – megérkezik a katonai behívóm. A kétesztendei semmittevés alatt végül két könyv dönti el a sorsom: '78 nyarán Csoóri Sándor *Nomád naplója*, '79-ben pedig Kányádi Sándor *Fekete-piros versek*je szed szét darabokra, s mire összeraknak, alig ismerek magamra. Pontosabban, éppen az önismeretemet rendezik át azzal, hogy kétséget kizáróan tudatosítják: a Sinka kapcsán gyerekkoromban rögzült élmények oly mértékben képesek sokszorozni bennem az irodalmi élményt, hogy be kell látnom, nem ismerek nagyobb erőt magam fölött. Ezzel mintegy sugallván azt is, nyilvánvalóan akkor kerülök a helyemre, ha minden, a boldo-

gulásomat illető további lépésem e cáfolhatatlan fölismerésből falad. 1980 februárjában újabb hatalmas megerősítés kerít a hatalmába: a lelki barát, Huszárík Zoltán apámat kéri föl Sinka István verseinek és prózájának rádióbeli megszólaltatására. Az ötvenperces műsort ő rendezzi, amely a már akkoriban is minőségi Bartók adón hangzik el, kicsiny körökben nagy visszhangot keltve. Nem sokkal később, de egyértelműen a műsor hozadékaként, apám a Sinka-kutató Medvigy Endre szívélyes invitálására csatlakozik a hamarosan rendszerváltó erővé előlépő irodalmi szabadsapathoz, a Forrás Körhöz, de természetesen csak Sinkát szaval. Én pedig amikor csak tehetem, ott ülök az estjeiken, hol az Egyetemi Színpadon, hol a Csepeli Munkásotthonban, de éppúgy a martonvásári Brunswick kastélyban is, mint, mondjuk, Prágában, a Károly Egyetem magyar diákjai körében. Aztán '83-ban, nem sokkal azt követően, hogy Timár Sándor igazát a színpadon is van módom megtapasztalni, végleg áttelepszem az irodalom területére, ahol ez a szintén nélkülözhetetlen folyamat – gondolom, a tartalmas és módszeresen egymásra épülő előzményeknek köszönhetően – valamivel hamarabb végbemegy. Repes a szívem, s már csak ha az Állami Népi Együttest látom – akkor szakad meg. Az is szinte törvényszerű, hogy első, nyomtatásban is megjelenő versemet Sinka István emlékének ajánlom, és magától értetődően az ő modorában írom. Mikor két esztendővel később, a Fejér Megyei Hírlap irodalmi mellékletében viszontlátom, akkor fut át rajtam először mindaz, amit most kutyafuttában elmeséltem. Honnan is gondolhattam volna, hogy kereken három évtizeddel később, a nagy költő hőséneke nevét a *Mados Imre* utolsó strófájában a lelkem mélyén már magam is inkább Sinka Istvánnak olvasom.

Ma: ki néz Mados Imre után?

A lelkem fut csak felé bután!
Ahol meghalt: Darvaséren,
én álmodom csak, én, a költő,
hogy virágok nyitnak fehéren.
Pedig csak az avar fehér,
ha teleszórja gyönggyel a dér.

SINKA ISTVÁN

Büntetések könyve

(részletek)

Édes Húgom. Indulok csatázni.
A nagy hűhót te is meglesheted.
Közel ne jöjj, másszál a fára –
Ilyen birok nem a te eseted.
Hogyan is mondjam? Igen, meglehet,
reá térdepelek pár lator hasára.
És voltak nemzetek
is, kik hazámra támadtak –
azok is kapnak:

*

Leányunk, te, ki Szigligeten
búbolod a királysír-dúló János Zsigmondot,
míg örökszép falevelek kergetőznek
körülotted, addig az itthoni vizeken
csend van, nem jön hajó, elmúló
kürtszava nem hallatszik, a szél is csak
papírrongyot kerget a Tabánban. Csak egy hír
tartja magát erősen, mint öreg őznek
gerince, amit rossz tűzön, émelygős, nyúló
mártásokkal már pár hete főznek: az, hogy
hatvanadik születésnapján albán-szép Juliának
fő sok jó oroszos káposzta; lesz benne lé, loccsos
nyelv, Kossuth-kása, Görgey-csont,
a kis nagypolgári zsír.

S ő, Julia ki, Ládi Be szerint, Aranyt, Petőfit,
Vörösmartyt, Adyt, s mit tudom még kiket
egyesít magában: lép majd szemlesütve, asztalhoz ül,
alatta négy-öt nyereg; ünneplik, vacsorázik, metszett
pohárból issza a parasztok
jajjait s ünnepi meghatódásokkal s
csalfa kis szavakkal szentesíti,
hogy a magyar glóbuszon az irodalom és az élet,
mint az alma kerek.

Óh, jó lányunk, te el sem tudod képzelni Juliát,
hogy mily tökéletes szemforgatással háritotta el
magától a koszorút, hogy: nem! nem!
De, ha adják, hát,
adják, mást nem tehet:

elfogadja, nagy a mámor, díjazzák éberségét.
 Idő, idő, mai napok, ezek vissza nem jönnek
 többé már soha sem.
 Részeg dongó az élet, mi véletlen
 rózsák kelyhében hempereg.
 Most, most! Itt a perc megfogni az alkalom
 palástját, ügyesen, úgy, hogy az oroszok is jól lássák.
 S félretolni – fintor – a franciasalátát de úgy,
 hogy az is kéz alatt, mikor kell.
 Meg csemegének itt-ott kóstolni a pászkát.
 Lepkegondolatok, óh, rózsaszín ruhácskák,
 nem egészen vörösek, csak olyan színt-játszók,
 hisz néha, néha jön és borzong a sejtelem,
 hogy hátha, mégsem ezek a káposzták, e loccsos
 nyelvek a jók, hátha majd egyszer a magyar
 Történelem közbe lép, s a kártya-asztalra olyan ász
 vág oda – ó, talányos jövő! – hogy megretten Julia:
 vége? Az álomszép napok – buborék? sömör? fekete
 pattanás? Szót kérnek mindazok, kiknek most a
 sírt ássák? Óh, nem! Nem, Julia! Ő nyíltan sírt nem ás,
 ő csak belül igenli a sírgöröngyöt reánk: mindazokra,
 kikben rejtőzködve él ma Hungária-Anyánk.

Ám ne féltsd őt, Húgom! E földi téren itt lent
 talál e nagy kártyás szél ellen hajlatot
 s magának sereget:
 kis kosz-embereket,
 kik sárból gyúrnak neki istent,
 levegőből hazát, és vízgőzből – napot.
 Az új „Mózeszt” akkor majd letagadja,
 megjártassa ő azt is: azt a pillanatot.
 Ismervén őt: majd akkor „hazatér”,
 s az áhítat új versekre ragadja;
 mereng, összeomlik, leskelődik, de:
 villa a Rózsadombon, s Tihanyban – szőlős-szekér.

*

Érdekes ez ember természetrajza;
 csak neki adatott meg: négy nyelve
 van. Egyikkel itthon súg,
 másikkal Moszkvába nyalakodik,
 harmadikkal Párizsban bűg,
 mint galamb, s ha nem volna oly nagy az Atlanti-
 tenger, a negyedikkel a Fehér Házig legelne.

Így van szép Húgom; hidd el, úgy éljek
 ahogy mondom... De erről az irodalomtörténet
 majd nem beszél, nehogy megbolygassa a
 nagy-ügyes hamvait; új nyalakodóknak: Pantheon.

A múlandó rongyos juhász fiának is adnak
 majd valamit: feljegyzik szélről, igen, hát – ez is élt
 „akkor”; egy a névtelen nép tengeréből;
 hiába ragyogott, lovagolt nyereg nélkül;
 ki pártolta volna, mikor a ribanc volt a szűz,
 az alattomos az igaz, s a ferde volt a szép?
 Ki megy a hegycsúcsra, mikor ott tombolva zúg a hó?

*

Most pedig, szép Húgom, tisztában légy velem
 – bár unalmas lesz, előre mondom –
 felsorolom mai „magyarjainkat”, itt lesz talán fele.
 Pesten ám, hallod, nem pusztaszeri dombon,
 itt borul fölénk Hungária ege;
 halld: Szinvász Urgyi, kit nem említ semmi rege;
 Gyengyle Zsála, kis féreg lombon;
 Rágdós Lósmik, ki azért van, mert született;
 Vasó Alupá – mert véletlen csinálták;
 Kié Nátoz, mert itt lehet csak „költő”;
 Jerge Dórá, mert szemüveget
 hord; Novotni Dre-i nem ismerte Árpád
 semmi őst; Rás-Iszi Dumi:
 ringott ő is, de semmiképpen se volt magyar az a bölcső.

Inargó Göri, Lő Bél, Lió Dirgi, Deve Regáb –
 Oroszok jöttek, nagy írok lettek – Tart a muri;
 Rentár Tiva, Tréleg Károsz, Tai-Hél Önej
 Ezek? Mint a többiek legalább;
 Doskar Loáz, Mándi Hál –
 Ők, kik? Apa és fiú,
 kettőt még ilyet nem találsz, nincs olyan lelőhely;
 Álhéz Hartán, Ládi Bé, Bolcsi Lós –
 Reméli mindegyik, hogy Julia egyszer majd véle hál;
 Ivaér Jiszi, Szokár Szalander a magyarokra fű,
 Bölö Ibörg, Nöher Kurbán, Kábó Ládisz,
 egy se volt magyar, egy se volt csikós;
 Doga Porák, Berge Drás, Nir-Hi-Fri, Sahid Lanta –
 Ugye, mily szép füzér! Honfoglaló kaláris.
 Ki tudja, hogy honnan gyűltek ide.
 Ha úgy hozza a Sors majd, köpnek a magyar hantra.

*

Ó, igen: én is adnék valamit Juliának
 hatvanadik születésnapjára.
 Könnyeket? Csak azokat már mind másnak adtam.
 Fényeket? A fényeket a napba olvasztottam.
 Visszaadtam neki: örök kohó; égesse át új lángnak.
 Jó s szép napjaimnak széthullt a naptára,
 csak szürke és monoton óráim maradtak:

csüngő, tört, beteg gallyai az ősrégi Sinka ágnak.
 S a többiek, a „sinkák”, a megcsúfolt jobbágyok,
 a szabadságnak véres harcaiban
 egyik itt, másik ott fegyvert fogott,
 kardot, fejszét (olyankor ami van)
 és harcolt és súlyos sebet kapott
 talán egyik-másik,
 és vér csurgott arra a földre,
 hol Juliának is teremnek kalászkok;
 vére csorgott és elalélt jobbágy, aki tudta,
 hogy rá börtön vár, vagy sír mélye, a föld ásít.
 Oda mehetett szabadon,
 belebújhatott a melegébe
 a nincstelen, a nagyon szegény.

Igen, nincs más! Így mit adhatnék neki?
 Ordítsam, hogy világra szóló a dicsősége
 Öblögesse a szó a számat?
 Vagy mondjam, hogy állig esett szájjal bámulja
 mindenki, mikor édes kis szőlőjét eszi
 Tihanyban? Nem bánt érte sem az irigység
 sem a bánat, hisz nekem is lehetett volna,
 csak érte kellett volna csúsznom a jégre.
 Csak kicsit kellett volna szembe köpnöm szegény
 kis hazámat s tudnom kellett volna: hány keze, lába
 s hány szája van egy-egy irodalomtörténész barátnak.

De én alul a „magyar tengerben”
 véletlen születtem
 s nem tudtam ilyesmiket...
 Szép volt a hold, szép ősz is volt.
 De öreganyám volt a hibás,
 a vén siket.
 Szép lánya volt és férjhez adta,
 és nem történt más:
 gondnak a világra jöttem.
 Bár ott is volt nagy sarki bolt,
 minden szép dísszel kirakva,
 s került benne holmi „egy s más”
 s a patikus olcsón adta.
 De akkor még nem kapkodtak úgy miatta.
 Mondják ezt azóta többen:
 nem kellett volna megszületnem.
 De megszülettem, s így a „barátok”
 s a velük összekacsintó szőröslábú huszárok,
 „kineveztek” engem itt „fasisztának”,
 – kellett a rendnek, hogy „olyan is legyen”.
 És László és Gyula, furfangos Áron
 és Pál és Péter – no nem mondom, hogy kufárok
 voltak! – de mindenesetre a markukba nevetve

Kő Pál szobrászművész és barátai „tüntetése” Vésztőn

statisztáltak: mért legyen előnye ennek a vadóc fiának,
ki jól látja, hogy mit adnak ők el e zsidvásáron.
Ásója, bizony-bizony túl nagy és kellemetlen:
nagy ásója van, s nicsak: sírokat bontva ás.
Hiszen nem volna baj, ha ez a gúny,
ez a csúnya írás nem volna több, mint utolsó ragyogás,
ami itt e sorok között végtére is kihuny.

*

És megfejelt engemet László is,
megnyírt, gyártott belőlem „sznobot”,
bár nem áll mindig, mit a gyártó hisz –
orvos sem léل meg minden lobbót.
Igen, ő a magányos „Tanú”
megkeresztelt; sárga szarvú
víz folyt rám, sár a homlokomra;
bánthatja; bánja; írja lombra.
És még le is pecsételt, „rossz kazánt”,
s halottá nyilvánított elevenből;
doktor ő, gépész is, s kutyának szánt,
hajh, és gőzt főzött vadvirág-nevemből.

Én azért őt sem átkozom,
én ahhoz az örök gallyhoz,
a nagy virágzókhöz tartozom:
a szellemi fajhoz.

Nem mondok én Lászlóról rosszat
 mégse: engem ő ki nem foszthat:
 később majd érettem ő állt ki;
 velem önmagát fosztaná ki.

Igen: vagdosott engem kis Weöres is;
 polgár. Nem Rilke; kövekben hisz.
 Adjon az ég neki egy kút bort;
 ahogy pofozott, igen rút volt.
 S megmondhatná nagy Debrecen,
 miket beszélt Juhász tanár úr
 rólam. Éljen vadgesztenyén;
 süsse; égesse, mikor hozzá nyúl.

És Gulyás Pál? Őt már félre tolták régen,
 mert a megfoghatatlanért hevült.
 Szegény! ki rettentő csenevészen
 korán koporsóba került,
 ő, inas-vadócok nevelője –
 Németh László hallgat most felőle;
 védi magát settengő gyanútól?
 ... Csend legyen temető, sülyvedj el a bútól!
 Nem járt neki se sütemény
 cukrosan; az irodalmi cápák,
 (a sok vastag bélű legény)
 előle is föl zabálták.

Íme, itt van Erdélyi József,
 olyan szelíd, mint egy kurátor,
 mikor nem nyúl a forgószelelhez,
 nyargal néha egész Új-Bátor.
 A nagy, irodalmi kurázsit
 onnan hozta; hajába masnit
 font ő jég-Júliának, feltétlen-gyászra,
 ki mögötte jár, de megalázta.
 Volt vele nekem is bajom,
 forgószelel-szeles, szakállas;
 de Kerepest neki adom;
 engem a Farkasrét választ.

Szép zászlómat meghajtani
 Szabó Pál előtt nem tudom:
 trágyát dúr az öreg kani
 a kommunista buktatón.
 Dúr: játszik. Ám hiába játék,
 az mind csak Nyinának ajándék.
 Kap érte majd, mire nem vágyott:
 hasára parazsat, hátára lángot.
 De légy kíméletes, Nyinánk,
 sült bőrét mikor lerántod;

társait meg bízd csak mi ránk,
 a sok akasztófavirágot.
 Holtakról jót csak; semmi rosszat
 ne szóljunk, hisz: majd hogyha már
 orrunk elé tartják a tollat,
 minket is visz a vén batár.
 És sár lesz belőlünk, jól tudom;
 a halállal is megalkuszom:
 porolja ki rajtam az inget,
 de nem bántom Szabó Lőrincet.
 S bántani Pétert sem lehet,
 bár kaphatna ő is pálcát,
 ám emlékezz emlékezet:
 Jakabék őt is a falhoz vágták.

Szállj, emlék hát, Tamási Áront
 hagyd meg a nagy utókornak.
 Na, ő se ette meg a kámfort! –
 Hogy Moszkvában volt? Mások is voltak.
 Volt kis perpatvar közöttünk
 igaz; tú-hegy, tövisek. Sziszegtünk.
 Felleg. Villámlik. Utána kis lotty van.
 Két kalapács, két kard is összekoccan.
 Bár, emlékszem rá újra és újra:
 sose köszönt úgy, ahogy illet;
 sétapálcaképpen az ujjá,
 ha visszaköszönt, épp csak billent.

S van egy, ki élt Békés-Csabán,
 e Sz. Dezső úr szerint fütyülő-
 giliszta, les-lyuk lányszobán;
 abba való edényként ülő.
 Nincs asszony oly nagy fullánkos nyelvű,
 se utca-lány, ki dülöng a sertül,
 kiket a tanár meg ne verne
 versenyben, oly löttyös a nyelve.
 Ha Kata jön majd, nagy bokréta
 jár neki, országunk kegye
 s lakoma: e nyelv. Hogy hét-rét a
 bőre? Lassan pirítsák, úgy egye.

Emlékezzünk meg róla is,
 sima kis Darvas Józsefről:
 Kappan ő, kit a róka visz?
 Róka? Sompolyog a tyúklesről?
 Akármint is forogjon ő:
 ha tyúk fő, a róka nő;
 hogyha rókát ütik el,
 a tyúk rókaszemet begyel.
 Nagy kebleden tápláld őt, Nyina,
 hallod, északi hajadon?

Hí kis szolga, Iláne fia.
 Cseléd? Igen. Ravasz? Nagyon.
 Átadom a szót most Fodornak;
 Illyésről akar valamit mondani,
 s nekimegy, mint bak a bokornak,
 és hullnak a levelek: Illyésnek rongyai.
 Ám, Illyés rongyai: orosz–francia;
 foltozza Sára; foltot ad Nyina.
 És ahol a rongyon pecsét és folt volt,
 gőzölik, vasalják – ki lát ott foltot?
 Fodor-szó, biz, kicsi harang,
 hogy Illyésről kongjon, egyedül,
 akinek vállán Pikasszó-galamb,
 és szólejtében is galamb ül.

Tatayhoz fűz régi emlék;
 pap fia volt: megdobták őt is.
 Aztán jött a Balaton-mellék
 és jó fiú lett, s jó regös is.
 S ím, ma már a szép spanyol nő, Havanna
 ebédre hívja őt; zöld madár, szivar, rum,
 kubai manna és negroid leányok, a csudaszépek;
 én nem mondok: pap mondjon rá egy jó epészet.
 Tizenhét évre mondott jó szót
 rólam, nyíltan zsidók előtt –
 Kapja tőlem érte a piros ász, ki nem táncol kólót,
 de szép; íme most szebb, mint ezelőtt.

*

Hova tegyem az Illéseket?
 Kiket szinte úgy gyűjt az Állam,
 hogy koldus gyűjt úgy filléreket,
 míg totyog, szegény, rossz nadrágban.
 Míg más úgy élt, hogy térdig kopott,
 más meg úgy, hogy kenyeret lopott,
 nekik a nagy Sors mindent adott:
 nadrágot, cipőt, s jó falatot.
 Petőfi mondta: „konyhaszöglet”,
 elfeküsznek ott úri módban
 és mukkanni se mernek többet:
 zúg a tenger? Zúgjon kint, csak ne az ebőlban.

Lö-Bél, Dre-I, Laj-Laj s Agyula!
 Íme a sok kövér kankurvák!
 Elültilés, díj: egy se mulya.
 Orosz posi? Életük dalát belefűjják.
 Van köztük nagy zsidó, nagy cseh, két kis magyar.
 (A nevük négy egyforma jó boltost takar.) Ezeknek?
 Vasárnap mindig, nem péntek, nem csütörtök.

S tehénfejéshez nagy kürtöket ad nekik az ördög.
Ezt már rég csinálták a szkíták:
a szegény szépszemű tehenet
fűjták, fejték, imádták, s szidták,
mert jobban imádták a tejet.

Nekem, Nagy-Ég, óh! Megbocsássál,
hogy bántottam az Illéseket;
föltártam: ebbe belelássál,
s Te mondj végső ítéletet.
Olyan rengő-ringó az élet,
s oly régóta küzdők már véled;
sírt adj, ha másként nem lehet,
vagy kis mézesebb kenyeret.
S taníts meg engem megvetni
a gyűlölséget: a szív-meri;
és hogy kell harcolva szeretni,
és hogyan könnyezve küzdeni?

S Ortutay és Dezső-Tóth,
Olyan két külön messzi világ,
mint őszi vörös, a vén Róth,
s a nyári kék; de két jóvirág.
Hisz Ortutay úgy fogadott,
mint plebset, ki belépőt kapott.
S mit tegyek én Dezső-úr-Tóth-tal,
ki rámtámadt, mint ebre, bottal?
Kívánom nekik: amíg élek,
s amíg ők jó zsírosan esznek,
ne érje őket el ítélet...
Nem szeretnek? Hát: – nem szeretnek!

*

Ez itt a Büntetések könyve –
halló! itt akárki rátalál,
hogy kinek mennyi bűne, könnye
volt, s hogy ki hol maradt, és ki hova állt.
Itt fonál mindenki pergő orsón,
s szakad a gyenge: vízcsepp a korsón
és lecseppen: térdepel a borsón
és sír, mint anya a gyermek-koporsón.
Ez itt a büntetések lapja,
halljátok ifjak és öregek!
Jön majd, jön az ítélet napja,
és számárnak botot ad s ökörnek töreket.

Engem minden kiszámláltak
maguk közül, és ezért-azért
elneveztek bolond-ádáznak,

ők, kiknek jobb lábuk balra tért.
 Igaz, konok vagyok a magam módján,
 és villogó kard minden órán,
 és igaz: engem, mint őket, nem becéztek,
 s rozsdá mar, mint kemény zománcát
 a leköpdösött vértnek.
 „Apolitikus” vagyok és görcsös
 Péter szerint, de már Pál szerint
 eszelős is, ki hamar tört döf,
 s ki tűzvész, ha ég, benn, a tűz közepén kering.

Lászlónak még vagyok valaki.
 S Áronnak? Ő nem tart egésznek,
 de azért hullott a haja ki
 neki is, mint kihullott Illyésnek.
 Erdélyi szerint az a nagy bűnöm,
 hogy senki igáját el nem tűröm.
 És Féja? Azt mondja, bosszantó
 ember vagyok, juhász: rossz kis volt-jankó.
 És hát így: mit mondjak magamról?
 Kérdezzétek meg a zsidókat!
 Szó esne egy dög vadgalambról –
 Az ő szavuk áll ma; köthet és oldhat.

A szövegben szereplő nevek feloldása:

albán-szép Julia:	<i>Illyés Gyula</i>	Tai-Hél Önej:	<i>Heltai Jenő</i>
Ládi Bé:	<i>Béládi Miklós</i>	Doskar Loáz:	<i>Kardos László</i>
Szinvás Urgyi:	<i>Aczél György</i>	Mándi Hál:	<i>Pándi Pál</i>
Gyengyle Zsála:	<i>Lengyel Balázs</i>	Álhéz Hartán:	<i>Héra Zoltán</i>
Rágdós Lósmik:	<i>Gárdos Miklós</i>	Bolcsi Lós:	<i>Szabolcsi Miklós</i>
Varó Alupá:	<i>Oravec Paula</i>	Ivaér Jiszi:	<i>Révai József</i>
Klé Nátoz:	<i>Zelk Zoltán</i>	Szokár Szalander:	<i>Rákos Sándor</i>
Jerge Dórá:	<i>Gergely Sándor</i>	Bölö Ibörg:	<i>Bölöni György</i>
Novotni Dre-i:	<i>Illés Endre</i>	Nóher Kurbán:	<i>Urbán Ernő</i>
Rás-Iszli Dumi:	<i>Darvas József</i>	Kábó Ládiz:	<i>Bóka László</i>
Inargó Göri:	<i>Rónay György</i>	Doga Porák:	<i>Goda Gábor</i>
Lö-Bél:	<i>Illés Béla</i>	Berge Drás:	<i>Berkesi András</i>
Lió Dirgi:	<i>Somlyó György</i>	Nir-Hi-Fri:	<i>Karinty Ferenc</i>
Deve Regáb:	<i>Devecseri Gábor</i>	Sahid Lanta:	<i>Hidas Antal</i>
Rentár Tiva:	<i>Artnér Tivadar</i>	Laj-Laj:	<i>Illés Lajos</i>
Tréleg Károsz:	<i>Cellért Oszkár</i>		

IANCU LAURA

Fegyverszünetben, ahogy illik

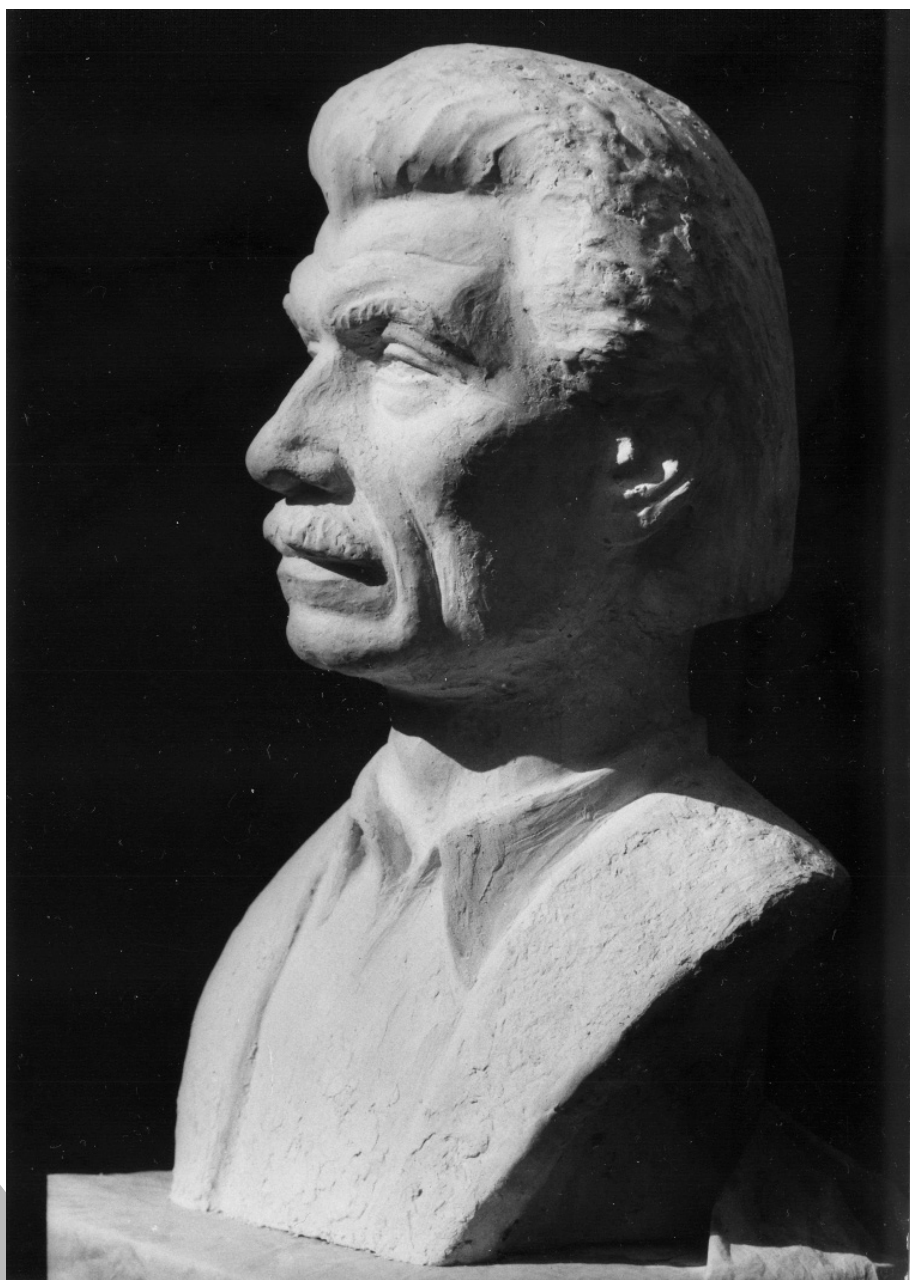
A világ mitológiáiban, így a magyar folklórban is ismert monda szerint Isten és az Ördög eredetileg, a kezdetben testvérek voltak, a közöttük fennálló különbségre akkor derült fény, amikor belefogtak a világ teremtésébe. Történt, hogy Isten teremtményei a beljük lehelt fuvallattól élőlényekké változtak, az Ördög alkotásai pedig élettelen tárgyak maradtak, lévén, hogy utóbbi híján volt a lélek/életadás képességének. A féltékenység nemcsak hierarchiát, de örökös ellenségeskedést szított a testvérpár közé. A mítoszban, képekben ábrázolt *kettőség* és az abból fakadó harc, versengés, féltékenység stb. szellemi hagyományunk, emberi megnyilvánulásaink, társadalmi viszonyaink stb. megannyi területén jelen van. Az irodalom két markáns hangja: a panaszos, sorsföltő, siránkozó valamint a lázadó, ironikus, kritikus prófétálás oly erővel vívja egymás ellen(i) harcát, hogy a kívülre rekedt, mindeme hangokkal egyébként megáldott, ám a harcot befele vívók csak a fegyverszünet pillanataiban szólalnak, szólalhatnak meg.

Fegyverszünetben, zoltáros és lázadó hangon, befele csatározó költőnek hallom Sinka Istvánt. Vallom, hogy a másik ember a maga valójában egészében megismerhetetlen, továbbá, hogy az én teljes önfeltárulkozása akadályoztatva van, azt vallom tehát, hogy előttem az ember, legyen az költő akár: titok. Így aztán, amit Sinkáról gondolkodom az csak úgy igaz, ahogyan magam az igazságról gondolkodom. Amit írok az ráolvasás a nagy szívvel olvasott fekete bojtárról. Ráolvasás varázsigéiből, rózsaligetes szabadságából (mely „ezer esztendőben egyszer, ha virágzik” (*Álom volt...*)), parasztálmából, földfű jajaiból, szívtemetőjéből, ködkék szoknyás sírásából – azaz, egyetlen végtelen versként zendülő teljes életművéből, amely életműnek, Szalonta fiaihoz illően, minden magyar szava költészet, mert a betűvetéssel megadta tartozását embernek, Istennek. Önátkot is mondott magára, ha fizetsége hamisnak találtatna: „Növessz engem fává Bihar, / lombjaim pusztáidnak / nyugtalan szép álmaival. / S láss reám villámot hullni, / ha nem tudnék kivirúlni.” (*Régi sors régi tájon*).

Kormos István szerint „a legmélyebbről jött”. Hogy miféle mélységből? Íme: „akik többet akarnának tudni (...) jöjjenek arrafelé, amerre mi megyünk: küzdelmeken és emlékezéseken át arra, amerre a szabadság útja vezet. Igaz, ez az út nagyon nehéz, de a mi talpukat nem törheti fel már jobban a göröngy. Azok pedig, akik nem mernek ezen az úton járni, ne legyen kíváncsiak miránk” (*Fekete bojtár vallomásai*). Kemény szavak? Alázatosak. Fekete-fehérek. Úgy bánt a nyelvvel, mint koldus a szabadságával. Egyebe nem volt, csak a nyelv, s ezzel a mindenség birtokosává vált. Szíve úgy volt megalkotva, hogy az semmivel nem érte be. Egyedül a hitvallásában nem volt egyedül, itt a költő elveszett, a közösség az egyetlen, aki túlélte, akinek túl kell élnie. „Akartuk, amit minden nép, / (amit mindig másnak adtunk!) / hogy szép legyen születésünk, / s szép legyen minden halottunk;” (*Szél a népek útján...*) És „meghalni is úgy akart, ahogy illik” (*Kötél, börtön, köd és vér*).

Ha pedig a „háza veszedelmét látta, nagyobb szóval kiáltott, világgá kiáltotta” (*Istenkeresők mezejé*) a bajt. Nem volt hamis-, sem álpróféta. Bojtár volt, akit Pásztor gazdagon megjutalmazott. Hite megigazult: nyeresége nagyobb volt, mint vesztesége. Utolsó szavait nem átokba, nem gyűlöletbe mártotta. Mintha a hosszú úton hazafelé már semmi más dolga nem maradt volna: ellenségért, elesettért fohászzkodott: „élni és küzdeni segítse meg az Isten őket” (*Fekete bojtár vallomásai*). „Az Isten és az Ördög testvérek voltak” mítosz végéről a pontot kérdőjelre cserélte.

Andrássy Kurta János szobra

FALUSI MÁRTON

Pitaval

*Bűnügyi ponyva, ahogyan
Sinka István nem hallotta*

Nem okolom, hogy rokonom,
Zöld Martzi pesti betyár volt,
bagóért futó Mertzije
bármilyen szivart leápol.

Kötéllal fogott katonát,
ármádia sorozta be,
dezertált, persecutiót
aktivizáltak ellene.

A Nagy Magyar Delirium
hőse, Zöld Martzi tömlöcöt
viselt mint fiatakorú,
őr nyakát metszve megszökött.

Autót lopott, bontóba vitt
Zöld Martzi alkatrészenként,
magaszőrű Betskerekít
kommendált hozzá részegség.

Az a hír járta, Berettyó
kanyarította világra,
ökröt rabolt, vagy kínait,
pici csípősök zsványa.

*Zöld Martinus cum Sociis
Criminis furti reus ex
Cottu Bihariens: minek
magolna latint lókupec.*

Beszélik, *doktor juris* volt,
akasztott mása szerepel
lajstromban, bűnper felzetén:
már én ezt csak nem hiszem el.

Húzza a talpalávalót
Szerdahelyi gróf hodálya,
jöjjetek bé, alávalók,
terpeszt és horpaszt a lányka.

*Nem megyünk bé, átokfajzat,
nem látod, hogy béflesseltünk?
Zöld Martzi és Betskereki
gyógymanóként táncra perdül.*

*Ejszen eszidparti lészen
grófkisasszony lakodalmán,
bödönözik a menyasszony;
ő se szűz, de ő még hagyján,*

*hanem az udvarhölgyei
hernyótól bezsongva ropják.
Több se kellett két betyárnak,
megtalálta zsák a foltját.*

Üveges szemmel haluznak
eperföldet, mint a *Bitlisz*,
úgy vágódnak be dzsipjükbe,
mint akiknek mindegy, kit visz

tova a Szent Mihály lova,
Jägert hoznak a Shell-kútról,
nem pedzik, hogy csapdát állít
jó Bulyovszky perzekútor.

Lepadlózzák a gázpedált,
visít a szél, nyög a sztráda,
milliárdokat síboltak,
mikor a magyar pusztára

magyar aszfaltot öntöttek,
kezük a finsibe lógott,
ne kattanjon bilincs rajta,
hájjal kenték meg a csókoszt.

Bánták, hogy' ne bánták volna,
rázta belüket a rossz út,
mázlijuk, hogy rókázhattak,
gyomruk fordult, nyáluk csordult.

Inkább azt a percet bánták
volna, mikor szunyókáltak,
s külső sávból kisodródván
letarolták a pusztákat.

Legeltetni savószínű
szemüket itt az alkalom,
aranykalászos gazdaként
diplomáztak gyorstalpalón.

Ímhol kerekedik sötét
felleg, fekete autójuk,
várja őket a bekómált
násznép, szót se többet róluk.

Pucér menyecskék tárják föl
parázna táncuk kellemét,
szavamra, mint egy Jancsó-film,
bár olyat két betyár se néz.

*Hideg szél fú észak felől,
paplan alá bújjék, Márton!
Egyet se félj, csak betépek,
majd pennámat beléd mártom.*

Dehogy tépett be Zöld Martzi,
túl már a menyasszonytáncon,
akkorára kijózanult,
hogy foga gubára fájjon.

Jobb híján tárcákat emelt
magához, mélyet sóhajtván,
mér' nem lett kivitelező,
végre- és behajtó, kasznár.

Szuttyongatta Lackfi vőfély,
civilis versificator:
*Most jön az, hogy ifjú férjet
felismerni szőrös lábról.*

Fütttyentett szegrejáró lány,
nem mondom, ki, ő is rokon.
*Gyere, Márton, míg rokkámról
ezt a szöszet biz' le nem fonom.*

Betskereki is sürgette,
no de nem olyan nagy garral,
fehér csíkot fölszipkázva
tompán érez, perpatvart hall.

Bedöntve ajtó, ablakok
megadón szétcsörömpölnek,
falon át bömböl megafon:
mindenki hasra és földre.

Olajra lép zsír és cukor
levestől meggyes rétesig,
bepánikol a pörköltzaft,
pecsétje kifehéredik.

Jó Bulyovszky perzekútor,
fő-fő terrorelhárító,
pusztázó komisszárius
Tiszabónél a csalitból

csapatát előszámlálja,
lelkükre köti a kevlárt,
Szerdahelyi gróf hodályát
bekerítik, s mire jelt ad

Elek Mihály alsendbiztos
a kitervelt akcióra,
Betskereki és Zöld Martzi
csúf élete rég kioltva.

Azaz mégszem, végtére is
betyáron nem fog a golyó,
Martzi bekapta, mint béka
a legyet, s mint a lefolyó,

egyed gargalizált véle,
visszaköpte, valahányszor
rálőtt a TEK, jó Bulyovszky
jól berezelt az arától.

Mit volt hát mit tenni, egyéb
megoldás nem akadt kézre...
elmeséljem, vagy hagyjam ki,
miként érte el a végzet

Zöldt Martzit és Betskerekít?
Elmondom én, ahogyan volt.
Vasvillával mellbe szúrták,
egyikük sem holt meg attól.

Sokak szerint, de csitt erről,
két lókötőnk csak vádalkut
kötött a céggel, s téglaként
pusztáznak: ezt se bánhatjuk.

Statáriális bíróság
törvénykezett, fiskálisra
se költöttek, hogy a végső
döntést Strasbourgra hárítsa.

Mutató fára kötötték
Fegyverneken mind a kettőt,
szívük dohos pitvarából
az időtlen bánat felnőtt.

SZALAI ZSOLT

Nagy kör

*„nem a távolság, ó! az élet fogyott el:
nyarunk eltűnt, és most üresen kong az ég,
és aszály van, szomjúság és kiszáradt kút.”*
Sinka István: Lovasok opál mezőkön

Kilépünk az első ház mögött, két garázda kóborló ordít,
és ahogy kanyarog a töltés, az átemelő
a Szavai-csatorna partján a tájba belerondít.
Megyünk, kamaszos téltemető
lesz ma este, mikor szívünk
már nem varrja össze semmilyen öltés.

Fear of the dark pólóban feszítünk,
hóolvadáskor, az iskola után,
elindulunk, kint lehetünk az utolsó buszig,
a nadrágszárat a bakancsba betűrjük bután,
de így is fürdünk, mint a csuriz.
A tocsogókon átugrálva érünk ki a rétre,
hogy mielőtt beáll a sötét, learassuk a nádat.

Csak úgy harsogjuk, túl sok volt már erre a hétre.
Pusztánk a nonszensz, furcsa, böjti láz,
sűrű szúnyogfelhőben tobzódik minden,
szemünkben villanó alkonyat liláz.
Leszáradt fűzfáról törünk egy ágat, nincsen
kontroll, előttünk nem hajol,
tarlóba aprítva ropog a nádszál a süppedő talajon.

Dühünk már nem remél tavaszt,
milyen nádtetős ház?
hát mi vagyok én, kötekedő paraszt,
apám után szabadon?!, meg ahogy mondta az ős kaján,
parasztnak parasztkenyér,
mikor az alufóliából kicsomagolva meglátta kajám ...
.....
káromkodunk, röhögünk és egyszer csak elég.
Inkább a zsilipre mennél.

Tegyünk egy kört,
nagy hangon indítványozod,
ha jó leszél, kapsz egy sört,
és szísszennek a mesék,
hogy a kompról vízbe fulladtak,
miközben a zajló Dunán

dolgozni a Vagonyárba siettek,
és voltak itt mosónők,
meg vámosig felmentünk korcsolyán,
de ebben a halott faluban
fél kilenc után már senki se jár.

A silóknál mintha elfogyott volna a zsák,
ott felejtettek több mázsa kukoricát,
a kutyákat talán eteti valaki
a lyukas kerítés mögött, haladni
kell tovább, megmámosodva
a csillagok alatt, a szántóföldön szénaboglya,
jelzi, azért néha van még itt valaki,
akiből kiveszi a föld az erőt.

Visszafelé átvágunk a régi temetőn
ami összeköti az új és a régi falut,
meséled, a lány szó nélkül tette be maga mögött a kaput
a kerítés tetején eltáncolt flört után,
mielőtt jöttem, azért álltál ott, tudván,
a nyárfák alatt árnyékként növe félélmünk
mögött mindig csak az, mi lesz velünk.

Megyünk, de a következő sarok is beláthatatlan,
és mire odaérünk, minden titok megszűnőben,
akkor is, ha lekésem az utolsó buszt majd a szünetidőben.

Körbekerüljük a falut, nem lesz vége sosem,
csak az veszik el, ahová érünk. Most már
mindig messziről gyaloglunk haza,
és csak vágy van, sírás és ballada.

A leromlottat akarni örökre, lehetne példa akár,
álomszövőszékről világra felejtett szemmel
tovább vetni a szálát, mindjárt itt a nyár,
de szétesik bokra a hortenziának,
hiába törnek felfelé hajtásai,
túl nehéz virágai lehúzzák úgysis,
fekszik a földön a gömbvirág.

PÓSA ZOLTÁN

Az utolsó ázsiai magyar

120 éve született Sinka István

Sinka István (Nagyszalonta, 1897. szeptember 24. – Budapest, 1969. június 17.) a legszegényebb mélyvilágból fárosszá nőtt költő sorsa, életútja egyike a géniuszokat teremtő isteni gondviselés és a magyar irodalom rejtélyeinek. E szilaj pásztori sorban született embernek talán maga a Mindenható adta a kezébe a Bibliát, Petőfinék, a magyar költészet nagyjainak kötetét, példázván mégis egyértelműen azt, hogy az elemi erejű őstehetséget a körülmények hatalma sem győzheti le. Hiszen Sinka István, bár sokat nélkülözött, talán soha nem volt igazán boldog sem, de táalentumainak megsokszorosítását nem fojthatták meg a történelem viharai és a diktatúrák kegyetlensége sem.

Hontalanok balladája

„Engemet hajt a pusztá láza... / Apám holtig élt e síkon, / a szélnek dalolt, / ide temette bánatát, / most azt keresem gyepűd alatt, / hol száz juhod meleg esőben / ácsorog kinn a mezőben” A *Hontalanok útján* című, a nemzet kollektív tudatmezőit hitelesen fölmutató, 1938-as Sinka István-ballada a honfoglalás útján félre tévelyedett hun, magyar lovas íjász szomorú himnusza is, aki még emlékszik a meotiszi puszták ridegen zord tágasságára, Magna Hungaria nomád vadságára, s mindenre, ami bennünket, magyarokat a Kárpát-medencébe, a Világ Rámájának Aranyos szegletébe vezérelt. Nem véletlenül kezdem írásomat, a közepébe vágva Sinka István költészetének, a „Fekete Bojtár” táltosi szerepének megidézésével. Vannak költők, a Himnusz író Kölcseytől a Szózatra hangolódott Vörösmartyn át az ós fájdalomkunkat kiéneklő Ady Endréig és Nagy Lászlóig, akik szó szerint a nemzet orátorai, egykor eltemetett, majd hirtelen-váratlanul újra előbukkanó sámánhangok kidalolói. Ők azok, akik a többiek helyett is meglelik a hont az (1920 óta csonkult) hazában (is).

A Sinka Istvánhoz hasonló vándor dalnok haláláig nem nyugodhat, számára létformává vált az örök mozgás, a véget nem érő bolyongás, amely a mindent elpusztító időt is legyőz(het)i. Sinka István a *Hontalanok útját* rovók életérzését idillien induló, már-már epikus, novellisztikus életképbe sűríti. Egy gyönyörű leány próbálja megállítani az örök csavargót. A „virág szemű pásztor menyecske” avval is tisztában van, hogy a *Hontalanok útján* menekülő tekerdő nincstelen, se földje, se háza, ennek ellenére fölkinálja a misztikus sorshordozó férfiú számára az örök szerelem nyugodalmát: „te vagy a pusztán egyetlenegy, / kinek egy juha sincs, habár / olyan szép vagy, mint a nyár / Állj meg tehát, virágok szentje / s nézd: gyepűm alatt folyt egy erecske / kék, mint az ég. / mosd meg vízében kék szemed / s fekjüdj le a virágzó rozsba.. / s miként anyád sok hajnalon, / úgy ringat el majd két karom”. A mindenség titkainak hordozója, egyszerre muzsikusa és hangszere, a vátesz, a költő nem fogadhatja el a nyugalmat, mert számára, a *hontalanok útján* vándorló fároszi csavargó számára szépséges, sóvárgott, ám elérhetetlen illúzió és hazugság az idille torkollatott élet.

A látomások ereje és a nyomorúság szegényszaga avatta költővé

Az életút ismertetésre rátérve: Sinka István 1897. szeptember 24-én született Nagyszalontán. E tájnak, e költővé bővülő világnak, Partium melankolikusan szép és szomorú helységének varázslatos, költőavató ereje van. Vagy megfordítva? Arany János, Ady Endre, Erdélyi József és a zord, bibliás szavú Sinka István glóriája fényezte talán aranykori szellembirodalommal Nagyszalontát mikrokozmoszt? Sinka István kiváló monográfusa, Görömbei András könyvének tanúbizonysága szerint is örökérvényű mítoszokat fakasztó próféta, aki a legköznapibb tárgyaktól, a sivár és szomorú szegényszagból, az erdélyi részek kimondhatatlanul gyönyörűségei síkjából, hegyvölgyeiből, tocsolyosáiból, sutogó nádasáiból – melyek talán Toldi Miklós farkasölő hőstetteinek is tanúi lehettek – zúgó, vériszamos titkokat őrző erdeiből, reménytelen vadregényes és reménységveszejtően terméketlen nyomorszigeteiből, Jeremiás ószövetségi, János újszövetségi jelenéseinek biblikus látomásaiból olyan költészetet fakasztott, amelyhez aligha van fogható még a géniuszteremtő huszadik századi magyar és európai lírában is. Kincseket gyötört elő a mélyvilágból, mint a mindenkinél bátrabb és elszántabb óceániai gyöngyhalászok. Előbb Bihar, majd Békés, ez utóbbi drámaian szegény földről Gereblyés, Sárga Mágor, Vésztő voltak életútjának állomásai. Korán elárvultan, a szilajpásztorok, a bojtárok kemény életét élve őrizte magában az öregek meséit, mondáit, az alföldön gomba módra tenyésző szekták világvége-jövendöléseit, s forgatta naponta haláláig, a sokak szerint „feketére festő Pesten” is az őt nyelvművésszé nevelő Könyvek Könyvét, Károli Gáspár református Biblia-fordítását. E zord, ősi, bonyolult és mégis, a legegyszerűbb lelkekhez utat hasító könyv, a KÖNYV, Isten Igéje korán átitatta lényét és lélektetté vált benne. A balladák, az elégiák, a novellák, a regények már-már áttetsző, kristályos sodrással, s mégis példázatos polifóniával szólalnak meg belőle. S ehhez a forrásmélységhez és artézi tisztasághoz társult a táltosi látnokság, a látó ember mindentudása, amellyel látja és velünk is láttatja őseinket, ahogy Etelközben vágatnak a csodaszarvas nyomában. S miközben Csaba királyfi csillagösvényét tapodja paripáik patkója, arcuk mégis evilági. Szegény szilajpásztorok, talaj nehéz bölcsességet őrző földművesek ábrázolatát viselik, akikkel a költő gyermekként naponta találkozott a szegényszag legsötétebb bugyraiban.

Sinka „hivatalos” írói, költői pályájának első stációja a Magyar falu című néplap, amelyet a földreformer Nagyatádi Szabó István szerkesztett. A *Bánat az Alföldön* című 1930. november 16-án írott költeményével megnyeri az újság verspályázatát. E balladisztikus sodrású versben benne feszül az ószövetségi égő csipkebokor látomásától ihletett feltétel nélküli hit, a trianoni gyászban is fölemelt fővel viselt hazaszeretet: „*Anyánk bánata itt: égő csipkebokor / Lángjában fénylő fájdalomszobor*”. Egyszerű, földöreg és őstiszta szavakba foglalja azt a misztériumszerűen sokrétű fájdalmat, amit csak mi érezhetünk át Európában: „*De nem érti meg senki e titkot, e tüzet / Mely csak bennem éghet e gyászos és süket / magányban, mit magamba zártam... / Hiába csudálnak a titán egék: / Nem érthetik meg szenvedéseimet, / Mert anyák bánata föld magyar magányban.*”

Sikerek hegycsúcsán, csalódások völgymélyén

Ezután már a költővé avató első könyv sem késlekedik. Előbb még Bajcsy-Zsilinszky Endre országos hetilapja, a Szabadság 1932-ben közli Hymuszait Fėja Géza ajánlásával. A *Hymuszok Kelet Kapujában* című első kötet egy évvel később, 1933-ban jelent meg. Érdemes a kor és a táj vidékiesen, jó szándékúan komolykodó aurájának megidézése kedvéért megadni az első, a költővé avató könyv pontos születési adatait: Gönczy Béla református lelkész, Nagy Miklós szeghalmi gimnáziumi igazgató, Csaba József

és Fülöp Károly támogatásával, Áprily Lajos és Reményik Sándor ajánlása nyomán a Szeghalmi Református Péter András Reálgimnázium kiadványaként látott napvilágot. A század meghatározó őstehetségének életművitánya két költőtárs, egy kiváló lelkész és három irodalom-érzékeny tanár összefogásának köszönhető hát. Sinka sámános, elemi erejű himnuszai és balladái egy regionális folyóirat, a Komádi és Vidéke című lap sajátos metamorfózisán át jutottak el a Kelet Népehez. Ma már kevéssé köztudomású, hogy a Kelet Népe, a Nyugat és a Napkelet mellett, a korszak harmadik emblematisz folyóirata úgy született meg 1935 őszén, hogy a Komádi és Vidékét helyi erők ellehetetlenítették, s helyette jött létre a Kelet Népe. Első főszerkesztője Szabó Pál, a szerkesztő Barsi Dénes mellett a lap formális rangsora szerint a harmadik embere, ám valódi primus inter pares, emblémája, jelleg- és mértékadó személyisége, igazi frontembere, költője a Fekete Bojtár, Sinka István lett. 1936-ban a fővárosba költözött, s immár végérvényesen is, hivatalosan is költővé koronázta a *Vád* című 1939-ben napvilágot látott verseskötete, amelyet Püski Sándor Magyar Élet kiadója jelentetett meg. Költészete kilombosodik, kiteljesedik az 1943-as balladáskönyvben. Novelláskönyvei és a *Kadocsa merre vagy?* (1944) című regénye is sikert arat. Madártávlatból azt hihetnők, nincs oka panaszra. Ám a betegségek, saját egyéni nyomora, a sokat ígért társadalmi reformok késlekedése, keserű kiábrándulása a népi írók mozgalmából, a belső démonokkal folytatott küzdelem, a fővárosi léttel együtt járó villámsebes életformaváltás elmélyítette és állandósította haláláig az örök otthontalan csavargó életérzését. Elmondhatjuk róla, hogy szinte egy időben volt sikerek hegycsúcsán és kudarcok, csalódások völgymélyén. Ünnepeket vidéki, majd fővárosi esztendeiben is, haláláig nélkülözi a magánélet harmonikus pillanatait. Első felesége, Papp Piroska korán elköltözött boldogabb mezőkre, második feleségétől, Péczeli Katalintól 1957-ben elválik. A Nemzeti Parasztpárt alapítóihoz, Szabó Pálhoz, Kovács Imréhez, kivált a balos Erdeihez képest a hatalom és a szakma egy része is radikális jobboldalinak bélyegzi. Ám a szélsőséges nyílássá vált Sértő Kálmántól, korábbi sorstársától egyértelműen elhatárolódik, tisztában van azzal, hogy egy bizonyos határt, az erkölcsösen élni Rubiconját az ember akkor sem lépheti át, ha a nyomortúság és a tanulatlanság „*bárányi ártatlansága*” adhat (aligha elfogadható) magyarázatot „az írástudó árulására. Az 1945-ös szovjet megszállás hajnalán Budapestről Törökbálintra menekül, a koalíciós korszakban a Független Kisgazdapárt és a Nemzeti Parasztpárt segíti ki őt a nyomorból. Ám a kommunisták kékcédulás választási csalással megszerzett győzelmétől 1956-ig nehéz esztendőik köszönnek reá. Püski Sándor s Veres Péter támogatásából él. Az *Üdv néked ifjúság* című költeményében lelkesen köszönti az 1956-os forradalom és szabadságharcot a dicső küzdelem harmadik napján: „*Üdv néked ifjúság! Üdvözlégy magyar nép, / ki lángban és vérben születél meg újra / három nap éjszakán vad ágyúdörgésben! / Melyik nép írta fel mostanában nevét / így, hogy aranyat adott kezébe isten ujja? / S melyik nép beszélt így az önmaga nevében, / mint angyal, mikor a harsonát fújja? / Bús igájának fájára írja hát, / s mint anyyiszor a megsárgult ezredében / vérrel és avassal tanítja zsarnokát.*” Ez a költemény október 26-i keletkezése után három nappal, 1956. október 29-én megjelent a *Rendületlenül* című röplapon, Püski Sándor kiadásában.

Győztesek, vagy vesztesek királya volt?

Az Aczél-Kádár féle sunyi diktatúrától az amnesztia után sem várható markáns elismerést. A korszak démoni kétarcúságát jellemzi, hogy 1961-től folyamatosan közlik írásait folyóiratokban, főként az Új Írásban, rendre bekerül a Szép versek című antológia sorozatba. Sorra jelennek meg a kötetei (*Eltűnik a Hóvári domb*, 1961, *Végy karodra, idő*, 1964. Műveit megjelentették, bátor kortársai Ágh István, Tornai József, Csukás István,

Kiss Benedek, Gulyás Pál, Pomogáts Béla, Fábíán Gyula, s a már említett, 1977-es monográfiájával Görömbei András kiálltak mellette, ám a hivatalos értékrend mélyen a rangján alul kezelte, s kezelte mindmáig. Kései, betegségekkel is nehezített éveiben erőt adott neki a rendületlen hit. Megrendítő, ahogy a saját kis hazájában elutasított Jézus példájával igazolja vissza önmagának is, hogy az igaz úton járó, Krisztus követő embert a sajátjai sem értik meg mindig, de akkor is megtalálja a maga kis percnyi nyughelyét az ellenséges világban: „*És Jézus jött, / a műhelyből át / a Rózsás udvaron / az atyafiak között: / szelíd mosollyal búcsúzott mindegyiktől, / és kilépett a kapun. / És megzendült a földön minden cimbalom / s elvénhedett virágok nyíltak ki újra / madarak ujjongtak és minden madarat / és minden vándort hazavárt a csendes kis Kapernaum*” (Jézus örökre elhagyja Názáretet). Vigaszt adott neki, hogy harmadik felesége, Szin Magda, hűséges társa 1969. június 17-én bekövetkezett haláláig kitart mellette.

Sinka remélt, máig késekedő reneszánszáért a rendszerváltozás óta sokat tett a Püski Kiadó. Napvilágot látott a *Nagy utakról hazatérve* című kétkötetes, teljességre törekvő gigászi verseskötet, Medvigy Endre szerkesztésében, a szerkesztő értő, értékes tanulmányával (*Nagy utakról hazatérve*, összegyűjtött versek, I-II, Püski, Budapest, 1993) s az önéletrajzi írások (*Fekete Bojtár vallomásai*, Püski-Budapest, Csokonai Kiadó – Debrecen, 1989, *Kadocsa, merre vagy?* összegyűjtött elbeszélések, cikkek, sajtónyilatkozatok, Püski, Budapest, 1997).

Sinka soha sem volt „kezdő költő”, a *Pásztorének* című korszakos első kötet helyből érett, kiforrott költőként ünnepelt, s alapjában véve mégis magányos, kitaszított zseniként koronázza az öröklét győzteseinek, ám ugyanakkor a jelen veszteseinek királyává. Simonyi Imre A vesztesek királya – Zokogás és ének Sinka Istvánért című költeményére utalva: „*Igen – gögös voltál Pista amilyen / csak egy király lehet vagy csakis egy / paraszt – aki nem csupán messziről / indult de olyan messziüg érkezett: / ahol – ha király – elveszti koronáját / s métely pusztítja nyáját – ha paraszt. / S aztán a Pusztulat felett megállván / odavágja a Semmi képibe - / ahogyan tetted (és tehetted méltán!): / „Én voltam itt a Vesztesek Királya” (A vesztesek királya, Simonyi Imre: Forgácsok egy fakesztről, válogatott versek, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1980.) Az idézett vers írója, Simonyi Imre, a gyulai remeteként elhunyt konok külön utas aforizmaköltő írta le Sinka Istvánról az egyik legtalálóbb mondatot: „*Talán az utolsó magyar, aki emlékszik még Ázsiára*”.*

Csak tiszta forrásból ivott

Summa summarum: Sinka költészetének mindvégig vezérmotívuma maradt a tradíciót, az ázsiai gyökereket, a bibliás hitet, a kis dolgokban is fellelhető hazaszeretet kurkászó örök igehirdető. Ez a próféta alapmagatartása eszünkbe idézi a Kalevala Vejnemöjnenjének, Homérosz Odüsszeuszának, a Cantata Profana szarvassá változott fiújának örök panaszát: Nem ihatok én már virágos pohárból, csak tiszta forrásból, csak tiszta forrásból.

Ezt a forrást olykor megtalálja: „*Ősömnnek csattját, tilinkóját / keresem ...és, ha meglelném, / körül raknám magam körül / és mindent fényesre lehelném*”. Máskor megfogalmazódik a kutatás sikertelensége is: „*De penész földi mindet. Elavulnak. / És nincsen kéz, mi szívemre kösse / S ennek a pórbel vagyonnak / én vagyok az örököse*”. Eme híres *Keresem az ősök udvarát* című vers a *Pásztorének* című kötetből kifejezi Sinka műveinek örök kettősségét, a rendíthetetlen túlvilági öröklét bizonyosságát és az avilági múlandóság siratását. Balladai és himnikus verseszédében együtt él az imádott magyar föld és a mítoszokat titkos bűvkörbe foglaló magas ég. A szintézisek szintéziseként Arany János hagyományait követve megír egy verses regényt, regényepikai költeményt is. A Szi-ge-

tek könyve szomorú, nyomorban élő pásztoroknak, mocsaras vidékek katasztrofáinak életéről mesél, s úgy emeli árvaságukat és az elárvult Földet a Titok hordozójává, hogy pillanatra sem széptí a valóságot. Sinka István, bár lehet, hogy olykor gögös volt, mint a vesztesek királya, valójában a legnemesebb fajta alázat jegyében élt és alkotott. Mindig is tisztában volt azzal, hogy tehetségét a Mindenhatótól kapta, de azt sem feledte soha, hogy honnan jött, és kitől tanulta az éneket: „Nagyanyáim, s szépanyáim / lelke dalolt nekem a puztán / hogy keljek föl a virágok közül / S induljak el a dalok jussán, hagyjam magára a nyáját / mert felőlem az rendeltetett, / hogy vihar fújja meg a számat...”

Hókorona.

Kis virágaimat,
nagy hókoronámat,
meked adom,
szép anyómyom,
volt tengetitkü lánymak.

Viseled dinzeim e napon,
de jól viseled, vigyázz maqgon:
minden virág,
töviset ad
útain e világnak.
Máhitat úgy adom oda:
nem tudom, a hókorona
illik-e Máriának.

Tűz e korona belieje,
bánat van oda írva,
nagy mint a hold.
S akié volt
sajóqva száll a sírba.

Hókorona, ki viseled,
mennyei kedve támad.
Szép anyómyom,
meked adom,
ne maradj haloványmak.

Budapest, 1951-diki év,
február hava.

Virág és lók helyett
rok szeretettel küldi ezt a ver-
set László Gyulánémak, Marica
anyómyomak

Sinka Pista

MEDVIGY ENDRE

Sinka Istvánról – négy tételben

I. A balladás fekete bojtár¹

Sinka István a partiumi szilajpásztorok szószólója, a bihari és békési szegényparasztság hányatott sorsú népi énekese, a ma is korszerű látomásos, szürrealisztikus költészet világirodalmi rangú magyar klasszikusa gyötrelmes betegség és hosszú, méltánytalan mellőztetés után, harmincegy esztendővel ezelőtt: 1969. június 17-én hunyt el.

Költői indulásától a vele rokon sorsú, népből jött írók, művészek rokonszenvére, barátságára számíthat *Boda Gábor* szobrászművésztől *Muhoray Mihály* festőművészen át *Szabó Pál*ig és *Veres Péter*ig. Olvasói között nagy számban találunk első generációs értelmiségieket, népi kollégistákat, földműveseket és iparosokat, továbbá a klasszikus középosztály szociálisan érzékeny, nemzeti megmaradásban gondolkodó tagjait. A költő halála óta eltelt három évtized megmutatta, hogy Sinka István írásművészete egyetemes, embersége és magyarsága, kincses irodalmi hagyatéka nem egyik vagy másik rétegé, hanem a nemzet, a tizenötmillió magyar közösség megbecsülendő, időtálló értéke. A nagyvilág, a világirodalom is gazdagodna, ha a Fekete Bojtár balladáit és siratóit, látomásos verseit, dalait és versepikai műveit méltóképpen tudnák világnyelvekre fordítani. A pásztorköltő 1990. március 15-én posztumusz Kossuth-díjat kapott az összeomló rendszer leköszönő kormányától. Most a szabad, polgári Magyarországon mondatik ki: Sinka István költészetének, írói munkásságának minden értéke a Magyar Örökség része.

Sinka István, a Partium és a Sárrét nagy költője 1897. szeptember 24-én született az egykori hajdúvárosban, Arany János Nagyszalontáján. Ősei, ameddig csak a családi emlékezet visszatekinthet, szilajpásztorok, de akad közöttük szegényparaszt, sőt kurtanemes is. A gyermek Sinka bár éltanuló, mégis a félárvaság, a nélkülözés, a bihari muszáj úgy kívánja, hogy a négy elemi elvégzését követően cselédkönyvet váltson és bojtárnak álljon. Rábén a dohánykertész lányok nevezik el Fekete Bojtárnak a fekete szűrös pásztorfiút. A bihari és a békési pusztákon, pászortársai között ismeri meg a néphagyomány archaikus rétegeinek mesés értékeit, a régi magyar nyelv továbbélő, szép, veretes, ritka szavait. Itt csodálkozik rá a hiedelemvilágra, a régmúlt idők népi dallamaira és a balladakincsre. Az önművelés emberpróbáló küzdelmei árán, autodidakta módon érik költővé, íróvá, akár a többi őstehetség. Mindent elolvas amihez csak hozzájuthat, de legtöbbet Jézus, Petőfi és Tolsztoj tanár uraktól tanul.

Első verseskötete, a *Himnuszok Kelet kapujában* 1933. decemberében, a szeghalmi *Református Péter András Reálgimnázium* kiadásában lát napvilágot, *Féja Géza* előszavával. Negyvenhat himnikus szárnyalású, tündökletes verset tartalmaz. A kritikusok sokallják a fényt, a bíbor, ezüst és arany ragyogását. Nem tudják, hogy a költő pászortársai korai hullását, pusztulását kívánta túlragyogni. Ekkor Vésztőn él feleségével, *Papp Piroskával* és három gyermekükkel: Jánossal, Ferencsel és Zoltánnal. Piroskát 1935-ben elviszi a szíve.

1 Medvigy Endre laudációja. Elhangzott a Magyar Örökség-díj ünnepélyes átadásakor az ELTE Jogtudományi Karának dísztermében, 2000. június 24-én

Sinka István második verseskötetének közreadására a trianoni Magyarországon nem akad kiadó, így 1935-ben, *Féja Géza* közvetítésével a felvidéki Kazinczy Szövetkezet jelenteti meg a költő kiseposztát, a *Pásztoréneket*, amelyben már a pásztorok és szegényparasztok világáról vall nagy művészi erővel, imbolygó ritmusú, sajátos sinkai szabadversben. Széchenyi magyarságféltő, nemzetépítő gondolatai találnak visszhangra, amikor 1935 őszén három szegénylegény: *Sinka István*, *Szabó Pál* és *Barsi Dénes* Komádiban, a Kőrös hídján megalapítja a *Kelet Népet*, a népi írók folyóiratát. A Fekete Bojtár ennél a lapnál érik jelentős költővé.

1939-ben *Püski Sándor Magyar Élet Könyvkiadója* adja közre a pásztorköltő első gyűjteményes kötetét, a *Vádat*, a himnuszos korszak után alkotott Sinka-versek tárát. Híres énekei jobbára szabadvers-szerűek, de a régi magyar irodalom tagoló versével is rokoníthatók. Feltűnik a dal forma, jó példa erre az *Erdélyi József*nek ajánlott *Szállnak a vadlibák*, majd ebben a kötetben nyomon követhető a sajátos sinkai ballada kialakulása. Itt olvasható a költő legszebb, leghíresebb balladája, az *Anyám balladát táncol*. A látomásos versekben a bibliai élmény tragikus magyarságszemlélettel ötvöződik, angyallal vagy a sorssal küzd népéért a mitologikus, szürrealisztikus látású szerző (*Magyar jelenés, Míg a juhaim aludtak*). A testi szerelem remekbe sikerült pajkos versei sem hiányozhatnak a könyvből (*Bódi Mariska, Virágbomlás*).

A *Magyar Élet*nél a *Vádat* újabb Sinka-kötetek követik: a költő földi pokoljárásának könyve, a *Fekete Bojtár vallomásai*, a *Harmincnyolc vadalma* balladákkal rokon vagy éppen népmesékre emlékeztető elbeszélései, a reprezentatív kiállítású *Balladáskönyv* *Muhoray Mihály* illusztrációival és a *Hontalanok útján* az újabb versekkel. Az utóbbiban Sinka egyre tudatosabban vállalja a népköltészet hagyományát, az általa korábban ritkán használt dalformát. Legtöbb balladája ebben a kötetben olvasható. Betyárok, igazságkereső szegénylegények, elesett katonák, megesett leányok, bábák, javasasszonyok, akasztott emberek, lázadó cselédek és némán tűrő nincstelének a balladák tragikus hősei. A vádló versek, a lázadó énekek megriktulnak, a balladák, a siratók és a gyászdalok szomorúsága lengi körül a kötetet. *Chagall* festményének égi szekerezőit méltán ismeri a művelt világ. Sinka balladájában valami hasonló történik, amikor rongyos kis Péteres Áron utas a Göncöl szekéréen. Találkozik-e a tudatunkban Sinka és Chagall?

1944 őszén a *Kadocsa, merre vagy?*, az eszmei és művészi szempontból egyaránt kifogástalan kisregény zárja a negyvenes években megjelent Sinka-kötetek sorát. A költő az említett önéletrajzi fogantatású kisregénye megjelenésekor Csömörön gazdálkodik, a *Magyar Irodalompartoló Társaságtól* kapott szerény földcsékjén. 1945 októberében Törökbálinton kap csereingatlant, itt él 1949-ig. 1945–46-ban elsősorban a *Független Kiszgazdapárt* és a *Magyar Parasztszövetség*, 1947-től már inkább a *Nemzeti Parasztpárt* vállalja és segíti Sinkát. A *Független Ifjúságban*, a *Magyar Parasztleletben*, az *Igazságban*, a *Békésben*, a *Paraszt Újságban*, a *Szabad Szóban* és az *Illyés Gyula* szerkesztette *Válaszban* kötetnyi verse gyönyörködteti az olvasót. E korszak végén utoljára 1949 júliusában publikál, majd megkezdődik „hallgatásának” nehéz, küzdelmes, mégis termékeny időszaka.

Az ötvenes évek első felében számos tragikus hangvételű, új verset ír, melyekben pontosan, torzítástól mentesen tükröződik a kolhozokba terelt parasztság és a szabadságától megfosztott nemzet kálváriája. Két nagy terjedelmű versepikai munkája: a *Mesterek uccája* és a *Szigetek könyve* első változatán dolgozik. 1954-ben, Nagy Imre első miniszterelnöksége idején visszatérhetne a magyar irodalomba, de a megalázott nép és a maga sérelmeire hivatkozva visszautasítja a felkínált lehetőséget.

1956. október 31-én a Városligetben, a Vajdahunyad vára udvarán részt vesz a *Nemzeti Parasztpárt (Petőfi Párt)* újraelakuló közgyűlésén. *Illyés Gyula* javaslatára

beválasztják a *Petőfi Párt Szellemi Irányító Testületébe*. 1956. november 2-án a *Magyar Írók Szövetsége* rendkívüli közgyűlésén beválasztják a szakmai szervezet forradalmi bizottságába. *Ellopott szívárvány*; *Százezer udvar* és *Üdv néked Ifjúság* című verseivel támogatja a felkelt népet, a forradalmat. Novemberben, a ránk hozott véres fordulatot követően elsiratja a korán megöletett szabadságot, gyászolja az elesetteket és a vértanúkat.

1957-ben elválal második feleségétől, majd házasságot köt *Szin Magdával*, „Énával”, a kései szerelmes versek, az Éna-dalok ihletőjével. 1957 őszétől az újságok, irodalmi folyóiratok több-kevesebb rendszerességgel közlik Sinka István új verseit, prózai írásait. *Aczél György* művelődéspolitikája amolyan tessék-lássék félnyilvánosságra kárhoztatja a művészi törekvéseiben megújuló költőt. 1961-től úgy három-négyévenként megjelenhet a Fekete Bojtártól egy-egy karsú kötet, alacsony példányszámban. Az első három közreadást még megéri a szerző (*Eltűnik a hóri domb*, *Végy karodra idő* és *Mesterek uccája*). Ha életműve megjelenésének esélyei felől érdeklődik az illetékes politikusnál, cinikus választ kap: nincs papír. Fő műve, a Tiszántúl Kalevalájának szánt *Szigetek könyve* már halála után lát napvilágot a *Magvető Kiadónál*. A közel teljes életművét a kilencvenes években a *Püski Kiadó* jelenteti meg. A Fekete Bojtár a belső számúzetés keserves, nagy útjairól hazatért. A róla szóló írásokat és levelezésének javát a *Nap Kiadó* gondozta *Sinka-émlékkönyv* tartalmazza. A végre megismerhető gazdag életmű tükrében ma már vitathatatlan, hogy Sinka István munkásságának minden értéke a *Magyar Örökség* része.

Fekete bojtár vallomásai

(részlet, 1.)²

A hajdulaposi szolgálatomnak az vetett véget, hogy a gazdám kegyetlentil elruházott. Úgy alaposan, ahol ez már bevett szokás: villanyéllal. – Na, ne vihogjatok, kárörvendők, kik szeretnétek rámsütöni, hogy kis kölyöknek is milyen bitang kis tekerdő voltam. Ne bizony, mert íme mingyárt megsúgom én, hogy miért is verte kékre hátam a villanyél. Azt már említettem, úgye, hogy sohase ettem egyest a hasammal. Ne felejtsetek el, hogy én egész nap azt csináltam, mint a szűcstű: alásfel, megállás nélkül. – Siess te, az anyád isteni! Ne bámulj, hanem dolgozz, mert belédgyalogolok. Majd én megtanítlak, hogy ember leszel, vagy megdöglesz – ilyen s ennél még cifrább szavakkal díszítgette a gazdám a végnélküli parancsait. Micsoda áldott emlékek élnek bennem iránta, azt elhiheti még egy kegyeséletű nazarénus is.

Szóval, egy anyyi, mint száz: az, akit úgy motorosítanak, kell annak bizony a fűtőanyag. Tegyük még azt is hozzá, hogy én zsenge növekedőgyermek voltam akkor. Igaz, nem mondom, én „csak” állatszámba menő kis parasztkölyök voltam, a fene se törődött azzal, hogy élek-e, megnövök-e, vagy temetőtöltelék leszek-é. Az, aki törődött volna, az apám, előtte való években szerencsésen a sírba tért. Nem ahhoz a kaszthoz tartoztam én, kinek fiaiba az okos, jólelkű doktor bácsik megfelelő poltúrákért kanállal tömködték az ételiksziért, hogy nagy, erős emberekké nőjjenek, s majdan acélos izmokkal fogjanak hozzá a pennaforogtatáshoz.

...No, no, értem én ezt, értelmes fajta ember vagyok ám én. Mert úgyebár, egy kövér kapás nem tud elégségesen hajladozni, hamar izzad, kifárad, pihékel, egyszóval – csődöt mond a kapavégén. Úgy gondolom hát, hogy az utóbbinál már a gyerekkorban el kell kezdeni a kunérozást, azazhogy az edzést. Soványnak kell

2 Pesti Újság, 1939. november 18. Kötetben nem jelent meg.

annak lennie, mert ha kövérkés, nem tud eleget dolgozni. Ebből ered aztán, hogy elkezd álmodozni előbb, azután meg... na, na! Azazhogy rózsát tűz a kalapjához.

No de említettem a villanyelet, most tehát arról kell beszélnem. Elég rendes egy darab fa volt biz'a, s ha még a villa köpűjét is hozzászámítjuk, épp elég volna egy jól megtermett valutásibolónak is, hogy kitegessük vele kies hazánkából.

Az úgy történt, kedves olvasó, hogy nem bírván hasam vég nélkül a dicsőséget, egy éjszaka hazaléptem Hajdulaposról Szalontára.

– Na, mi az, fiam – riadt fel édesanyám, mikor bezörgettem. Elmondtam neki, hogy magam emberségéből nem tudok megélni, mert lám, nem tudok elég kenyeret keresni. Anyám törekeny kis asszony volt, a szakadatlan robottól fáradt. Azonnal felkelt, sírt egy kicsit, aztán ennivalót készített és én egy félóra múlva kerekre ettem magam, mint egy lucernába szökött bárány.

Reggel pedig ketten mentünk ki Hajdulaposra. Én meg úgy fél kenyeret is vittem a hátamon... Csúnya patáliával fogadott bennünket a gazdám. Esküdözött, káromkodott, azt mondta, hogy ő valósággal töm engemet, mint egy hízó libát. De anyám csak rámnézett, vékony, fakó kis arcomra s mindent tudott. Tudta, hogy hazudik a bitang.

Mikor végre elköszönt, s már olyan messzire távolodott, hogy a kiáltás nem érhetette be, a gazdám elővette a villanyelet és bemutatkozott...

Fekete bojtár vallomásai

(részlet, 2.)³

Mikor az utolsó elemi iskolai „vizsgát” letettem (négy elemi jártam) egy csillogó szép ötkoronás ezüstpénzt kaptam ajándékként Böszörményi Lajos szalontai esperestől. Akármilyen nagy is volt az örömöm, mégis beállítottam hazafelé menet Percida Mihályékhoz és megvettem két birkapergőt. Tudtam, hogy most már a komoly életre kell nekem is készülődni, tehát cselekedtem a saját belátásom szerint. Akkorra már megtanultam, hogy mi az éhség, hisz szegény édesanyám egész nyárhosszán oda volt messzi majorokban, kenyeret sütni a summásoknak s az aratóknak. Én addig az ideig, amíg oda volt, magam tartottam el magamat, úgy hogy jártam a teniszpályákra labdát szedni a játékos uraknak. Hetenkint, ha ügyes voltam, össze tudtam 18–20 fillért is keresni. Feri öcsém kicsi volt s ő nem tudott még egy árva fityinget se keresni. Ketten azért kijöttünk az én keresetem-ből. Igaz, volt egy nagybátyánk, aki juhász volt. Annak a gondjaira bízott volna anyánk. No de az messze kinn volt Szalontától egy tanyán. Meg aztán – hát nagybátyánk volt „csak”, na. Kéthetenként hazanézett és – kész-pász. Leginkább nem is találkoztunk...

Szóval én vettem két pergőt. Emlékszem rá még ma is jól, hogy Kósánénak, a háziasszonyunknak még egy kis üveg pálinkát is vettem, hogy ne szidjon örökké bennünket. Ő nekik volt az az egy dülőfélben lévő nádasházuk és más semmi. Nap-számból éltek ők is.

Én aztán a két pergővel beállottam Farkas Istvánhoz bojtárnak. Tizenegy éves voltam akkor és nagyon bíztam magamban. Farkast akkor ősszel behívták póttartalékosnak s helyette Lesi Tódor lett a gazdám. Na, addig csak, míg a Farkas a kéthavi katonaidőt kitöltötte. Lesi már akkor öreg ember volt nagyon. Olyan, akit nagyon elnyűtt az élet, a szolgaság. Leginkább pihenni szeretett. Rosszak voltak a

3 Pesti Újság, 1939. december 2. Kötetben nem jelent meg.

lábai. Úgy meg volt a háta görnyedve, hogy azt hitte volna az ember, hogy mindig keres a földön valamit... Talán a sűrjét kereste szegény. Azt a csendes helyet, amit nyugdíjképpen ingyen adtak még abban az időtájban mindenkinek. Persze mondanom se kell, hogy mezitláb kezdtem el a szolgálatot. Halogattuk bizony a csizmavevést, mert aki szegény – az szegény. Egész addig halogattuk, amíg le nem esett a hó... Kinn a Vakraéten tanyáztunk ekkor s én úgy mentem a jószág után, hogy nagyokat szaladtam előre s aztán az apámról maradt szűr aljára leguggoltam. Az ügyis jó hosszú volt nekem. Annyira elfáztam, hogy este, mikor vacsoráztunk, képtelen voltam a kenyeret a kezemben tartani. Bizony sokat gondoltam akkor arra, hogy milyen jó azoknak, akik még iskolába járnak. Én igaz, szerettem nagyon a szabadságot. Mindennél jobban. De ott a Vakraéten a Tisza grófok birodalma mellett sokszor kicsordult a könny a szememből. Ahogy csak egy gyermek átkozni tud, úgy átkoztam az egész világot, azt is, aki úrnak s azt is aki cselédnek született. De az öreg Lesi megtanított másra is: reggel, amikor felkeltünk, s ha már feljött a nap, meg kellett nekem is mosakodnom s vele együtt Kelet felé fordulva imádkoznom. Rongyos nadrágban, az apám rossz szűriben, mezitláb.

Ajánlom ezt az életet s az ilyen téli imádkozást jó egypár embernek. Akkor talán még író is kerekedhetne belőlük.

II. A magyar hatodosok hitvallása⁴

A *Magyar Hatodosok* azoknak a magyar íróknak, művészeknek és tudósoknak összetartozása, akik tiszta és igazságos viszonyban vannak a magyar étellel, mert ugyanaz a hasznuk belőle, mint annak belőlük: nevük és munkájuk.

Így gondolkodunk:

1.) Európa felé Ázsia – Ázsia felé Európa vagyunk. (Eredetünk: Ázsia, végzetünk Európa.)

2.) Azért vagyunk, hogy helytálljunk mindazért, ami végzetünkben jó, igaz és szép. *Az társunk a szellemi küzdelemben, aki ösztöneiben, gondolkodásmódjában, nyelvében és műveiben vállalja és vallja a magyar népet*, mert tudja, hogy lelket, szót és formát csak onnan kaphat az alkotás számára.

3.) A jóság, igazság és szépség szellemét nem Ázsiában és nem Európában, hanem itt, ezen a földön és ebben a népben keressük először. *A magyar nép mondanivalóját kell a magyar irodalomnak, művészetnek és tudományának úgy mondania, hogy a magyar nép is, a világ is magára ismerjen benne*. Ez a hitünk, ennek szolgálunk.

4.) *Egyetlen fajtának se vagyunk ellenségei*, de a magunk fajtáját szeretjük a legjobban. Népünk belső dolgai családi ügy, csak az szóljon bele, aki szívvel, lélekkel, hittel, cselekedettel a családjukba tartozik. Egymásnak barátai, testvérei vagyunk. Hűséggel, sorsvállalással, helytállással viselünk gondot egymásra.

5.) De népünk java egymás javánál is előbbre való, s ehhez igazodunk. Aki így érez, velünk tart.

⁴ Magyar Hatodosok... Beszélgetés Sinka Istvánnal a népi írók nagyjelentőségű szervezkedéséről, Nemzetőr, 1942. december 11. Sinka István: Hatodosok, Magyar Élet, 1943. március

Magyar hatodosok⁵

*Az én kedves jó Móricz Zsiga bátyámnak
ajánlom szeretettel, egy hajdani hatodos és
tizennegyedes...*

Senki báróéknál
hatodos tengeri,
a jó Isten jó és
mégis megengedi.

Hatodos tengeri!
De ha apellálunk,
törvénytől törvényig
bolond utat járunk.

Megcsalt hatodosok,
korpából felesek
s búzából kijátszott
tizennegyedesek.

Aratáskor pedig
nemde úgy illenék,
hogy ne muzsikáljon
könnyedén a kerék.

Bizony a mi ügyünk
régen nem egyenes –
sóval, vízzel, könnyel
elegyes a leves.

Ezért kellett nekünk
más földjít rontani?
Senki báróért a
vérünket ontani?

Bagóért, pitykéért
másra kardot rázni?
A tizennegyedik
kévéért csatázni?

Százezrünknek ingyen
messzi sírba bukni?
Másik százezrünknek
Kanadába futni?

5 Budapest, 1941. november hó, A Magyar Parasztszövetség Naptára, 1946
Pór Mihály: Olvasókönyv gazdaképző- és gazdasszonyképző iskolák számára,
Magyar Mezőgazdasági Művelődési Társaság, Budapest, 1946

El nem sírni soha
siratnivalókat?
Etetni, itatni
Vazul-vakítókat?

Ezért kellett nekünk
magunkat tagadni?
s minden győzelmünkben
vesztesnek maradni?

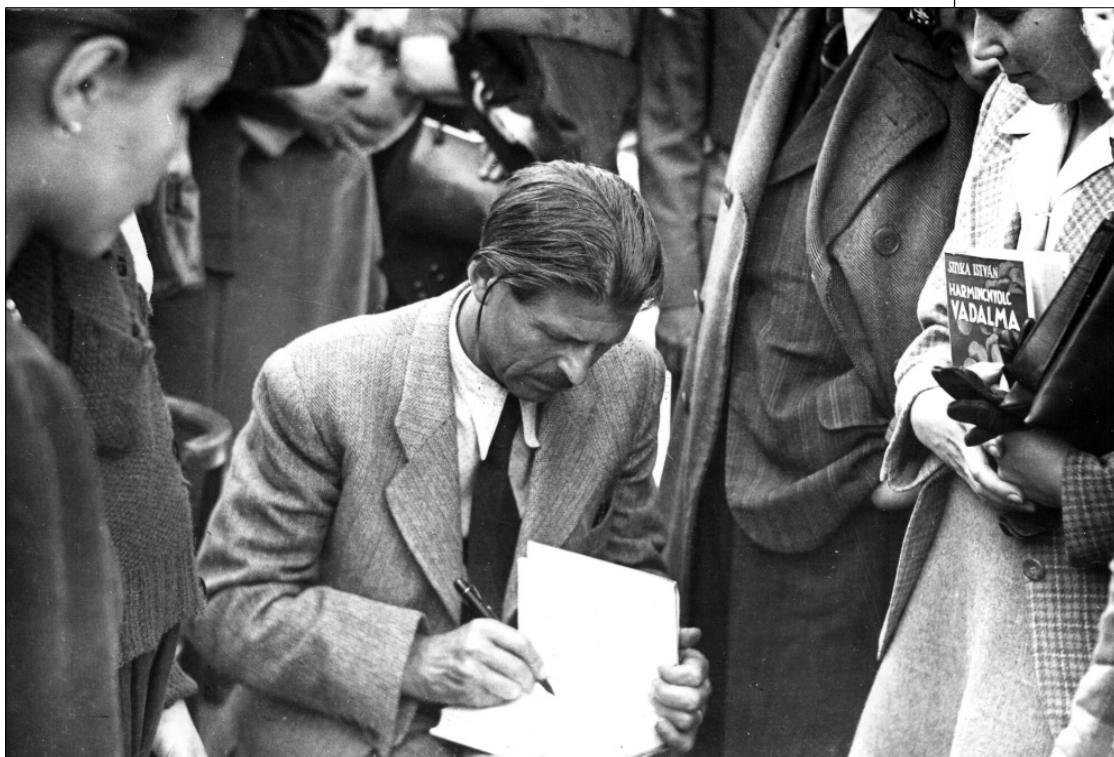
Népek Istene, ha
te vagy az Istenünk,
lépj a történelem
lángjaiba velünk!...

Senki báróéknál
hatodos tengeri –
a jó Isten jó és
mégis megengedi?

Egy forradalmi verstől a magyar hatodosok társaságáig

A *Magyar hatodosok* a szociális izzású, lázító Sinka-versek egyike. A cenzúra tiltása, az ügyészség beavatkozása ellenére elhangzott az 1943-as szárszói találkozón, szerzője előadásában. A hányatott sorsú népi költő a kézirat egyik példányát keletkezése évében, 1941 novemberében *Móricz Zsigmond*nak ajánlotta: „Az én kedves jó Móricz Zsiga bátyámnak ajánlom szeretettel, egy hajdani hatodos és tizenegyedes...” Sinka István az írófejedelemnek magyarázta el először a hatodosság mibenlétét. Nem más az, mint a szegényparasztok és az alkotó értelmiségiek (Sinka István elsősorban a népből jött kiválóságokra gondolt) kiszípolozottságának, kizsaratottságának a mértéke, hiszen munkájuk anyagi elismeréseként nem a megtermelt vagy megalkotott javak egészét vagy azok teljes ellenértékét kapják, hanem annak töredékét, harmadát vagy inkább hatodát.

Sinka István 1942 tavaszán írókat, képzőművészeket és tudósokat gyűjtött maga köré, és jobb, magyarabb világot várva, a szociális igazságosságért síkra szállva megalapította a *Magyar Hatodosok Társaságát*. Pesten, a Szentkirályi utca 1/B-ben, *Takács József* vendéglős *Koma vendéglőjében* valamennyi ismert népi író megfordult Sinka István asztaltársaságában, a szerda esti összejöveteleken, a hatodos tanácskozásokon. A jobbító szándékú, társadalmi és nemzeti radikalizmusra is hajló hatodos sereglés magját Sinka István alapító elnök mellett *Barsi Dénes* író, *Boda Gábor* szobrászművész, *Kádár Lajos* író és *Muhoray Mihály* festőművész (a *Balladaskönyv* illusztrátora) alkotta. A titkári posztot egy fiatal költő: *Szentkirályi János* töltötte be. Parádés népi elkötelezettségű, nemzetépítő értelmiségi gárdát toborzott a hatodosok igaz ügye mellé Sinka István. Közéjük tartozott *Balázs Árpád* újságíró, *Fáy Dezső*, *Illéssy Péter*, *Karay Gyula* és *Kurucz Dezső* festőművész, *Lőrincz Ernő* bölcsész, később a budai várnegyed antikváriusa (Országház utca 8.), *Fetich Nándor* és *László Gyula* régész, *Megyeri Barnabás* és *Medgyessy Ferenc* szobrászművész, vitéz *Nagy Zoltán* és *Radocsay Dénes* művészettörténész, *Zajti Ferenc* keletkutató, *Féja Géza*, *Szabó Pál*, *Véres Péter* és *Tersánszky Józsi Jenő* író, *Gombos Gyula* és *Fitos Vilmos* szerkesztő, valamint *dr. Püski Sándor* könyvkiadó. *Török Erzsébet*, a magyar népdalok és a bartóki népdalfeldolgozások hiteles megszólaltatója is megfordult körükben. *Vörös Vince* aranykalászos gazda, a Paraszt-

Sinka István dedikál az 1943-as könyvnapon

szövetség alelnöke is közösséget vállalt a hatodosokkal. *Sértő Kálmán* ekkor már mennybéli kiskocsmákban, pajkos angyalok társaságában nagyfröccsözött. Egykori élettársa, *Kóczán Lajosné Szabó Gizi* itt lent a földön szívesen látogatta a Koma vendéglőt. *Csohány Gabriella*, a későbbi munkásmozgalmi rímfaragó is járt a Szentkirályi utcában. Megtiszteltetésnek vette, ha Sinka István elbírálta, tapintatosan kijavította versezdeményeit, megszabadította azokat a mulatságos vagy pikáns képzavaroktól.

Sinka István és társai 1942 őszén megfogalmazták a Magyar Hatodosok hitvallását, hogy azzal a szélesebb nyilvánosság elé álljanak. 1942 október 21-én a Fekete Bojtár verbuválta Szentkirályi utcai hatodosok valamennyien aláírták a dokumentumot a Koma vendéglőben. A nemes aktust értékelve úgy vélték, hogy asztaltársaságuk ütőképessé népi szabadschapattá szervezül. Szerettek volna népes közönségnek rangos irodalmi esteket szervezni az Operaházban vagy a Sportszarnokban, de ahogy azt megvallották, anyagi forrásokkal nem rendelkeztek. Az ilyen terveket 1941 óta néhány esetben az Egyesületközi Együttműködés valósította meg, háttérben a *Magyar Testvéri Közösséggel*. A Magyar Hatodosok hitvallása 1942 decemberében a *Nemzetőr*-ben, Sinka István sajtónyilatkozatában jelent meg először; majd másodjára 1943 márciusában a *Magyar Élet* folyóiratban, a költő témába illő tanulmányában. Ez utóbbit olvasva tanúi lehetünk, ahogy a szerző kiszélesíti a hatodosság értelmezését. „Meg kell magyaráznom, hogy ezt a hatodosi állapotot nem szó szerint csak a kapálásra, kaszálásra értem, hanem úgy, hogy él egy nép, s az mivé lehetett volna balsorsa nélkül, s hogy balsorsával mivé lett: minden örökében, jogában és jussában hatodos.” Az ekkor már évek óta Budapesten élő népi költő a fővárosból szemlélve úgy látja, hogy a „...hatodosság se tisztán az írói, művészi sorsra értendő, hanem értendő társadalmi életünk minden képletére.” Tapasztalatai szerint a hatodosság az egész magyar életre is vonatkoztatható. Az árral úszókkal, az elvtelen alkalmazkodókkal szemben hirdeti, hogy „...a Themze, a Szajna, a Rajna vidéke sem különb, mint a Tisza vagy a Körözs tája”.

Szentiványi Kálmán 1942 novemberében a reggeli *Magyar Szóban*, majd 1943 februárjában a *Virradatban* vallotta meg hatodosságát. Lázadó versben; Vasárnapi képeslapon.

Vitéz *baráti Huszár Aladár* lélekjelenlétének és szervezőkészségének meghatározó szerepe volt abban, hogy az 1919. január 29-én katonákat, vasutasokat és a város lakosságát mozgósítva sikerült a betolakodó cseheket kiűzni Balassagyarmatról. Így a város a trianoni békediktátum országcsönkítése után is Magyarország része maradt. Vitéz *baráti Huszár Aladár* 1943. május 2-án a *Magyar Nemzet* hasábjain teljes kolumnás cikkben jelentette be: csatlakozni kíván az általa becstilt hatodosokhoz. A *Nemzetőrben Barsi Dénes* utasította vissza a belépni szándékozót, mint a „pántlikás” úri nacionalizmus képviselőjét.

A *Magyar Hatodosok* összegyűjtései, tartalmas, színvonalas eszmecsereí 1942/43-ban rendszeresen ismétlődtek, majd 1944-ben a behívások idején, a front közeledtével megriktáltak. Megfogyatkozott a korábban népes társaság. *Muhoray Mihály* tizedes Galiciában verekedett a muszkákkal. *Karay Gyula* szovjet hadifogságban, a bajai fogolytábor kórházában embertelen körülmények között hunyt el. Meghalt, mert ő tudatta a szögesdróton kívüli világgal, hogy gátlástalanul gyilkolnak az aranyfogyűjtő felcserek. A megmaradt kevesek közül egyedül *Lőrincz Pál* költő – a szabadcsapat ifjú tagja – jelent meg minden szerdán a Koma vendéglőben. Könnyen tette, mert a távolságot nem kellett leküzdenie. Horváth Lajos szabómester mellett segéd volt a Szentkirályi utca 1/B-ben, a vendéglő épületében. Sinka István 1944 nyarán kiköltözött Csömörrre, így szellemi vezető híján elárvult a jobb sorsra érdemes társaság, majd egyszer s mindenkorra abbamaradtak a kibontakozás útját kereső szerda esti tanácskozások. Csak a hatodos sors maradt meg, talán nem az idők végezetéig.

III. Szeghalomtól úgy félúton...⁶

Kívül a gyarmati úton,
Szeghalomtól úgy félúton,
Molnár Sándort új zsandárok
fogták el, új cserepákok.

Molnár Sándor nem volt betyár,
ki éjente máséban jár.
S nem volt hamis... Szelíd a hold,
ő annál is szelídebb volt.

Szikje hátán tüzet rakott,
főzögetett, pirítgatott.
Dehogyan akart gyűjtogatni,
sietett holdnál aratni.

Oh, az a szeghalmi torony!
Nem épült pedig halmokon.
Onnan mégis oda láttak
s vitték Sándort halni másnap.

Vitték szegényt csúf kötélre
s testét száradni a szélre.
A nép füle hallatára
korcok ítélték halálra:

hazug bíró, hazug ügyész:
palloshoz jutott gyülevész –
E gyülevész mostanában
ólmot éget a mi szánkban.

Aludj lenn sírodban, Sándor!
Emléked könny patakán foly.
Nagy halottja vagy egy tájnak
s szépségese balladámnak.

Molnár Sándor balladája⁷

Az irodalmi életből kiszorított, hallgatásra kárhoztatott Sinka István 1950-ben, *Szeghalomtól úgy félúton* című balladájával kuláknak minősített, statáriális eljárásban lefolytatott koncepció per áldozatává vált dolgos parasztembernek állított emléket.

Molnár Sándor 49 éves köröstarcsai módos gazda füzesgyarmati felesége 36 holdas hozományán és 10 hold bérelt földön gazdálkodott. 1950. június 29-én, Péter-Pál napján Köröstarcsáról Füzesgyarmatra szekerezett, hogy ott a 16 hold szántón megkezdje az aratást.

Másnap, 30-án ebédfőzéshez néhány téglával tűzhelyet rakott, arra bográcsot, a bográcsba vizet és a megtisztított krumplit. Déli harangszókor alágyújtott a bográcsnak. A tűz szelet fogott, és belekapott a száraz fűtorzsába. A gazda mindent megtett a tűz megfékezése, oltása érdekében, de fáradozása kevésnek bizonyult. A földeken dolgozó parasztemberek néhányan odaszaladtak, hogy segítsenek az oltásban. Végül két traktor tűzfogó sávot szántott. Nagy sokára a tűzoltók is megérkeztek, de nekik már csak a pernye elfojtása maradt. Felperzselődött Molnár Sándor 10 hold legelője, a kunyhója és ½ hold erdeje. Kárt senki más nem szenvedett, csak a tulajdonos és családja.

1950. július 15-én Molnár Sándort mégis rögtönítélő bíróság elé állították, mint a rendszer ellenségét, mint szándékosan gyújtogató kulákot. A bíróság és az ügyészség ugyan Gyulán székelt, a nyilvános tárgyalást a népesebb hallgatóság kedvéért mégis Békéscsabán tartották a városháza (ekkor tanácsháza) nagytermében. A tárgyalást dr. Sárkány György, a megyei bíróság elnöke vezette, a vádat dr. Sági Béla, Békés megye államügyésze képviselte. Vádindítványában gyújtogató bűntette miatt halált kért a vádlottra. Szegedi Aladárné tanácselnök nem várta meg az ítéletet, jóelőre telefonált a pártközpontba: „Eltársak, ma kulákot akasztunk!”. A napközben lefolytatott bírósági eljárást és az esti ítélethirdetést a rádió közvetítette, este 7 órakor hozták nyilvánosságra: kötéltálati halálbüntetés. Molnár Sándor az utolsó szó jogán hiába esedezett: „Az életemhez ragaszkodom, minden embertársamat kérem, hogy segítsen!”. A védőügyvéd kegyelmi kérvénye is süket fülekre talált. „A kegyelmi tanácsá” alakult statáriális bíróság nem tartotta kegyelemre méltónak a 49 éves földműves gazdálkodót. A halálbüntetés végrehajtására, a nyilvános kivégzésre 1950. július 15-én 20 óra 30 perckor került sor a békéscsabai járásbírósági fogház zárt udvarán.

Sárkány Györgyöt, a halálbíró, a rögtönítélő bíróság elnökét 1956-ban, a forradalom alatt érte utol a népharag. Ekkor megbízható kádereként, fontos elvtársként a szegedi területiális hatáskörű ügyészség vezetője volt. 1956. október 30-án lement cigarettát venni és örökre eltűnt.

7 Irodalom: Cseres Tibor: *Játékosok és szeretők* (regény), Magvető, Budapest, 1970
Rónay György: *A párdúc és a gödölye* (regény), Magvető, Budapest, 1978
Bíró Friderika-Für Lajos: *Búcsi a parasztságtól I.*, Kairosz-Skanzen, Bp., 2013

Sinka István a sokáig tilalmas balladáját a minden jogelvet megcsúfoló bírósági színjátékot követően, a halálos ítélet végrehajtása után, még 1950-ben megírta a vérbírói segédlettel meggyilkolt Molnár Sándor emlékezetére.

IV. A magyar közösség vonzásában – Sinka István Csömör felé vezető útja

A harmincas évek végétől 1944 októberéig, majd szűkülő keretek között 1945–1946-ban a népi írók mozgalma mögött a háttérben, láthatatlanul, befolyásoló és segítő erőként van jelen egy jól szervezett titkos társaság, a *Magyar Testvéri Közösség*. Ez a titokzatos szervezet az adott időszakban Sinka Istvánt önzetlenül segítette, így költői pályájára és életútjának alakulására kedvező hatással volt.

A *Magyar Testvéri Közösség* a húszas évek első felében alakult, és a harmincas évek végére vált igazán jelentős, magyar érdekeket érvényesítő titkos társasággá. Vezetői *Szabó Dezső* harmadikutas eszmerendszerének megfelelően erősíteni kívánták a magyarság évezredes önálló történelmi műhelyének védelmét. Célul tűzték a parasztság felemelését és a nemzeti középosztály megerősítését. Szívesen idézték a Mester sorait a *Segítség!* előszavából: „Nem azt kívánom, hogy a magyar tűzhelynél hátrány legyen az, hogy valaki más vérű. Azt kérem: ne legyen előny, ha valaki nem magyar.”

A II. világháború éveiben (1939–1944) a megújult Magyar Testvéri Közösség Vezetőtanácsának elnöke: *Náray Szabó István* műegyetemi tanár. Tagjai: *Arany Bálint* gépészmérnök, *Fáy Aladár* festőművész, a Képzőművészeti Főiskola tanára, *dr. Kémerly Dezső* igazgató-főorvos (Szabó Dezső orvosa), *Kiss Károly* műszaki felügyelő, *dr. Soós Géza* külügyminisztériumi tisztviselő, az SDG elnöke, a kiugrás egyik előkészítője és *dr. vitéz Szabó Lajos* ügyvéd. Jó szervező, a harmincas évek vége felé ő szervezte meg, hogy a közösség legális fedőszerve a *Honszeretet Egyesület* legyen. Érdemes néhány sort idézni *Arany Bálint* emlékiratából, a *Koronatanúból*: „1936 óta foglalkoztam a Magyar Élet nemzetpolitikai szemle – havi folyóirat – kiadásával. 1939 ősze óta a Turul Könyv- és Lapterjesztő ügyeivel, majd később, ennek révén a Magyar Út hetilap kiadásával.”

Az SDG-s alapítású *Magyar Út* hetilap már *Papp Béla* református lelkész szerkesztése idején, 1936-tól teret adott Sinka István lázadó énekeinek, balladás verseinek. 1941 decembere után is változatlanul a Fekete Bojtár fóruma a Magyar Út. Ekkortól, *Gombos Gyula* szerkesztésében a Magyar Testvéri Közösség sajtóorgánumává válik a református jellegű, népi hetilap. 1943 szeptemberéig kilenc Sinka-vers lát napvilágot a Magyar Útban. Itt közölt költeményeiben néma népe fájdalmát énekli, lázad az édes alulso Magyarország sovány parasztjaiért. Kastélykapukat döngető vádló verseivel az ezer éve éhezők számára követeli a kenyeret. *Eső-Virág* András citerás és az irigy kondások balladáját, valamint a gyilkos bájított keverő *Bajó Zsuzsi* bábaasszony szomorú versét is a Magyar Út közli. Ugyanitt értő elemzések méltatják Sinka István irodalmi munkásságát és egyes műveit.

Donáth György kormánypárti politikus, a Magyar Testvéri Közösség karizmatikus egyénisége 1938. szeptember 27-én nemzeti elkötelezettségű szervezetek összefogásával megalakítja az *Egyesületekői Együttműködést*. Az EKE 1941 nyarára huszonegy egyesület ernyőszervezetévé bővül (Bartha Miklós Társaság, Erdélyi Férfiak Egyesülete, MEFHOSZ, Magyar Nemzetpolitikai Társaság, Széchenyi Szövetség, Soli Deo Gloria református ifjúsági szövetség, Turul Szövetség stb.) Az EKE konferenciákat, irodalmi és zenei esteket szervez a népi gondolat jegyében. 1941-ben, 1942-ben és 1943-ban, mindig a könyvnaphoz közeli időpontban *Él az örök magyar szellem* címen ünnepi nagyrendezvényeket tart a Városi Színházban, a Nemzeti Sportcsarnokban vagy az Operaházban. Mindhárom esttel a népi irodalom egységét kívánja szolgálni az EKE

és a Magyar Közösség. Bartók és Kodály világhódító magyar zenéje adott rangot az ilyen alkalmaknak. Felolvastak vagy előadást tartottak nemzeti irodalmunk kiválóságai, Kodolányi Jánostól Németh Lászlóig, Erdélyi József, Illyés Gyula, József Attila, Sinka István és Szabó Lőrinc jól megválogatott költeményei színesítették a programot. A hatalmas, lelkes közönség előtt mindhárom alkalommal neves színészek, előadóművészek szólaltatták meg Sinka István legkiválóbb vádló verseit és balladáit.

A *Magyar Élet* nemzetpolitikai szemle 1936-os indulásától kezdve a Magyar Közösség havilapja volt. 1938-ban *Matolcsy Mátvás* agrárközgazdász a főszerkesztő, 1938 tavaszától 1944 januárjáig *Fitos Vilmos* a felelős szerkesztő. Kettőjük szerkesztői munkássága eredményeképpen a folyóirat színvonala és példányszáma szépen emelkedik, a népi írók elismert fórumává válik. A „narodnyik” mozgalom közel teljes színkálaja és majd minden irányzata jelen van a nemzetpolitikai szemlemben. Sinka Istvánnak harminckét verse és nyolc prózai írása jelent meg a Magyar Életben. Az itt publikáló írók számára a munkájukhoz méltó tiszteletdíjat a Magyar Testvéri Közösség előbb a Honszeretet Egyesület közbeiktatásával, később, 1943–44-ben mint Magyar Irodalompartoló Társaság biztosította. A Magyar Élet a társaság hivatalos lapja volt, a tagság illetményként kapta a folyóiratot. Az első Sinka-írás 1938 júniusában közli a nemzetpolitikai szemle, az utolsót 1944 áprilisában. Itt olvasható a Szabó Jánosok reménytelen sorsát világgá kiáltó *Halált küldött az éji rét* és az erdélyi bevonulás ünnepi verse, a *Hős katona... hogy is híjják? Feleljenek az avarok* című versét – talán éppen László Gyula hatására – az avar-magyar folytonosság gondolata ihlette. Legszebb balladáit közül néhány éppen itt jut nyilvánossághoz, hogy megismerhessék a több ezer példányban megjelentetett folyóirat olvasói. Sinka István 1941 nyarán éppen itt sirathatja el mind versben (*Jobb lett volna Baranyába...*), mind prózában (*Szelíd és egyszerű levél Fiala Ferenchez*) a fiatalon elhunyt, kijátszott Sértő Kálmánt. 1942 áprilisában a *Fekete Bojtár vallomásai* részlet az ősi dallamokat dúdoló pósai öregasszonyt és a csizma szárára írt első Sinka-vers keletkezési körülményeit idézi fel. 1943 tavaszán a Magyar Élet folyóirat teszi közzé Sinka István *Hatodosokról* szóló dolgozatát a költő által életre hívott és vezetett Magyar Hatodosok mozgalom hitvallásával. Sinka és társai azt szeretnék elérni, hogy a paraszti munkát végzők és a magyar szellem emberei teljesítményük ellenében ne a munkadíj hatodát, hanem annak teljes egészét kaphassák meg. Végül az 1943-as Szárszói Találkozó előzményeként itt jelent meg Sinka István *Két kő között* című publicisztikája, amelyben elutasítja a nyilasok zöld és a kommunisták vörös idegenségét.

Sinka István az alakulófélben lévő *Magyar Irodalompartoló Társaság* első kitüntetettje. 1942. december 15-én dr. vitéz *Szabó Lajostól*, a társaság szervezőjétől és jövőbeli elnökétől 1.000 pengőt vesz fel irodalmi esten való későbbi szereplés ellenében.

A Magyar Irodalompartoló Társaság a nemzeti mecenatúra megteremtése céljából 1943. január 17-én alakult meg a Szalay utcában, a Budapesti Ügyvédi Kamara dísztermében. Az ügyvédekből és más „nadrágos emberekből” verbuválódott kétszáz alapító célja, hogy többé ne ismétlődessen meg József Attila és Sértő Kálmán tragédiája. Az alakuló közgyűlésre kiadták a Magyar Irodalompartoló Társaság első évkönyvét. Sinka István egyedüli íróként, nagy hangsúllyal van jelen ebben az 1943-as évkönyvben. Itt közlik meg a dr. vitéz Szabó Lajos számára fogalmazott elismervényét, portréját, életrajzát, a *Vád*-kötetből ismert mottót és tizenkét veretes versét.

Az 1943. november 14-én megtartott rendkívüli közgyűlés határozatának megfelelően a társaság a befolyt adományok és a befizetett tagdíj teljes összegét, 60.000 pengőt felosztja a magyar írók között. Decemberben a díjak odaítélésére és az írók segélyezésére az irodalmi bizottság tesz javaslatot a választmánynak. Teljes jogú tagként vesz részt az irodalmi bizottság munkájában a Magyar Élet folyóirat mindenkori szerkesztője, ekkor *Fitos Vilmos*. A grémium irodalmi és művészeti kérdésekben legautentikusabb (választott) tagja *Fáy Aladár* festőművész, a Magyar Képzőművészeti Társaság elnöke. A 10.000 pengős nagydíjat

életműve és a magyarságnak tett szolgálata okán Szabó Dezső kapta. Sinka István 3.000 pengős elismerésben részesült a *Vád* megírásáért. Ugyancsak 3.000 pengős díjat kapott Erdélyi József, Kodolányi János, Szabó Lőrinc, Szabó Pál és Tamási Áron. További néhány író, így Barsi Dénes, Gulyás Pál, Kádár Lajos, Tatay Sándor 1.500 pengős díjat kapott, ugyanígy három erdélyi tehetség: Asztalos István, Bözödi György és Wass Albert. Sinka István számára a Magyar Irodalompartoló Társaság 3.000 pengős díja tette lehetővé, hogy a *Fekete Bojtár vallomásai* második kötetét háborítatlanul megírhasssa.

A Magyar Irodalompartoló Társaság 1944-ben kiadott második évkönyve is figyelemet érdemel, annál is inkább, mert ma már igazi bibliofil ritkaság. Izgalmas böngészni-valót talál az olvasó már a társaság itt közreadott tagnévsorában is, amelyből kitetszik, kik voltak azok, akik fontosnak tartották, hogy évi 120 pengős tagdíjikkal támogassák a tehetséges magyar írókat Erdélyi Józseftől Wass Albertig. Az írókról készült jó minőségű fényképek ma már archív felvételnek számítanak. A szemelvényeket biztos ítéletű, felkészült irodalmár választhatta ki, kár, hogy nem nevezte meg magát. Sinka István hat, igen szép *Vád*-verssel szerepel az évkönyvben, amelyek akár a Hét évszázad magyar versei legújabb kiadásába is bekerülhetnének.

A társaság rövid, kétéves működése során három fődíjat adott ki. Az első, mint ismeretes, Szabó Dezső kapta. Amásodik, 10.000 pengős nagydíjat László Gyula régész érdemelte ki, az 1944-es könyvhéten megjelent *A honfoglaló magyar nép élete* című, régmúltunkat felidéző művével. A harmadik nagydíj ugyancsak 1944-es. Ez év nyarán a Magyar Irodalompartoló Társaság házat és három és fél hold földet vásárolt Sinka Istvánnak. Dr. vitéz Szabó Lajos elnök és a társaság terveiben már korábban szerepelt az ilyen otthonteremtés. Az Országos Szociális Felügyelőség előzetes tájékoztatása alapján a pásztoroköltő előre megszemlélte és alkalmasnak találta a csömöri ingatlant. A vásárlás tervét minden bizonnyal Fáy Aladár is támogatta, hiszen megbecsülése jeleként szövegképet készített Sinka István *A szobor neve: kenyérszegő*, valamint *És amikor felkél a nap* című verséhez. A települést is jól ismerte, hiszen atyafiságban volt Lukács Antal csömöri földbirtokossal. 1927-ben – nyakas kálvinista létere – mennyezetképet festett a csömöri katolikus temető kápolnájába: *Dániel és az oroszlánok*. (A kép az átalakítások során megsemmisült.) A számfűtésbe majdnem hiba csúszott, mert a kiszemelt javakat Endre László hírhedt belügyminisztériumi államtitkár anyai rokonának, Gulner Elemérnek adta bérbe, a törvényes feltételek semmibe vételével. A társaság (és a közösség) befolyását latba vetve eredményesen járt el a belügyminiszternél, így a kívánt vásárlás mégis megtörténhetett.

A költő 1944 augusztusában második felségével, Péczely Katalinnal és négy fiával: Jánossal, Ferencsel, Zoltánnal és Péterrel kiköltözött a Kerepessel határos csömöri tanyára. A három és fél hold telken több év kitaró munkájával mintagazdaságot kíván teremteni. A fáradozásból bőven kijut. „Nappal fát vág, szánt-*vet* és éjjel petróleumfénynél írja verseit.” Az érdeklődő újságíróknak elmondja, hogy nem a nagycsaládokat támogató Országos Népi- és Családvédelmi Alaptól, hanem a Magyar Irodalompartoló Társaságtól kapta csömöri javait.

Az éjszaka fogant, kint a tanyán írt versek közül néhány 1944 őszén megjelent a *Magyar Ünnepek* című színházi és irodalmi hetilapban, amelynek Sinka István a főmunkatársa volt. A csömöri költemények közé tartozik a *Magyar tünődések*, a *Fabián Mihály honvéd eltűnt*, a *Vers a füstölgő messzeségbe*, a *Könny és felhő* és a *Tűz és tenger*. Az utóbbi a kolációs időkben egybeszerkesztett, de soha meg nem jelent kötetének lett volna a címadó verse. A költő *Kadocsa, merre vagy?* című önéletrajzi jellegű kisregénye is a csömöri korszakhoz köthető. Az 1944-es esztendő vége felé jelentette meg Somody Pál, aki korábban színészként az EKE nagyrendezvényein szavalta Sinka István verseit.

A *Magyar tünődések* szociális izzású forradalmi vers, amelynek legláztóbb versszaka a háborús cenzúra törlése, tiltása miatt nem jelenhetett meg a *Magyar Ünnepek* 1944. október 13-án közreadott számában, két nappal a sikertelen kiugrási kísérlet előtt.

Jogáért ki felkél
közülünk csatára,
annak virágtalan
sír lesz a hazája.

Csömörön keletkezett a népi költő *Fábián Mihály honvéd eltiint* című verse is, amelyet az édesanyja második házasságából született féltestvére emlékére írt, akinek a világháború szörnyű pusztításai során nyoma veszett. A *Vers a füstölgő messzeségbe* című költeményét az édesanyjáért érzett aggodalom hatja át, aki Nagyszalontán megélte és elszenvedte az újabb történelmi traumát, a szovjet „felszabadítást”.

A front közeledtével Sinka István és családja a főváros körüli szovjet ostromgyűrű bezárulta előtt beköltözött Budára, apósa Toldy Ferenc utcai lakásába és a ház közös pincéjébe. *Sinka Zoltán* édesapja kéziratának és levelezésének egy részét még időben Budára mentette. A Csömörön maradt verskéziratokat és leveleket az oroszok a hideg télben gyűjtősnak használták, felprédálták. A csömöri tanya 1945 őszéig volt Sinka István tulajdonában, majd a költő *Veres Péter* és az Országos Földbirtokrendező Tanács segítségével törökbalinti ingatlanra cserélte. 1945 októberében Sinka István már Törökbalintról postázta leveleit. A csömöri korszak végérvényesen lezárult.

A Magyar Testvéri Közösség vezetőségétől és tagságától a II. világháború után számosan beléptek a *Független Kisgazdapárt*ba és a *Magyar Parasztszövetség*be. Összeesküvés ugyan nem volt, a köztársaság megdöntésére sem szervezkedtek, de várták a sok jóval nem kecsesgető békeszerződés megkötését, remélve, hogy azt követően kivonulnak a megszálló szovjet csapatok. A világegést követően, 1945–46-ban a már-már hallgatásra ítélt Sinka István verseit a *Kisgazdapárt* és a *Parasztszövetség* lapjai közölték, a *Hamza András* szerkesztette *Független Ifjúság*, a *Barsi Dénes* által szerkesztett *Magyar Parasztélet* és *ifjú Nagy Ferenc* hetilapja, az *Igazság* hasábjain.

1945 nyarán *Tildy Zoltán*, a *Független Kisgazdapárt* elnöke a pedagógusok nagygyűlésén mondott beszédében a magyar parasztság földéhségét, jobb, emberibb és magyarabb élet utáni vágyát Sinka-idézzettel szemléltette. Később, köztársasági elnökként kevesebb verset idézett, és csak nagy ritkán élt kegyelmezési jogkörével. Az igaztalan támadások idején a Fekete Bojtár *Hamza Andrásra*, *Barsi Dénesre*, *Nagy Piroskára* és *Kelemen Sándorra*, a *Parasztszövetség* közművelődési osztályának vezetőjére számíthatott, akik nyilvánosan kiálltak költészete és emberi nagysága mellett.

1946 decemberében a *Független Kisgazdapárt* gyengítésének, lejáratásának szándékával megkezdődött az agrárpárt politikusainak, a Magyar Parasztszövetség elöljáróinak és a Magyar Testvéri Közösség vezetésre teremtett, karizmatikus személyiségeinek letartóztatása. 1947-ben, a szovjet megszállás utáni első nagy koncepciós perben, hamis vádak alapján 218 ártatlant állítottak bíróság elé. Hét csoportra bontva tárgyalták az ügyüket. *Fáy Aladárra*, a Magyar Közösség ideológusára, a Vezér tanács utolsó elnökére kilenc év börtönbüntetést szabtak. A nagy perben *Arany Bálintot* tizenkét év kényszermunkára, a társait mentő *Donáth Györgyöt* halálra ítélték. 1947. október 23-án a Gyűjtőfogház udvarán hajtották végre a hazug bíró kegyetlen ítéletét. Utolsó szó jogán elmondott több órás beszédében logikus érveléssel bebizonyította a per koncepciós jellegét. Arra is kitért, hogy a Magyar Testvéri Közösség mi mindent tett az írókért: „A mi irodalmi politikánkat, amelyet a közösség folytatott, (...) lehet, hogy még egyszer tanítani fogják az irodalomtörténetben, mint ahogyan tanították annak idején a test-örök akcióit. A népi irodalom Magyarországon nem tudom, volna-e annyira, ha a Magyar Testvéri Közösség nem karolta volna fel a népi írókat Veres Pétertől Sinkáig és Kodolányiig”.

Költészeti folyóirat
Első szám: 1995. október 10.
Megjelenik negyedévente

Alapító, főszerkesztő: Turczy István

Szerkesztik:
Turczy István (vers, tanulmány)
Szöllösi Mátyás (olvasószerkesztő)
Király Farkas (on-line)
Vass Tibor (képzőművészet)

Szerkesztőségi titkár: Pálos Anna
Lapterv: Takács József
Logo: Urbán Tibor
Tördelés: DT Pro Bt.

Szerkesztőség:
1147 Budapest, Gyarmat u. 106.
Tel./fax: 25-181-63
E-mail: tippcult@t-online.hu
Honlap: www.parnasszus.hu

Kiadja a TIPP-Cult Kft.
Felelős kiadó: Turczy István

Alapító mecénás: Ispánki László

ISSN 1219-3275

Lapunk megjelenését támogatta:

Sokszorosítás: MIPRODUKT Kft.

Előfizethető a Kiadónál (1147 Budapest, Gyarmat u. 106.)
Megvásárolható webshopunkban: www.parnasszus.hu